

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

De Industrijs Oratori Christiano seruandis. Liber Decimus, & Primo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

DE QVIBVSDAM
INDVSTRIIS ORATORI

Christiano seruandis .

LIBER DECIMVS .

*Enumeratio eorum , quæ in hoc Libro con-
tinentur .*

D Prudentiam Oratoris, quam in hac
tertia operis nostri parte tractamus,
multæ industriæ pertinent, in quibus
prudenter laborans noster Ecclesia-
stes, non contemnendos, percipere,
queat laborum suorum fructus: Has
ergo industrias hic decimus ac po-
stremus huius nostræ Institutionis
liber complectetur, quas omnes ad

quinque tractationes putauimus commode referendas. Ab
vniuersalioribus initium sumentes. Prima tractatio erit de ijs
industrijs, quas tenere debeat, qui proximorum saluti cum
fructu vacare velit, maxime in Missionibus. Ad secundam per-
tinebit modus eleemosynas, ad pauperum inopiam subleuan-
dam commendandi; quod munus in plerisque locis ab ipso
diuini Verbi præcone, cum ipsa concione simul exercetur.
Tertiò, colligemus varias admonitiones, quæ praxim, & vsum
in multis vitæ spiritualis actionibus edocent, quæ item in
concionibus sparsim, pro nata occasione, adhibita emolu-
menti non parum afferent. Quarta erit industria, quæ tam
in paranda, quam in habenda concione adhiberi debet. Po-
strema pars obseruationes aliquas referabit, quas in Qua-
dragesimalis ieiunij prædicationibus tenens, Concionatoris
industria, possit ex continuata illa actione animarum lucrum
labori consentaneum reportare.

INDVSTRIAE PRO IIS
qui proximorum saluti dant
operam, præsertim in
missionibus .

Quales industriae circa seipsum observandae.

CAPVT PRIMVM.

Voniam candidi animi est vnde profeceris profiteri, candidè profiteor quæ in hoc tractatu primò explicabuntur, quantum ad ipsam rerum substantiam, magna ex parte desumpta esse, ex quodam manuscripto R. P. Polanci nostræ Societatis viri sanè prudentissimi, multaq; experientia, qui nostro Beato Patri Ignatio, & duobus ab illo Generalibus Jacobo Laynio, & Francisco Borgiæ fuit à Secretis, quinimò arbitrator pleraque, vel omnia eum ex ipsomet Ignatio desumpisse. Poterunt autem vsui esse non solis Concionatoribus, sed alijs quoque omnibus, qui vel ex suæ vocationis instituto, vel ex zelo charitatis proximis prodesse cupiunt, cum omnibus dictum sit: Vnicuique mandauit Deus de proximo suo.

In primo igitur, eoq; præcipuo capite sunt industriae, quæ circa seipsum seruanda sunt. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit? Sicut enim Deus in rebus naturalibus effectus aliquos ad perfectionem non adducit, nisi per ipsas causas perfectas, ita planè in spiritualibus est intelligendum eum, perfectum esse oportere, vel saltem perfectionis cupidum, cuius ministerio ad aliorum salutem Deus vtatur, ijsq; ornatum virtutibus, quas alijs procurat. Scio me in prima parte multa de virtutibus dixisse, quæ personam Oratoris nostri, & quoad Deum, & quoad proximos informant, ea non repeto, sed quæ subijcientur, quia maximè vtilia sunt, ideo prudentibus viris molesta fore nõ arbitrator præsertim quod breuissimè tanguntur.

Desiderium
sue perfe-
ctionis.

Primò igitur dico ab his, qui alios velint ad virtutes promouere sitiendam esse propriam perfectionem, vt semper eo spiritu ardeant, quo ad perfectionem vrgeantur. Hoc autem
fiet

fiat solidarum virtutum studio, sedula cura incumbendo: cum enim his, qui cum proximis occupantur minus suppetat otij & loci, ad diuinarum rerum contemplationem, quo abundant Anachoretæ, qui in Eremito sibi dumtaxat attendunt, æquum est, vt hanc contemplationis penuriam, solidarum virtutum actionibus compensent, vt hoc modo perfectionis status, & coalescat, & roboretur, nec deuotionis spiritus euanescat. Hac autem in re quantum proficiat ex quotidiani examinis accurato vsu intelligere quisque poterit, in quo, & reprehendere seipsum si minus progrediatur; & in futurum tempus animos resumere poterit. Hic autem progressus ex hoc maxime apparebit, si in suarum passionum domandis insultibus præcipuo studio laboret.

Passiones autem, cum quibus, ijs maxime qui proximo iu-
uando incumbunt pugna est ineunda, sunt huiusmodi. Primo, timor omnis fugandus, & abijciendus: neque enim paupertas vel iniuriæ, mors ipsa denique ei timenda, qui & in illis patientiam, & in hac constantiam alijs est prædicaturus.

Secundò, in rebus aduersis quas ab alijs patitur, videat ne sub zeli specie, odium aut amaritudo, contra sibi aduersantes irrepat, pro eis potius preces fundat, & omnem animi rancorem, bene de ijs loquendo, deleat, contra eos tamen qui animarum salutem impediunt, strenuè ad maiorem Dei gloriam, prudenterq; se gerat.

Tertiò, ne sit apud Deum pusillanimis, vbi se aut paruipendi, aut male tractari senserit, nec diffidat etiam si parum se prodesse videat, quin illud sibi habeat persuasum nunquam, se, dum Dei gloriam querit, ab eo desertum iri.

Quartò, expugnandus est ille ternarius vitiorum, ambitionis, præsumptionis, & cenodoxiæ, hæc etenim vitia occultè se ingerunt, & amica facie sub boni specie fallacius blandiuntur. Nam primò per ambitionem honores, & dignitates sibi, professioniq; suæ repugnantes venatur. Secundò, si præsumptioni locum dederit, quæ supra vires sunt aggreditur, alienis se immiscet, & plus æquo sibi tribuit. Tertiò, per vanam gloriam, quæ Dei gloriæ sunt, sibi fraudulenter vsurpat: igitur contra pestem ambitionis, honores nec appetat, nec oblatos sumat, nisi ad auctoritatem docendi, animarum vè lucrum, adhibita sollicitè cautela conferre aliquid videretur; præsumptioni prudentiam opponat, ne ea attentet quæ ob diffcultatem supra vires sint. Vanam gloriam cum Diuo Bernardo

Contra animi sui passiones pugnam ineat.

Caueat à pusillanimitate.

Superet ambitionem, præsumptionem, cenodoxiæ.

nardo propulset, vt dicat, nec propter te incepti, nec propter te finiam.

Naturæ vitia expugnet.

Quintò, videat ne in aliquod suæ naturæ procliuè vitium incurrat, vt si natura facilis sit, ne in adulationem, aut approbationem earum rerum, quibus aduersari deberet labatur; si seuerus, aut asper, ne in morositatem, seu reticritatem, contradicendo in omnibus quæ minus sibi placeant: verum quomodo se gerere debeat discretio ipsa docebit.

Corpus edomet.

Sextò, concupiscentias corporis in cibis, & alijs corporis titillamentis deuiter, seq; in ijs abneget, quæ suggerit appetitus; nam præterquam quod proximis est scandalo, proprium spiritum suffocant, & ad maiora peccata incitant. Tamen in corporis ægritudine valerudinem curet, ijsq; remedijs vtatur, quæ Deus ad eam conseruandam dedit, caueatq; ne impatientia, alijsve passionibus, quas solet ægritudo prodere, malè circumstantes ædificet, sed infirmitatem tamquam Dei donum hilari fronte suscipiat, & vitæ in melius propositum sibi, alijs verò bonum exemplum proponat.

Mortificatio nē amet moderatam.

Septimò, mortificatio sui sicut est efficax instrumentum, vt aliquis non solum sibi, sed & proximis sit adiumento: ita obuijs vlnis est amplectenda. Caueat tamen, ne se ieiunijs, alijsq; externis corporis macerationibus ita debilitet, vt ad labores ministerij sui subeundos ineptus efficiatur: Nam excessus in his nulli conuenit, multò minus ijs, qui in Domini vinea excolenda laborant. Sicut autem huiusmodi castigationes erunt assumendæ ad maiorem sui spiritus profectum, ita temperandæ erunt, vt diu in diuino seruitio illas tolerare, & continuare possit, prout & sancti Spiritus vnctio, & prudens vbique seruanda discretio dictabit interius.

Abnegatio voluntatis & intellectus.

Octauò, abnegatio propriæ voluntatis omnino necessaria; reprimendiq; motus ex amore proprio enascentes, etiam erga res licitas, & interiorem hanc mentis compositionem totius exterioris hominis, constans compositio subsequatur: intellectus autem non modo in Ecclesiæ Catholicæ Fidem captiuandus, sed à dubijs etiam doctrinis abstrahendus, nec de ijs cum alijs agendum. Reuelationes item non magni faciendæ, sed nec alioquin contemnendæ, nec in rebus similibus confidendum, solent enim cum falsæ deprehenduntur, auctoritatem tollere, aut minuere, sed solida Doctrinarum

rum sanctorum, & aliorum ab Ecclesia approbatorum doctrina sequenda est: quamvis aliquando ratione temporis, & Regionis, expediat dubiæ doctrinæ libros consulere, cum facultate tamen Superiorum, eo fine, vt eorum errores confutentur.

Nonò, nullam propriæ fragilitati det occasionem consuetudine aliqua, seu familiaritate, maximè cum fœminis, quibuscum nisi palam, & paucis colloquatur: agetq; cum illis seuerè potius quam blandè: cumq; earum Confessiones excipit aversa facie sedeat, ne pateat aspectus. Quinimò vbi non ingens adeò fructus occurreret, & esset alius, qui ijs attenderet libenter ei meritum relinquatur, vacando interim rebus, & maioris momenti, & minoris periculi.

In familiari conuersatione cautus.

Decimò, discat nulla re offendi, aut scandalizari, imò ex omnibus fructum eruere, neminem faciliè condemnet, neque ex solis suspicionibus firimum iudicium ferat, nec propter prudentiam, perdat simplicitatem, sed vtramque conseruet: ad curationem tamen eius, qui remedij est capax non formando iudicium, sed ex sola coniectura procedi potest.

Non scandalizetur in vlla re.

Vndecimò, omninò prudenter se gerat in medio nationis prauæ, atque peruersæ quò pertingere poterit, si humilis, & edomitis passionibus abnegatus fuerit: iuuabit etiam si ea quæ in dies vel ipse experietur, vel ab alijs didicerit quotidie in se reflectat, vt deinceps seipso circumspiciat.

Prudentia.

Duodecimò, cæterum id postulat ordinata charitas, & suscepti muneris ratio, vt nemo sui obliuiscatur, dum aliorum saluti datur opera. Ne igitur occupationibus distrahatur adeò, vt suo profectui spirituali non attendat: nam vt proximum adiuet; ipse à Deo debet adiuuari, vt igitur habeat, quæ in alios possit effundere, ad Deum fontem bonorum omnium, quotidie statis horis recurat, conscientie examen non aspernetur. Multum etiam iuuabit quotidie sacrum facere, vel frequenter communicare si Sacerdos non erit.

Attendat sibi.

Decimotertiò, quoties cum proximo agit ab ipsius exteriore homine animum ad interiorem conuertat, externum illum velut saccum immunditijs plenum, hunc interiorem vt sanctissimæ Trinitatis imaginem considerans. Quod si

In proximis Deum attendat.

eum peccato deformem viderit, charitatis affectu compatiatur. Item si eundem Christi sanguine, & vita redemptum, tantæ redemptionis præcium contemnere senserit, ex sancto zelo velut expostulet, quod in accepta iustitia non perseueret, denique id obseruet, vt cuiusq; animam tamquam Christi sanguine perfusam, omnesq; vt Christi membra, & Spiritus sancti templa interius contempletur: confert autem maximè crebra mentis in Deum eleuatio, qua tum in eius gloriam, & beneplacitum omnia dirigantur, tum ad hoc ipsum, auxilium quam possit maximo desiderio, & fiducia postuletur, atque huiusmodi oratio rebus alicuius momenti semper quantum fieri potest, præmittenda est.

Ab omni vel minimo peccato proponat abstinere.

Decimoquartò, denique illud apud se firmissimè statuatur, ob nullum lucrum, quod expectet, vel alia quauis causa, peccatum vllum vel minimum veniale committere: sed omnia sincerè coram Deo, & hominibus turet perficere.

De his, qua erga proximum agenda sunt.

Cap. I I.

SI quis missus est aliquò, vt certum negotium peragat, ei seriò vacabit, si verò indifferenter missus est, qua ad maiorem Dei gloriam, & animarum salutem expedire videbuntur, & per se, & per alios strenuè procuret, paratus, omnes, & locorum, & temporum iniurias perpeti. Dum autem in his occupatur, si re aliqua incepta, alia sese obtulerit, qua priorem non impediatur, vtraque amplectenda videtur; si verò alia maioris momenti offeratur, qua priorem inceptam, omnino, aut ex parte impediatur, non videtur hæc maioris boni occasio prætermittenda, semper tamen præferenda est causa ob quam mittitur. Nec imprudenter plura, vel maiora assumenda, vt vnum ab alio impediatur, aut non possit vtrique vt par est sufficere.

Non omittat occasionem maioris fructus quando occurrit.

Non temerè se ingerat in negotia, sed prudenter.

Temerè ijs rebus se non ingerat, ad quas nisi vocatum accedere non deceret, quamquam vbi diuini honoris augendi certa spes affulgeret, licitum, & sanctum est eiusmodi negotium per se, aut per alios, & quærere, & obtinere: verbi gratia, prædicandi munus, si id legitimè assumatur, in-
Iam

Iam verò (vt ad particularia descendamus , vt appareat quæ , & qualia opera sint in auxilium animarum assumenda , quædam breuiter subiiciemus , quibus tamquam principijs tota hæc industria niti debeat .

Primò igitur præferenda sunt cæteris paribus (propter necessitatem) ea quibus infirmi ad bene moriendum adiuuantur , modò infirmus is sit , qui auxilij sit capax , & possit eo vti , nec prius deserendus , quam in gratia Dei , & bono statu esse credatur : videlicet cum post Confessionis & Eucharistiæ sacramenta , diuinæ voluntati videtur conformatus : adesse autem continuò agonizantibus , & ibidem sæpius pernoctare ei qui in missione versatur , non expedit ob incommoda quæ inde consequuntur , nisi ob maximi momenti occasiones , vbi docebit discretio quid sit agendum : nec item rerum temporalium dispositionibus sese implicare , (nisi forte quantum ad exonerandam infirmi conscientiam requiritur) præstat : Hortari quidem illum conuenit ad testamentum condendum , illi tamen conficiendo assistere non expedit .

Secundò inter opera , quibus proximus ad bene viuendum excitatur illa , quæ ad salutem spiritualem eiusdem necessaria sunt , reliquis minus necessarijs etiam si in se perfectioribus , sunt anteponenda . Hinc colligitur errores contra fidem , blasphemias , scelera publica prius esse extirpanda . Et quando ad hanc rem secularis brachij potestas necessaria esset , si eius auxilium consequi possit multo melius erit : enitendum item , vt peccati status , ab inueteratæ malitiæ viris tollatur , vt concubinatus vsuræ , &c. pœnitentiam sub spe veniæ inculcando : inde ad orationes , elemosynas , cæteraq; misericordiæ opera , tandem ad perfectiora pro capacitate promouendo : sunt autem prius Doctrinæ Christianæ capita , reliquæ ad salutem necessaria tradenda , quoniam ad hæc omnes obligantur .

Tertiò , bonum quo vniuersalius , eo melius , & maiori studio procurandum , quare vniuersaliora , & publica bona maiori diligentia quam priuata curanda sunt : verbi gratia Episcopi , Pastores animarum , Concionatores Verbi Dei , Scholarum item præceptores , si data occasione , offerendo operam nostram amanter , & reuerenter agendo cum ipsis adiuentur , latius patet bonum , & fructus , vt pau-

Z z 4 peri-

Quædam opera , alijs sint præferenda .

Ea , quæ ad moribundos spectant .

Magis necessaria præferenda non tam necessarijs .

Bonum , quod vniuersalius eo melius .

peribus, vt mulierculis quæ victum turpi quæstu procurant subueniatur; loca eis quærendo, si resipiscere voluerint, alioquin ijs recedere à peccati statu, difficile est.

Spiritualia
preferenda
temporalibus.

Quartò, inter bona opera cum omnia simul fieri nequeant, præferantur meliora, nempe spiritualia temporalibus, vnde prius catecheseos & conscientiæ ratio habenda, quam prouisionis cibi ac vestium, nisi famis vrgeret necessitas: sic ijs prius subueniendum qui in maiori periculo pudicitia, alteriusve damni versantur: inter temporalia ea præferantur quæ ad salutem animæ plus momenti habent, vt collocare fœminas in matrimonij, vel Religionis statu potius quam viros, & inter fœminas, ijs quæ sunt in maiori periculo citius subueniendum, vt adolescentioribus quam adultis.

Quæ magis
durant alijs
preferenda.

Quintò, præferantur opera pia, & fundationes, quæ diutius permanent minus duraturis, vnde magis insistendum, vt subuentio aliqua orphanorum fiat, præsertim si talis sit, vt orphanæ virgines nuptui tradi possint, si tamen comoditas adsit, nam vltra vires personarum huiusmodi opera tentanda non sunt.

Certiora pro
babilibus.

Sextò, præferantur illa etiam, quæ certius, & verisimilius perfici possunt, quam quæ minus sunt probabilia, securiora item, & à nota suspitionis, magis aliena, & quæ minus detrimenti, aut periculi cæteris paribus habent, præferenda sunt, ijs quæ talia non fuerint, siue defectus, aut ipsum periculum importetur ab opere, siue à personis cum quibus agendum est, siue à modo agendi, ea item opera potius eligenda sunt, quæ ab alijs aut negliguntur, aut relinquantur, quam ea quæ ab aliquibus abundè, ac sufficienter fiunt.

Fortis sit nõ
pertinax.

Septimò, vt fortem ad opera pia aggredienda, & constantem ad exequenda esse oportet contra aduersantium iniurias, ita in eorum prosecutione pertinacem esse non decet, quando inceptum opus dimittendum esse, ab ijs, qui bene, & prudenter sentiunt in Domino iudicaretur.

Quæ incipit
curet perficere.

Octauò, prouideat diligenter vt opus quod erit semel perfectum conseruetur, magisq; curandum est, vt res semel incepta perficiatur, quam multa quæ perficienda non sint, incipiantur, ad quod iuuabit, si non solum ipse per se, sed etiam per alios pia opera perficienda procuret.

Nonò,

Nonò, sollicitè conseruet eos, quos iam in rectum tra-
mitem reduxit, & voce, & per literas (si ita videbitur)
perseuerantiam inculcando. Quod si aliquos ad res spiri-
tuales, puta Confessionem, orationem adducere non pote-
rit, saltem ad opera misericordiæ instiget. Denique in-
vniuersum curet, vt nihil à fine diuinæ gloriæ, & boni com-
munis alienum operetur, nihilq; eorum omittat, quæ ad
hoc conferre videbuntur. Quod si minus opere præstare
possit, saltem voluntate non desit, quin desiderio insatia-
bili maiora appetat; idq; à Christo quotidianis precibus im-
ploret, vt suos defectus suppleat, & media fini suo condu-
cibiliora sibi proponere non dedignetur, neve sua culpa
fieri permittat, vt prædictum finem, vel minimè vel minus
ipse consequatur.

Ad finem di-
uinæ gloriæ
omnia diri-
gat.

Ad finem di-
uinæ gloriæ
omnia diri-
gat.

Ad finem di-
uinæ gloriæ
omnia diri-
gat.

De personis cum quibus agendum est, & quanto tempore.

Cap. III.

Plurimum hoc refert, & in vniuersum hoc dici potest
potius agendum cum ijs, vnde maior Dei gloria, &
communius bonum speratur, quam cum alijs, qui vel mi-
nus in se proficiunt, vel maius bonum impediunt. Ex hac
vniuersali conclusione particulares aliæ non minoris momen-
ti deducuntur.

Primò igitur præter familiaritatem mulierum, & perso-
narum, è quibus aliqua infamiæ nota possit suboriri quam
superius diximus fugiendam: expedit non valde occupari
cum Monialibus, Concionibus rarò, Confessionibus rari-
us, nisi necessitas ab ijs imponeretur, quibus nec potest,
nec debet negari: minus enim illæ egent cum in obsequio Dei
iam suum procedendi modum præscriptum habeant, & vt ru-
musculorum tollatur occasio.

Cum Moni-
alibus quomo-
do agendum.

Secundò, neque occupari debet nimium cum illis, qui-
buscum sola spiritualis consolatio ex conuersatione conse-
quitur, quales sunt simplices, etiamsi boni, eorum Confes-
siones excipiendo, cum adsint alij, à quibus maior fructus
speretur, huiusmodi suis Confessarijs sunt relinquendi, etiam
si illis ipsi minus satisfaciant, non quod desit nobis quos-
cumque consolandi desiderium, sed quia maiora bona mino-
ribus impediri non debent.

Quomodo
circa confes-
siones aliquo-
rum se gerat.

Ter-

Cum malis,
more medico
rum conuer-
sandum.

Tertiò, familiaritas cum illis, qui aut mali, aut hypo-
critæ habentur, vt bonum nomen conseruetur contrahenda
non est, cum alioquin de eorum profectu parua sit spes, cum
ijs enim more Medici duntaxat adhibitis interdum spiritua-
libus remedijs tractandum est.

Quomodo a-
gendum cum
his qui non
curât nostras
admonitio-
nes.

Quartò, cum ijs qui nolunt adiuuari, & in suis errori-
bus, aut peccatis obstinati videntur, aut monentes irrident,
tempus non videtur conterendum, sed potius cum terrore
mortis, & inferni sermonem finiat, vtionem diuinam in-
tentando, nam alioquin cum ijs agere ipsifmet nocet potius
propter rerum diuinarum contemptum: & margaritas ante
porcos projicere vetuit Christus.

Magis cõmu-
nitati seruien-
dum quã pri-
uatis.

Quintò, dum potest prodesse communitati in Concioni-
bus, aut lectionibus non est priuatis negotijs illud impenden-
dum, id est, audiendis Confessionibus, vel similibus. Quod si
tempus superfit, & vires suppetant, tunc potest, imò debet
priuatorum vtilitati consulere.

Cum quibus verò magis agendum sit dicam.

Cum Princi-
pibus quomo-
do agendum.

Primò, agere cum Principibus secularibus, eum qui
apud eos auctoritate valet, & gratia, modo alienus sit à
curiositate, atque intentione sincerus sit, valde communi
bono prodesset, nam qualis Princeps, talis populus: & bo-
na quæ in ipsos conferuntur, magna ex parte in subditos
redundant, partim exemplo, partim potestate, qua multa
mala exterminari possunt, multa bona induci, quanto
autem hæc conuersatio erit spiritualior, tanto in Domino
vtilior.

Cum Præla-
tis.

Secundò, procuranda est amicitia primò cum Prælati-
& Ecclesiasticis, vt cum Episcopo, & eius Vicario, quorum
ipse operarius, auctoritate ac ope indiget, cum ipsi sint
Pastores Domini gregis, ex quorum benevolentia colle-
cta, abundantior animarum fructus erit expectandus.

Cum his qui
auctoritate
valent.

Tertiò, agendum est etiam cum ijs, qui auctoritate va-
lent, siue Ecclesiasticis, siue secularibus, nam eiusmodi ho-
mines si boni sint reliquos, & spiritualiter, & temporaliter
multum adiuuare possunt. Et præferenda est horum
conuersatio, si adiuuentur, ei quæ cum popularibus habe-
tur, si vtrisque satisfieri non possit. Idem de Rectoribus
animarum, scholarum, & similibus intelligendum est.

Cum his qui
bene audiunt.

Quartò, cum viris qui benè audiunt, qui probitate vi-
tæ, do-

re, doctrinavè sunt conspicui consortium amicitiae, uti-
lis est, ut eorum exemplo & opera alij promoueantur; ijs
etiam se ingerat, qui rerum experientia polent, moresq;
patriæ callent, ex quorum consuetudine multa intelliget,
quæ in promouendo Dei obsequio fieri possunt, quantum
verò eorum consilio, & opera sit utendum Discretio pru-
dens docebit.

Quintò, charitas ordinata exigit, ut nobis beneficentio-
res beneficentius adiuuemus, nec solum cum ijs, sed etiam
cum aduersarijs, si commodè fieri possit, ut in amicitiam
redeant peculiari amoris, ac bonorum operum demonstra-
tione tractandum est.

Sextò, cum infirmis hospitalium, aut qui carceribus de-
tinentur, & alijs huiusmodi hominibus, quibus nihil ter-
reni lucri expectatur, aliquando conuerfetur, eos consolan-
do, Confessiones audiendo, & similia spiritus adiumenta
præbendo; magnum est enim charitatis opus, atque ad
eam, & conseruandam, & augendam valet, præsertim
si is, qui in his versatur, magnam est consecutus vulgi
opinionem, aut Principum gratiam, quia, suæ humilita-
tis exemplo multum in Domino ædificare poterit: viden-
dum tamen, ne hoc meliori alicui operi sit impedi-
mento.

Septimò, spirituali morbo magis laborantibus, auxilio
spirituali destitutis, & ijs qui in bono constantiores futuri
existimantur, cæteris paribus prius est subueniendum, qua-
les sunt mundani homines, & ij qui in pagis degentes, ca-
techeseos subsidio, & bene viuendi instructione carent: item
ij, qui à peccati statu recedere, & generales Confessiones in-
stituere volunt.

Octauò, cum in aliqua Ciuitate, aut loco fructus, qui
ex labore sperabatur, videtur perceptus, alio migrare de-
bet, quo eum maior doctrinæ vocabit necessitas; in Ca-
stellis, seu pagis diebus festis, quo magna populi multi-
tudo solet conuenire, expedit concionari, vbi eà docean-
tur, quæ saluti animarum magis sunt necessaria, sicut Chri-
stus circuibat vicos, & castella, prædicans & euangelizans
regnum Dei.

Circa temporis circumstantias, ut sciat quantum tem-
poris negotijs tribuendum, quinq; videntur expendenda,

uno & idy
quæ
mobilitate

Cum benefa-
ctoribus &
aduersarijs,

Cum his qui
in Hospitali
vel carceri-
bus sunt.

Cum his qui
magis indi-
gent ope spi-
rituali & cõ-
stãtiores sũt.

Migrandum,
ad loca vbi
maior est do-
ctrinæ neces-
sitas.

da, quæ breuiter subiiciemus.

Vbi, & cum
quibus plus
temporis im-
morandum.

Primò, considerandum est personæ, vel rei momentum, nam ijs quæ cultum diuinum, & proximi vtilitatem magis promouent, cæteris paribus plus temporis est impendendum.

Iuxta ratio-
nē negotij.

Secundò, consideranda est necessitas, quam negotia exigunt, vt maiori necessitati tempus longius impendatur: rationem tamen sui ipsius habere debet, nec enim supra vires, aut sanitatem corporis, ac animi rem vllam suscipere debet, perspecta non solum præsentis habitudine, sed etiam futura.

Tertiò, cognoscere debet eorum, cum quibus tractat ingenium, nam expedit, aliquibus sui desiderium relinquere: alijs verò frequentior conuersatio conuenientior est.

Quartò, sit parcus temporis, nec illud vnquam temere consumat extra diuinum seruitium, ad quod & laborem, & quietem, cæterave dirigat.

Ne nimis fe-
rinet.

Quintò, caueat ne tempus negotijs, desiderio cito finendi detrahat; sic enim ea quæ semel inchoauit infecta relinqueret, & quamuis ipsius desiderium ad omnia pia opera sese extendat, tamen rebus præsentibus necessarium tempus non deneget, etiam si tardius finiatur. Denique & si frequentius Auditorium cæteris paribus minus celebri est præferendum, non tamen ob Auditorum paucitatem animum despondeat, potens est enim Deus fructum etiam ad remotiores, & absentes extendere: præterquam quod ea res humilitatem, & longanimitatem Concionatoris magis exercet.

Quæ adiumenta, seu media tenenda sint ad proximorum salutem. Cap. 1 V.

Primò in communi, postea in particulari de aliquibus medijs agemus.

Media in vni-
uersali, quæ
sunt Interna.

Media in communi quibus vtetur operarius ad animarum lucrum, partim sunt interna, vt charitas, & propria perfectio, efficax desiderium salutis proximorum, spes in Deum, & oratio, quæ inde oriatur, de quibus actum est in primo cap.

cap. partim sunt externa, vt virtutis exemplum, ministerium concionandi, legendi, docendi doctrinam Christianam, sacramenta conferendi, conuersandi, & inseruiendi hospitalibus, & similia. Ijs vero vel vtimur ad benevolentiam comparandam, vel ad auctoritatem erga homines consequendam, quaerendo semper maiorem Dei gloriam, & maius animarum beneficium.

Media hæc efficacia, & proportionata esse debent ad finem nobis propositum iuuandi proximos, vt hi peccata relinquunt, & Dei gratiam eiusque augmentum acquirant: finis iste cum supra naturæ vires sit, non humanis medijs præcipuè fidendum est, sed Infinitæ Dei potentia, ac bonitati, quo tanquam fundamento iacto, omnia media vim habebunt, maxime vero specialis oratio ad Deum, & sanctos multum valet, vt petat modum agendi cum fructu, quod facturus est, & curet ab alijs etiam preces offerri in hunc finem.

Deo maxime fidendum.

Exteriora media, quæ multum iuuant ea sunt Primo exemplum vitæ, in quo diligenter aduertat, ne quidquam verbo, aut opere fiat secus, quam debet: ideo vitandus est inconsideratus, & de rebus inutilibus sermo; item exaggerationes, aut amplificationes nimia, aut passionis alicuius indicia, vt odij, iræ, ambitionis, iactantiæ, ac superbiæ, ab omni enim specie mali abstinendum est; quin potius totius hominis exterioris demonstratione, in sobrietate, vigilantia, & passionum victoria, interior animæ pax, & compositio significanda est.

Externa media in cõi.

Secundo honesto hospio sic vtatur, vnde maior possit aliorum ædificatio confurgere, vt si in hospitali, vel alibi degat semper bonæ existimationis ratio habenda est.

Tertio modestia, & charitas, quæ foris elucet, & præsertim ex sermone, ad inducendum homines in omne bonum efficacissima est: sic etiam patientia, & longanimitas quibus aliorum defectus tolerantur valde necessaria est, non attendendo, quid tales demerentur, sed potius quid meretur Christus, quæ in omnibus creaturis debet inspicere, sic etiam in negotijs, non tam dignitas, vel abiectio rei; quam obedientia, & charitas ex qua suscipiuntur consideranda est.

Modestia, & charitas exterius.

Quarto curet, ne aliquod offendiculum ponat Euangelio, sed quæ gratis accepit, gratis det, eleemosynæ vero, & expensæ, quas nobis alij largiuntur non ad modum exactoris exigenda

Circa eleemosynas accipiendas modus.

genda sunt, imò si potest, nec petenda, & quæ vltro offeruntur, moderatè etiam sunt accipiendæ nisi aduersa valetudo, aliquid liberius peti, aut sumi concederet, semper tamen cauendum ne quisquam propterea offendatur.

Gratitudo,
qualis . Quinto quamquam gratitudo benefactoribus planè sit re-
pendenda, ita tamen demonstranda est, vt intelligant omnia,
quæ donantur Deo accepta referri: curet etiam vt & ipsi Dei
potissimum intuitu illa facere consuecant: Cauendum item
ne ipse vilescat, aut ministerium, siue dignitas, dum præ nimia
gratitudinis, & gratulationis ostensione in adulationem di-
labitur, quin potius ita se debitorem ostendat, vt cognoscant
benefactores, si opus sit, quanto à Deo beneficio cumulentur,
cum eius gratia aliquid boni faciunt.

Beneuolentia
captanda
quibus modis, Res est magni momenti, eorum cum quibus agitur beneuo-
lentiam captare, facilius enim qui sunt beneuoli in omne,
quod velis bonum inducuntur: Ad eam autem acquirendam
maximam vim habet, primo de hominibus benemereri, iuuando
illos, re, & opera in quibus fieri potest, etiam in tempo-
ralibus quantum permittunt spiritualia, ex ijs enim animus
ad pietatem tacitè disponitur.

Iuuare alios.
Honorè ex-
hibere cum
grauitate, Secundo expedit etiam; vt verbis, exteriorique grati ani-
mi significatione, ostendat se non aliud quam animas sitire,
absque vlla spe mundani honoris, aut terreni lucri demonstra-
tione, sed pro ratione status omnibus citra tamen assentatio-
nem, honorem exhibeat: aliquando eos consulendo cum qui-
bus agit super ijs præsertim rebus quas non ita faciliè alijs
communicare solet, eorumque Consilijs interdum vtatur quo
sibi fidem maiorem adhiberi intelligant, modo hæc sine vllò
detrimento, aut suspicionis nota fieri queant.

**Nolle inge-
nijum aliorum.** Tertio induendum est, quantum fieri potest eorum inge-
nijum cum quibus agitur similitudo enim est amoris mater,
& dissimilitudo mater odij: Oderunt enim hilarem tristes,
tristemque seueri, omnia igitur omnibus fiat cum Paulo, vt
omnes lucrifaciat, & cum eodem per omnia omnibus placen-
do, remota omni adulatione, aut in corrigendo cum opus
erit negligentia, Caueat autem ne dum aliorum naturam in-
duat debitam in rebus constantiam exuat.

**Accommodet
se quantum
fieri potest.** Quarto iuuat ad beneuolentiam conciliandam, illis se ac-
commodare cum quibus commodè poterit, vt approbando
ea quæ meritò approbanda erunt, quædam vero ineptè dicta
ferendo,

ferendo, & dissimulando præsertim quando non est tempestiua correctio, vel grata: quædam etiam, quæ constanter flagrant saltem ex parte concedendo: præsertim si ij sint à quibus potius rei summa dependeat, saluam tamen in omnibus conscientiam teneat, nec illius integritatem quouis respectu temerari patiatur.

Quinto cum semel aliquem fuerit alloquutus, cui statim persuadere, quod vult non potuerit, non aspere, sed amanter eum tractet, nec tædio affectus, est dimittendus, vt cum secundo ad eum redierit non fugiat: fieri enim solet quandoque, vt verba nostra, absentibus nobis efficacius operentur, quam præsentibus: Quod si is talis esset naturæ, qui obiurgandus videretur, tunc discreta libertate foret increpandus.

Procuranda est bona existimatio apud eos cum quibus agitur, præsertim antequam res difficiles aggrediatur, vel tractare incipiat: ad eam autem plurimum valent, vt ad particularia descendamus.

Primo morum grauitas, & exterioris hominis maturitas: maximè in verbis grauiter, & circumspectè prolatis patienter alios audiendo, neque sermonem interrompendo, ne solus ipse loqui velle videatur, secus enim facere odiosum est, & auctoritatem minuit.

Secundo iuuat moderata veræ, & sanæ doctrinæ demonstratio, absque suspitione iactantiæ, aut ostentationis; sed potius cum modesta donorum Dei significatione omnia ad eiusdem Dei gloriam referendo.

Tertio omni fortuna prospera, & aduersa superiorem se prodatur, nec deiectum animum in rebus significet, & quamuis suus cuique honor tribuendus, & exterior exhibendus, non nisi graui quadam humilitate id faciat, nullam ostendat se admirari excellentiam, dignitatem, scientiam, & similia, quæ vulgus extollit, nec propter huiusmodi, suam humilitatem, discretam perdat libertatem, Inde fiet, vt pluris æstimetur à magnis, & à popularibus, qua opinione vtrosque in Domino facilius iuuabit.

Quarto conducit etiam non facile definire, quæ certa omnino non habet præsertim in rebus, quæ ad conscientiam pertinent, ne si quid vt falsum deinceps refutetur, auctoritatem minuat, nec si falsitatis conuincitur defendere conetur, ne sit nouissimus error peior priore.

Quinto

Perseuerâter
agere debet.

Bona existi-
tio quibus
modis com-
paretur.

Grauitas mo-
rum.

Demonstra-
tio doctrinæ
sine vanitate.

Sit animo ad
oia magnus.

Non facilè
definiat que-
stiones.

Res suas qua
maturitate
alijs cōicēt.

Quinto iuuat etiam non facile, sed matura consideratione præhabita, quantum expediat res suas alijs communicare, non omnia omnino, Ita enim fiet, vt dum aliqua intellexerint plus esse putent in recessu, quam in fronte appareat: Nam in rebus humanis, cum naturaliter limitatam perfectionem contineant, minoris sit, quod plenè cognitum esse putatur.

Non acci-
pantur mu-
nèra.

Sexto apud quem intendit autoritate valere, confert ab eo, neque dona, neque quicquam aliud quantum fieri poterit accipere: nam in dante existimatio recipientis, in recipiente libertas minuitur, ita tamen, vt quod necessarium non est modestissimè recusetur.

Nimia fami-
liaritas sæpè
contèptum
parit.

Septimo ad conseruandam eandem autoritatem diligenter aduertat, ne contemnatur, aut minoris fiat, propter nimiam familiaritatem, quam aliquibus carius expedit ad maiorem Dei gloriam. vendere, nec eos prolixis colloquutionibus satiari: & frequenter euenit, vt plus iuuentur, si desiderio nostri teneantur. Hoc autem in vniuersum dictum sit, nam alioquin in eum poterit incidere, qui ex intimiori familiaritate tractabilior efficiatur: seruandus tamen vbique, ac semper modus, si enim verbi gratia, ab aliquibus sæpius ad conuescendum inuitaretur, tunc imponendus esset modus: atque in ijs, & cum ijs sic agendum, vt vel loquens, vel prandens, vel aliud agens alios spirituali colloquutione, ac exemplis ædificet.

Nulli leuita-
ti locus de-
tur.

Octauo facit item ad bonam existimationem, non esse præsentem ludis, spectaculis, conuiujs alijsvè similibus vulgi delitijs, vbi plerumque vetus homo reuiuiscit, & vix ædificationi locus relinquitur.

Nulli leuita-
ti locus de-
tur.

Quare omnino caueat ne leuitati det locum: nec se in risu dissolutum, nec temerariū in Consilijs exhibeat: illud sedulo, & omni cura animaduerrat, ne factionis, aut opinionis alicuius partibus, vlla ex parte fauere videatur; sed communi amore in neutram potius partem, propendendo: & communem Doctorum, & Patrum doctrinam asserendo, omnes in domino amplectatur, vt alibi monuimus. In Terris etiam, vbi suspectus est de statu Principum sermo, nihil ibi de ea re loquatur, neque se ijs locis; vel hominibus admisceat, qui apud Gubernatores suspecti sunt. Denique maximè videat ne ex suis dictis, schismatis, aut diuisionis alicuius inter aliquos oriatur occasio, In pacem enim nos Deus pacis vocauit.

Denique

Denique si vereatur, ne aliqua persona aut Congregationes sibi aduersentur: prudenter antevertat, humanis etiam remedijs puta literis commendatitijs, eorum quos illi homines aut magni faciunt, aut amant, contracta si possit fieri cum eorum primis amicitia, quibus re comunicata, confidere se eis ostendat. Adhuc alia quadam media item subijciemus, quæ passim adhibita non paruum toti rei conferent incrementum, & operarium iuuare poterunt.

Aduersarij quomodo conciliandi.

Alia adiumenta vniuersè loquendo ad fructum.

Cap. V.

Imprimis adiuuat rerum vsus, & experientia, nam vbi per aliquod tempus versatus in rebus fuerit, tum magis poterit videre quid potissimum expediat ex multis, quæ vix explicari possunt.

Experientia multum valet.

Secundò cum multa agenda sint, ne vel obliuione prætereant, aut minus ordinate fiant, in pugillares redigenda sunt, & subinde legenda, vt quo, quidque tempore agendum est, in memoriam redeat.

Libelli, ad conciliandam memoriam.

Tertiò, nunquam se in periculum conijciat ea facillè perdedi, quæ multo tempore, & labore parata sunt, potiusque in spiritali lucro pauciora tuta habeat, quàm multa cum periculo.

Vtatur operariorum.

Quartò ad magna, & pia opera exteriora, personarum vniuersi nominis utilis erit industria, & cooperatio, quæ sustentent, foueant, & suo exemplo, ac autoritate alijs alacres animos ad idem efficiendum adijciant.

Quintò, ei qui ob determinatum aliquem finem missus non fuerit, securius videtur ab humilioribus, & abiectionibus auspicari, & à pauperum obsequio in Xenodochijs à Doctrina Christiana docenda, & similibus, modo auctoritatem necessariam ideo non labefactet, & ab alia re inchoandum esse discreta humilitas, & charitas insinuarent.

Ab humilioribus sepe initium sumendum.

Sextò, antequam Conuersationem, seu familiaritatem intimam præsertim cum grauibus personis contrahat, illorum ingenium, mores, inclinationes, talenta, informatione interdum ab alijs prudenter accepta dispiciat, vt sciat quomodo ipsi homines tractandi sint.

Antequam amicitiam contrahat cum aliquo, eius ingenium noscat.

Septimò ad conuersationes, opus est, (salua semper humilitate, & prudentia) expeditione quadam, & libertate, quæ cum opus erit, contractam cum quibusdam minus vtilem familiaritatem.

Sciat vti libertate vbi opus erit.

liarritatem commodè, & sine offensione vel grata aliqua executione possit dissolvere: itemque promptitudine etiam ac dexteritate ad alias necessitudines inchoandas, & tuendas præfertim, cum ijs à quibus potior rerum summa dependet.

Iuxta varietatem hominum curet eis opè ferre.

Octavo, solerter agnoscat, multos esse cum quibus expedit circuntionibus uti, ad spiritualia eis proponenda: Contra verò alios, ita dispositos esse, ut primò congressu quæ velit possit loqui, cum his non est diutius expectandum, sed quæ necessaria, aut utilia in Domino videntur, statim proponi possunt.

Nō ad extrema, statim pergendum.

Nono, non expedit ut homines ab extremò vno ad extremū aliud perducantur ita ut si Avaro prima fronte suadeat magnā fortunarum suarum partem distribuere, aut insano mundi amore capto, mundum illico deserere: natura enim, & consuetudo, repentinas mutationes nesciunt, & sibi contrarias præfertim, abhorrent, quin etiam ubi quis animo concepisset magnam aliquam, & repentinam, etiam si in bonum, mutationem, retinendus est potius, & monendus, ut diutius re tanti momenti perpendat quousque magis fuerit dispositus, & maturior ad huiusmodi perfectiora dona capienda: itaque paulatim, & veluti per gradus homines ad meliora in Domino promouendi sunt.

Timidos animi met.

Decimò affectus immoderatus, vel timor rerum humanarum impedit perfectionem Spiritus; is igitur affectus paulatim minuendus est, adductis in mediū rationibus, quibus ostendatur, quam immeritò res illæ tantopere, aut amentur, aut timeantur sic enim facilius adducuntur homines, ad amandum, quæ verè amanda sunt, & timendum ea quæ verè timenda.

Media sunt proportionata personis.

Vndecimò, Consentanea, & rebus, & personis media sunt adhibenda, quare imperfectis initio illa proponenda videntur, quæ cum proprio eorum amore plus sunt coniuncta. v.g. timor presentis damni proprii: miseriam, inquietudinis, & infamiam, futurorum etiam cruciatuum: tum appetitus proprii commodi, & earum rerum quibus in hac vita frui contingit, & in futura sperantur, ijs enim citius quam sincero Dei amore illi trahuntur, aut virtutum honestate: adimendus præterea metus, & horror quidam, honestæ vitæ, docenda illius & facilitas, & iucunditas, & quanta turpis vitæ molestia quantiq; in vitij angores.

Capacitas ingenij cuiuscumque attendenda.

Duodecimò necesse est etiam ut res quæ proponuntur, & modus ipse procedendi, non solum, affectui consentanea, sed etiã ad eorum ingenium accommodatè proponantur: cum itaque alij inueniantur, qui sint subtilioris, alij obtusioris ingenij, alij qui

celerius, alij qui tardius rem assequantur, alij qui plura, alij qui pauciora, moderandus est sermo, ut auditoris ingenium fuerit excellentius, vel humilium, & sicut vasa angusti oris, quæ humoris copiam respiciunt, quod autem guttatim instillatur recipiant: ita doctrina pro cuiusque captu est infundenda. Quod si nescitur ingeniorum qualitas, adhibenda est in dicendo claritas, ut omnibus satisfiat: & subinde inter communita aliquid breuiter admiscendum altioris intelligentiæ, quod auctoritatem conciliet.

Decimotercio plurimum conducit ad cognoscendas, & degustandas veritates rerum spiritualium id tenere quod in Dialogis Platoniciis videmus facilitatum, & ad August. obseruatum, ut per interrogatiunculæ nonnunquam agendo procedatur, nam hoc modo ita deducuntur, ut dum quædam concedunt illi, alia quæ consequuntur, & ad eorum profectum desiderantur, vel concludant ipsimet, vel conclusa libenter admittant, eos enim vehementius, & mouent, & mouent ea veritates quas ipsi penetrant, & deducunt.

Decimoquarto, denique quocumque modo procedatur curandum est semper, ut ijs, quorum saluti spirituali voluerit consulere, hoc efficaciter persuadeat, quatenus ipsi se ad Dei gratiam recipiendam, suis aliorumque orationibus, elemosynis, alijsve similibus adiuuentis disponant: procuret etiam pro viribus ut opere compleant, quæ in concionibus lectionibusve audiunt: Et si videbitur expedire poterit etiam aliqua scribere quibus piorum deuotioni opituletur. Hactenus de Industrijs quæ ad proximum iuuandum valent: Nunc ad secundam tractationem de elemosynis colligendis veniamus.

Prudens modus procedendi per interrogaciones. l. de Cath. rud.

Cura pauperum, & modus colligendi Eleemosynas.

Cap. VI.

Debet Concionator multum affici ad egenorum miserias subleuandas. Animaduertat vbique ferè locorum, valde ad hoc munus pertinere, ut in Concionibus, qui verbum Dei seminant, sibi in corrogent, vnde pauperes iuuari possint, & gaudeant occasione sibi præberi misericordiæ opera, pariter quæ ad animos, & quæ ad corpora spectant exercendi. Quod si quis onerosum id putet, & quasi per transitum exequatur, timeat, ne sit ex imbecillitate charitatis, & misericordiæ suæ, quæ tamen inter Christianas virtutes primum locum obtinent

Cura pauperum annexa officio Concionatoris magnificenda.

Christus ipse non solum misericordiae affectum, offendit erga eos, qui morbis spiritualibus laborabant, sed etiam in eos qui corporalibus premebantur calamitatibus ut apud Mar. misereor ait super turbam, quia triduo perseverant, & non habent quod manducant & apud Matth. cum leprosus genuflexo dixisset Domine si vis potes me mundare; Iesus misertus extendit manum suam, & tangens eum, ait volo, mandare D. Paulus qui in convertendis ad Christum animabus totus erat; adeo ut ab Euangelij praedicatione ne baptizandi quidem causa se distrahi pateretur, tamen huic curae idest collectis ut ipse vocat faciendis, serio insistebat. Ad eas saepe fideles in Epistolis hortabatur, eas aliquando ipsemet Hierosolymam deferebat; minus id tanquam singulare Dei donum plurimi faciens. In tota ferè Italia moris est eleemosynam commendare, atque colligere, resque procedit egrogie, tum in utilitatem egentium, multa enim eis suppeditantur toto anno subsidia, & honestarum familiarum necessitatibus etiam graubus puellarum periculis obuiam itur; tum in eorum emolumentum qui stipè largiuntur, quia datur eis optima merendi occasio, praesertim eo tempore, quo eorum animi ex verbo Dei auditio, sunt inflammati, ut saepe existimem non minus eos inde emolumentum spiritualis percipere, quam ex ipsa verbi Dei auditione, sed utrumque simul procul dubio amplius prodest; cum hoc modo etiam verbum Dei magis confirmetur. Hoc dixerim quia ubi non est haec consuetudo, facile induci posset, neque enim apud nos vllam habet difficultatem, neque vllum concioni praebet impedimentum. In fine prioris partis Concionator de eleemosyna monet, & in quem usum conferenda sit addit: Tum aliqui siue Clerici, siue saeculares ad hoc parati, & sparsim in ipso auditorum catu collocati, siue vllò tumultu quaritant: Idem inter mulieres aliqua ad id destinata faciunt. Hoc autem modo plus multo colligitur, quam si ad portas templi absoluta concione, ut alicubi fit; collectio fieret; tum quia inter tumultum populi exeuntis non adest commoda occasio diligenter corrogandi, tum quia ille feruor qui in ipsa Concione, ad verba Concionatoris erat promptus incipit frigere, iamque noua cura subeunt mentem, & multorum animis insita tenacitas redit. Experientia verò perspectum satis apud nos est, qui diligenter, & cum efficacia eleemosynas commendant, copiosas recipere, qui id non faciunt, exiguas, cum detrimento & inopum qui subsidio carent, & dinitum qui praemio. Propterea puto me aliquid adiuu-

Optima consuetudo commendandi pauperes in Concione.

allaturum nostris Concionatoribus, si subscribam hic aliquot communes locos ex quibus materiam sumant, ut res pro voto succedat. Primus locus sit Præceptum nobis à Deo datum, ut bona, temporalia qui habent cum ægenis communicent. Deut. 15. Non deerunt pauperes in Terra habitationis tuæ idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi qui tecum versatur in Terra. Eccles. Pone Thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis, quam aurum, conclude elemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Qui obturat aurem ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Ex substantia tua fac elemosynam, & noli auertere faciem tuam ab illo paupere, ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quod superest date elemosynam, id est de eo quod suppetit vobis, quod habetis. Iudicium sine misericordia fiet ei qui non facit misericordiam. Planè hoc præceptum apparet manifestè, esse secundum legem naturæ, quæ præcipit, ut quod nobis vellemus fieri, si essemus inopes, alijs faciamus. Et secundum legem Moysis ut patet ex dictis. Et multò magis secundum legem Gratiæ, in qua maximè lex viget charitatis, quæ non verbo, & lingua, sed opere magis est exhibenda. Secundus locus est consideratio pænæ, quæ non seruantibus hoc præceptum infligitur, quæ sepe est pœna æterna, probant hoc Basil. Naz. Chrysost. ex verbis Christi Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Hieron. ex illo Ioan. qui habet duas tunicas, det vnã non habenti. August. ex verbis illis destruaui horrea mea, qui reus fuit, non quod aliena rapuerit, sed quia sua tenaciter retinuerit, vbi etiam affert epulonis exemplum, Itaque vtrumque est diuitibus exitiosum, vel si congregent opes, & abscondant, vel si profundant cum luxu, & voluptatibus sine pauperum respectu, ob id, & Christus vtriusque diuitis formam expressit in Euangelio, Tum eius qui amplificare voluit horrea, Tum eius qui induebatur purpura, & bysso, & canes nutrebat, & epulabatur, quotidie splendide, & vtriusque tristem exitum, apertis verbis, manifestum facit. Tertius locus sit, Dignitas, & splendor huius virtutis quæ tanta est ut etiam alijs virtutibus, & pijs operibus colorem, & nitorem addat. Duæ virtutes inter alias, videntur excellere, inter morales Religio, Inter Theologicas Charitas, & hæc quidem, quo pacto erga Deum melius exerceri potest, quam si pro eius amore, proximis bene faciamus? Nam ipse quidem, fons omnium bonorū rebus no-

A a 2 3 stris,

Præceptum

Dei.

Deut. 15.

Eccles. 29.

Prou. 28.

Tob. 4.

Luc. 11.

Iac. 2.

Non dantur
elemosynas
pœna.

Ad Neop.

ep. 1. in si-

ne.

Io. 3.

Hom. 7. ex

50.

Splendor hu-
ius virtutis.

1. Io. 3.

ſtris, nequaquã indiget, quamobrem, optimum eſt S. Ioannis argumentum, rectèque concludit, Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauserit viſcera ſua, quomodo charitas Dei, manet in eo? optima etiam eſt, illatio, cum ait, qui proximum, quem videt non diligit, Deum quem non videt, quomodo diliget? Si autem religionis virtus conſideretur, dicat quiſpiam, nobiliſſimum eius actum eſſe ſacrificium, & tamen, Chriſtus clamat, Diſcite, quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium, & Paulus Beneficentiã, & communionis, nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus, & D. Iac. Religio munda & immaculata apud Deum, & homines, eſt viſitare pupillos, & viduas in tribulatione earum. Quarto nullum eſt opus, quod Deo nos magis ſimiles reddat, ſicut cum noſtra alijs communicamus, Deus enim eſt ipſum in ſe bonum, Naturam autem boni, eam eſſe ſcimus vt ſe ipſum alijs communit; Itaque rectè illud dictum eſt, nulla re magis homines ad Deum immortalem accedere, quam beneficentia, & liberalitate, quod vel ethnici prædicarunt, ſed etiam hoc, vt cætera luculenter noſter Nazianzenus. Nihil (inquit) tam diuinum, homo habet quàm de alijs benemereri, tamenſi Deus maiora, hic minora beneficia conferat, vterque pro viribus, Fac inquit calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando] de Deo etiã ſcripturã nihil crebrius, nihil magnificentius prædicant, quam miſericordiam, quaſi hoc Deus titulo maximè gaudeat, vt ſit pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, & repetitis vocibus geſtiat appellari, miſericors, & miſerator Domini; longanimis, & multum miſericors. Quintò, nihil tam homini proprium, quam humanitas erga alios homines vt ipſa, etiam vox humanitatis ſonat. Certè ſi, totum hominem quaſi membratim intus, & extra inſpicias, ita profecto comperies, Oculi, aures, lingua, manus maximè, pedes, atque adeo omnia corporis membra, pietatem loquuntur, & docent, quippè, quæ à natura ſint tradita, non ſolum vt tibi ſoli ſeruiant, ſed vt his etiam in alios ſis beneficus, videndo aliorum neceſſitates, audiendo, conſolando, adiuuando. Intellectus etiam vt alijs conſulas, Voluntas maximè eſt ad amandum, & compatiendum prona. Homo ſum (ait ille) humani à me nihil alienum puto, monſtrum eſt naturæ, non homo brutis crudelior, qui ſibi tantum, ſe natum putat. Sexto, nihil eſt quod ita reddat hominem, non ſolum planè hominem, ſed etiam Illuſtrem, & magnum, vt hæc ipſa virtus, rectè ille, Regia crede mihi, res eſt ſuc-

Mattb. 9.
Heb. 13.

Iac. 1.

Elemofyna
facit Deo ſi-
mitem.Orat. de
paup. amo-
re.Natura homi-
nis.Elemofyna
facit hominẽ
illuſtrem.

est succurrere lapsis. Merito Imperator Leo, homines ad benefaciendum miseris promptos, soli comparabat, cuncta lustranti, & omnibus sui calor, ac luminis aliquid impertienti. Tales fuere Abraham, & Iob, & alij innumerabiles. Ostendat noster Ecclesiastes, in hoc, viros nobiles posse veram nobilitatem significare, si egentium hominum, & piorum locorum, curam suscipiant, magis quam si opes infumant in alendis canibus, & equis & parietibus vestiendis, & in ædificiorum, famulorum & aliarum rerum superfluo apparatu. Septimus locus est quod Eleemosynis debita solvimus, quibus ad pœnas tenemur, etiam post dimissa peccata; Ita Dan. Consilium meum Rex placeat tibi peccata tua eleemosynis redime Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna, resistit peccatis. Octauus est etiam opus meritorium nouæ gratiæ, ac iustitiæ, est enim Eleemosyna persimilis illi oleo, quod suis precibus à Deo Elias impetrauit Viduæ, cui etiam dixit vade & vende oleum, & redde creditori tuo, tu autem, & filij tui vinite de reliquo, simul debita soluit, eodemque tempore sibi apud Deum lucrum comparat. Apud Pau. dicitur qui parce seminat, parne, & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, qui autem administrat semen seminanti, (Deus scilicet) & panem ad manducandum præstabit, & angebit incrementa frugum iustitiæ vestræ, vt in omnibus locupletati abundetis & paulo ante dixerat, potens est autem Deus, omnem gratiam abundare facere in vobis, & quæ sequuntur. Rectè Augustinus fecundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum) Similis Terræ, quam seminavit Isaac, reddenti fructum centesimum, & Christus etiam centuplum promittit, Non est potens ad munera, cœlitus obtinenda, non quæ animis duntaxat, sed quæ corporibus etiam profint, & temporibus bonis, modo, in damnum hominum non sint cessura: Eccl. Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Decimo plurimum adiumenti, & cōsolationis præbet morituris, qui in pauperes fuerunt misericordes Psal. Beatus qui intelligit super ægenum, & pauperem in die mala liberabit eum Dominus. Tobias eleemosyna (inquit) à morte (scilicet mala) liberat, & ipsa est quæ facit inuenire misericordiam, rectè Ambros. Non sunt hominis bona, quæ secum ferre non potest, sola misericordia, comes est defunctorum Eccl. mitte panem tuum super transeuntes aquas (idest inopes) & post tempora multa inuenies. Non patitur animam ire in gehennam

A a a 4 Tob.

Eleemosyna
satisfacit pro
peccatis.Dan. 6. 4.
Eccl. 3.Est Opus me-
ritorium.

4. Rom. 4.

2. Cor. 9.

Serm. 25.
de Ve. 40.
c. 3.Valet ad be-
neficia reci-
pienda.Plurimum iu-
uat morietes.
Tob. 12.

Eccl. 11.

- Tob. 4.* Tob. esto misericors sicut potueris, primum enim bonum tibi thesaurizas in die Iudicij. Ipsa est quæ assignat locum in Paradiso Eccl. omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, est enim charitas in Cælo, ut summus Aconomus, in Dei Palatio, distribuens unicuique suas pro meritis sedes. Eccl. Eleemosyna quasi viri sacculus cum ipso, & gratiam hominum, quasi pupillam conseruabit & postea exsurgit, & retribuit illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Undecimò, Nihil aduersus peccata validius, præteritorum curat vulnera, futuris cauendis præmunit, medicina pariter, & antidotum Eccl. Deus prospèctor est eius qui reddit gratiam, meminit in posterum, & in tempore casus sui, inueniet firmamentum, præter hos locos. Poterit aliquando Concionator, diuitum auaritiam arguere, qui erga pauperes non amant, non exercent beneficentiam, ac pietatem, quare sit Duodecimus locus ut proponat diuitibus tanquam primum principium, bona quæ temporalia vocamus, non esse absolute ipsorum, sed Dei dispensatores constitutos ipsos esse, non dominos. Ille plane iniquus, qui non in familiam Domini, dispensat Docent hoc Sancti Patres Ambr. in Luc. ubi inducit diuitem illum auarum ita dicentem, quid iniustum est, si cum alienatum propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc lucem ingressus es quando de ventre matris existi, quibus quæso facultatibus, quibus subsidij stipatus ingressus es? & addit proprium nemo dicat quod est communi plusquam sufficeret sumptum, & violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, ut tu quidem esses affluens, & abundans, alijs subsidia vitæ deessent, & egerent? Greg. cum quolibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus non nostra largimur, & ideo ait Eleemosynam à Christo vocari Iustitiam, cum ait videte, ne Iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Hieron. in illud væ qui multiplicat non sua, idem docet, & confirmat ex verbis Christi apud Lu. si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Basil. sic ait esurientis est panis, quem tu retines, nudi est vestis, quam in arca custodis, discalceati calceus, qui apud te marcescit. Ber. Nostrum est, quod effunditis, clamant nudi, clamant famelici, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expeditis. Saluianus affert illud Prou. 3. honora Dominiuum de tua substantia, Eccl. Catb. & subdit, si deuotus es, da quasi tuum, si indeuotus redde quasi

Contra peccata Antidotum.

Eccl. 3.

Diuites sunt dispensatores non Domini.

Ambr. in Luc.

3. p. pass. adm. 22.

In cap. 2.

Abac.

Lu. 16.

In Diuites

Hom. 1.

Ep. 42.

Cap. 1. de

Eccl. Catb.

quasi non tuum, da si vis redde si non vis.] Vnde etiã sancti colligunt auaros qui sua non communicant egentibus, esse fures iuxta illud. Isa. Rapina pauperis in domibus vestris, sic Basilius, & Ambrosius. Et ego adderem huiusmodi esse hostes boni communis, & totius generis humani, in omnes homines tyrannidis quoddam genus exercentes. Quod autem patres bona diuitum, ipsorum esse negant, non de dominio iustitiæ intelligi debet, quod est inter homines, quomodo negari non potest, hominem habere dominium earum rerum, quas iusto titulo acquisiuit. Sed si consideret se homo, Deum respiciendo, Qui diues est debet Deum agnoscere Dominum omnium suorum, bonorum, se vero eius administrum, atque distributorem. Decimustertius locus est, ex diuitum quorundam in pauperes, crudelitate, quam Concionatores merito possunt exaggerare; vt sancti Patres faciunt, à quibus nos spiritum, ac zelum, in concionando addiscamus oportet, lege Chrysostr. vbi exemplum narrat crudelis avari, qui exultante tota vrbe ob spem futuræ annonæ fertilis, solus dolebat, quod non posset suum triticum, quod reseruauit, caro vendere, quem ait dignum fuisse cui lingua excinderetur, qui lapidibus obrueretur, cui etiam pectus, tanquam publico hosti contunderetur. Quid (ait) dolet tibi, non omnes periisse, vt quæstum faceres? Pet. Chrysol. agens de diuite, & Lazaro describit pugnam inter diuitem, ac mendicum Basil. & Ambr. magna eloquentia describunt historiam mendici cuiuspiam, vnum de suis filijs ob extremam inopiam, auaro, & crudeli diuiti vendentis Ambros. etiam fusè agit contra hos auaros, quos similes ait esse Lupis, vestigia Leonum insequentibus vt de præda, & eorum rapinis gaudeant. Decimoquarto, Quando necessitas alicuius familiæ, est valde grauis, explicanda est accommodate ad commiserationem, vt perspecta calamitatis magnitudo, auditorum corda percellat, hic enim est etiam scripturarum sacrarum mos cum ad Eleemosynas largiendas hortantur. Decimoquinto, Vfus Ecclesiæ totius, & Christianæ religionis, qui in charitate præsertim eminet: Olim non colligebantur inter concionandum Eleemosynæ, vt nunc, sed assignabatur dies, & templum vbi arca erat ad eleemosynas reponendas. Paulinus vocat, vas vbi, illæ colligebantur mensam, alij Corbonam. D. Paul. assignat diem Dominicum, quæ est prima Sabbati, De Collectis ait, quæ fiunt in sanctos (id est pauperes Christianos qui erant Hierosolymis) sicut ordinauit Ecclesijs Galatiæ, ita, & vos facite per vnam Sabbati, vnusquisque

Isa. 3.
Basil. in
Diu.
Ambr. de
Nab.

Diuitum aliquorum crudelitas.

Hom. 30.
in 1. Cor.

Ser. 120. et
ser. 124.

In Diu.
l. de Nab.
c. 5.

Serm. 50.
de auth. &
Anania

Tom. 3.
Necessitas pauperum.
Ecclesiæ con-
suetudo.

Epist. 32.
1. Cor. ca-
pit. ult.

Serm. 5.

Scripturæ
multæ.

Patres.

Similitudi-
nes variæ.

Exempla.

Mysterium
diei.Eleemosyna
utilis etiam
rebus tempo-
ralibus.

quisque vestrum apud se reponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero, tunc collectæ fiant. D. Leo habet plures sermones de collectis, & ait ideo dilectissimi, satisfiat Apostolicis institutis, & assignat futuræ collectioni diem Dominicum. Decimosexto, In scriptura sacra, mira, & multa sunt, quæ de eleemosynæ bono dicuntur, poterit noster Orator aliquam ex multis sententijs afferre, ut sic audientes excitet, & habeat parata loca, ut suo tempore delectum habeat. Decimosextimo, eodem modo ex sanctis Patribus insigniora dicta seligat, nec desunt pleraque principum, ac Philosophorum de hac ipsa re apophthegmata. Decimo octavo habeat, & paratas elegantes aliquas de eadem materia similitudines, ut Paulus vocat semen, & multas est reperire apud literas sacras, & sanctos Patres. Decimonono, Valde utile erit afferre præsertim ex historijs Ecclesiasticis exempla eorum, qui in hac virtute fuere singulares, nã exempla plurimum mouent ad exaggeranda quæ dicimus, Romæ in hunc finem editus est libellus, opera Iulij Fulci, qui collectas ex sanctis Patribus multas hac de re sententias, & exempla illustriora complectitur, nec alij desunt eiusdem materiæ libri conscripti. Vigesimo poterit sæpe occasionem arripere ex mysterio vel festo illius diei, ut in Natiuitate Domini, poterit eleemosynam petere ob reuerentiam, paupertatis, nascentis pueruli, cui offerant. In festo Virginis Annunciatae, ob grati animi significationem, cum Deus se ipsum nobis tanta liberalitate fuerit elargitus. In festis Beatissimæ Virginis, quasi ipsa sit quæ petat, vel ut eam sibi quisq; in patronam, & matrem arripiat. Vigesimo primo, Aliquando poterit auditoribus significare, ut illam eleemosynam det, ad donum aliquod impetrandum à Deo, exempli gratia, ut te faciente eleemosynam, Deus suum amorem tibi concedat vel peccatorum remissionem, vel ob reuerentiam, sanguinis Christi, vel ad subsidium præstandum animabus quæ in igne purgatorio detinentur. Vigesimo secundo, poterit docere Eleemosynas non solum spirituales fructus, & cœlestia præmia, secum afferre, sed etiam, in præsentis vita, solitas, sæpe rem domesticam, & opes augere, ut ipsa scripturæ docent. Item plus pauperem, qui accipit dare largienti quam ipse det pauperi. Vigesimo tertio, sed illud experientia mihi compertum est, maiores colligi eleemosynas, quando in priori Concionis parte, ita commouit Concionator, affectus, & deuotionem accendit auditorum, ut facile, sit eis eleemosynam erogare pro

pro Dei amore, quem animo conceperunt, etiam si non multum commendatio urgeat. Vigesimoquarto Cypr. patrimonium Deo creditum, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit; In tuto hereditas ponitur quæ Deo custode seruetur. Hæc possent videri satis, sed placet adhuc addere multiplicem variarum rerum supellectilem, ne eadem cantinella sapius decantata animos ad pietatem obduret, aut aures obtundat.

De opere & Eleemosyna.

Pro commendandis Eleemosynis varia dicta.
Cap. VII.

Primo nunquam minuuntur opes, eleemosynas largiendo Clem. comparat Eleemosynam scaturienti puteo, qui, etsi haurias multum, denuo scaturientibus & recentibus aquis repletur, & vberibus quæ si mulgeantur, rursus nouo lacte abundant. Basil. similem esse ait frumento in terram proiecto, quod cum fenore redditur.

3. pad. c. 7.

In Diu. Hom. 1.

Eleemosyna aperit Cæli.

Secundo, eleemosyna est quæ clauis habet cæli, Salomon fecit ostia Sancti Sanctorum ex lignis Oliuæ quæ misericordiam Symbolum est, & Christus in Cælum ascensurus Oliueti montem subijt. Vnde est illud Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Matth. 5.

Qui eleemosynam confert, exerceat se cum Deo.

Pro. 19.

Tertio, qui pauperi dat pecunias Deo feneratur, nulla præter hanc, licite exercetur vsura, Feneratur Domino qui miseretur pauperi, estque planè grandis vsura, vnum dare vt centum recipias. Adde alijs feneratoribus quatuor onera subeunda esse. Primum molestia conficiendi tabulas, vt constet ratio dati, & accepti, Secundum est infamis inter homines opinio; Tertium cruciatus conscientie, Quartum necessitas restituendi. Contra Noster fenerator, nec rationum cura operatur sed dicit vt Paulus, scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare, magnam verò laudem apud Deum, hominesque consequitur, conscientie magna quiete, & gaudio fruitur, Denique Deum habet debitorem.

Est Vectigal à Deo impositum.

Quarto, dici potest hæc eleemosyna quam erogatis Vectigal quoddam, à Christo Domino impositum ex charitate animoque prompto soluendum, Pauperes, qui pro foribus astant, vel in via occurrunt, vel qui pro eis colligunt, exactores sunt ab eodem Christo destinati ad hoc tributum colligendum. Ego verò Concionator præpositus sum exactoribus, & operi,

operi, nollem meam hic diligentiam desiderari, ne conque-
ratur Dominus: qui exigunt magnificiant suas partes merce-
dem à Christo reportaturi, qui petuntur tribuant non vt exa-
ctiorem, sed vt benedictionem.

Finis Dei in
eleemosyna
statuenda.

Quintò in statuendis eleemosynis duplicem finem potuisse
Deum habere asserit Chrysostomus vel in beneficium paupe-
rum, vt inopia subueniretur, vel in gratiam largientium vt
præmium reportarent virtutis, & gloriæ, hunc autem secun-
dum finem, ait Chrysostomus esse Deo præcipuum nam ob pri-
mum non defuissent Deo Thesauri multi, quos sub Terra no-
uit absconditos possidetque vim terræ tribuere ad fruges semper
copiosas progignendas, verum ita voluit Diuina prouidentia,
vt essent qui paupertatis molestias paterentur ad patientiæ
vsum, & præcepit diuitibus vt eos subleuarent ad exercitatio-
nem charitatis.

Diuites imi-
tentur flumi-
na.

Sextò, diuites flumina imitentur, quæ de mari exeunt, & ir-
rigant fecundantque campos, & tandem in mare redeunt,
ita diuites, à Deo suas agnoscant opes, inopum familiarum,
terram irrigent arentem, vt in morte rursum ad mare diuini-
tatis, præmium accepturi redeant.

Diuitiæ sunt
stercora.

Philip. 3.

Septimò, quare D. Paulus omnes opes stercora vocat cum
ait omnia arbitratus sum, vt stercora? planè hæc stercora ne-
quaquam debent intra arcas seruari, quia suo fetore totam
domum inficerent, sed ea est vtilitas, vt per campos projiciantur
ad ferendos vberes fructus Chrysost. si quis ait propter
parsimoniam frumentum domi situm non consumpserit, nec in
terram iecerit id vermibus exedendum tradit, sin autem disper-
serit maiorem messem colliget.

Theriaca cõ-
tra venenum.

Octauò, eleemosyna est antidotum, & maximè vtilis The-
riaca contra venenum Auaritiæ, In componenda Theriaca,
adhiberi solent carnes Viperæ, quæ licet veneno infectæ sint, ta-
men venenum, si diuidantur, extinguunt, Ita planè pecunia est
magna multorum pernicies, quos, tanquam veneno infectos
enecat, dum ei obediunt, & cupiditatibus, & à Paulo dicitur
omnium malorum radix, & tamen ipsa eadem est quæ reme-
dium afferat si diuidatur in pauperes, vt Christus docuit, fa-
cite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defecerit,
recipiant vos in æterna tabernacula. Audi quæso confi-
lium vtile, Damnatus es in pecunijs tuis, redime te pecunijs
tuis, de instrumento Auaritiæ, & libidinum fac instrumentum
misericordiæ.

1. Tim. 6.

Aliqui pro-
digi cū mun-
do Auari cū
Deo.

Nonò,

Nono dicendum est mundanos homines, esse mundo, ac Dæmoni prodigos, avaros Deo. Exod. Pro vitulo aureo, idest, Exod. 31. pro Idolo dederunt aurum, & gemmas, quæ nescio, an vero Deo pro pauperum necessitatibus obtulissent.

Decimo Petrus Chrisol. manus (inquit) pauperis, finis est Abraham, ubi quicquid pauper acceperit mox reponit. Thesaurus cæli est manus pauperis, quod suscipit, ne pereat in Terra reponit in Cælum, da ergo homo pauperi terram, vt accipias cælum, da nummum, vt accipias regnum, da micam, vt accipias totum, clamat Deus misericordiam volo. Discurus causam, in iudicio Dei, patronam tibi misericordiam assume, & misericordiam consequeris]

De Ieiun. et ele. ser. 8. Misericordia patrona apud Deum.

Vndecimo Deus ad Isaiam loquitur, clama, ne cesses, eratq; adeo iratus, vt nec ieiunijs eorum placari vellet cum dicerent, quare ieiunauimus, & non aspexisti; humiliuimus animas nostras, & nescisti? Quid ergo ad auertendam Dei iram superest remedijs? ipsemet Deus docet frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, &c. & subdit. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum; Tunc inuocabis, & ego exaudiam.

Isa. 50.

Ad Dei iram auertendam.

Duodecimo affert eleemosyna magnam animæ securitatem, & quamuis de sua salute in hac vita, nemo possit esse securus. Est tamen eleemosyna magnum huius salutis indicium. Tob. Eleemosyna à morte liberat, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam; Vide quantum priuilegium. Quod si afferas Paulam dicentem si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Respondeo loqui Paulum ex quadam positione, nempe si ita eueniret; Ego autem dico vix hoc futurum Eccl. à misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

Securitatem animæ affert.

1. Cor. 13. Eccl. 23.

Decimotertio, D. Paul. citat Christi sententiam beatius esse dare, quam accipere; res est planè illustris dare, in qua tota natura nobis præbet exemplum, Cæli dant lumen, & alias occultas vires, ignis calorem, aer, auram spirabilem, Terra tot fructus, mare tot pisces, animalia dāt lanas, lac carnes; pater æternus dat filio suam naturam pater, & filius eandem Spiritui sancto; Tota Trinitas homini tot creaturas contulit, filius nostræ naturæ suam personam, dat nobis in venerabili sacramento suū corpus, communicat cælestem gratiam, multiplicia donā. Turpissimum igitur sit, si nos qui ab omnibus creaturis, & Deo tam multa

Beatius est dare, quā accipere. Act. 20.

Exemplum.

multa recipimus non etiam discamus, largiri, non habentibus, quæ possumus.

Eleemosyna
cum verbo
Dei iungenda.

Decimoquarto, Concionator perinde est, ut qui adornat conuiuium, & inuitat multos, ad ipsum pertinet proponere in mensa varios cibos, & scite paratos, ut conuiuia vescantur, hoc igitur ad me spectat, sed cibus sine potu vix placet, potus est, mensa iudice, pius eleemosynæ opus, quod mirifice adiuuat comestione, solet autem in conuiujs, magna cura adhiberi, ut vinum exhibeatur eximium, hoc vero ad vos spectat, ut ad me de cibarijs prouidere, ergo ut vobis, quæ propono cibaria proficiat, bibite alacriter, & haurite de optimo vino.

Excusant alii
qui filios.
Escr. 4.

Decimoquinto, aliqui sunt, qui filijs carent, & tamen sunt auaritia dediti nesciunt cui congregant, quod apud Salo: dicitur, quid pessimum, Considerans (ait) reperi, & aliam vanitatem sub sole, vnus est, & secundum non habens (id est heredem) & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat dicens, cui laboro? Dices, si prolem Deus concederet, ego libenter largissimam offerrem eleemosynam. Audi quæso quisquis es. Ut video haud maioris Deum facis, quam hominæ, quasi vero contrahendum sit cum Deo, velut cum homine certis conditionibus. Ne quæso dicas, do, ut des, irreuerenter cum Deo, ita te geris, sed audi me quæso. Da prior, deinde ora Deum, ut si ad eius gloriam tuamque cessurum sit salutem, quod concupiscis obtineas, & si res ad votum cesserit, age gratias, sin aliter, non deerit in cælo palatiū, sicut Romano Ciui contigit, qui templum S. Mariæ Maioris, extruxit, & Beatissimam Dei matrem heredem instituit.

Eleemosyna
cum Ieiunio.
Chrisol. de
fec. & ele.

Decimosexto, Pet. Chrisol. Talis est (inquit) eleemosyna comparata ieiunio, quale est Ver telluri, oleum lucernæ, sol Dici, anima corpori, quia sicut sine anima perit corpus, sine oleo lucerna extinguitur, sine verè tellus non germinat, sine sole non est dies, sic ieiunium, & oratio absque eleemosyna, sed sicut in verè floret tellus, cum oleo splendet lucerna, ad presentiam solis fit dies corpus cum anima viuit. Ita ieiunium, & oratio cum eleemosyna.

Ioannis eleemosynarij
sententia.

Decimosextimo, S. Ioannes appellatus cognomento Eleemosynarius Patriarcha Antiochenus, vocare solitus fuit pauperes, dominos suos, quia ipsi ei opem ferre possent, ne à Dei regno excluderetur.

D. Francisci
sententia.

Decimooctauo, D. Franciscus teste Bon. in eius vita fratribus suis solebat dicere, ut nullo modo eleemosynas mendicare erubescerent, quia maiora ipsi largiebantur, quam acciperent, & dantes

dantes ipsi copiosius ditabant, & dicebat hanc esse nobilem, prodigalitem, quæ pro pane, diuinum redderet amorem, ut si quis pro pane daret aureos decem, & addebat eo tempore, quo refrigebat hominum charitas, Mendicantium religiosos ordines institutos, diuino consilio, & beneficio, ut hac occasione, homines diuina charitate ditescerent.

Decimonono, Nescio an audiueritis aliquando discrimen, quod inter Dialecticam, & Rhetoricam aliqui Philosophorum constituerunt Illa comparatur manus constrictæ hæc dilatata. Ita video in danda eleemosyna placere aliquibus ut sint dialectici, magis quam Rhetores. Certè in hac nostra schola Rhetoricam facultatem profitemur non Dialecticam. Itaque seruandū est, quod de muliere forti prædicat Salomon, manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes.

Vigesimo, Diuites auari similes sunt Ericio, qui ingressus foramen, in quo bestiolæ, quædam latebant, inflatus, ac spinas erigens & per cauū illud incedens dicebat, qui manere potest maneat eo pacto, expulsis contubernalibus solus domicilio fruitur. Ita planè dicere possumus aliquibus auaris, assidue coaceruatibus opes, nunquid vos soli regnabitis super terram? nullusne reliquus erit pauperibus locus? Verum est tamen etiam illud, malè cadere ouibus inter spinas, facilius, erit, ut de lana sua, aliquid spinis adhaereat, quam pabuli quicquam ipsæ inueniant.

Vigesimo primo, vereor ne aliqui vestrum similes sint equis conducticijs, qui assueti calcaribus, quamuis vrgeat eques vix ab assueto gressu dimouentur. Ita quidam toties audierunt Concionatorem, eleemosynas flagitantem, ut iam callum in auribus obdlexerint.

Vigesimo secundo, Serapion fuit adeo in pauperes pius, ac liberalis, ut omnia dederit solam sibi vestem reseruans, & librum Euangelij, quem legeret, deinde etiam vestem donauit, & seminadus incedens rogatus, quis eum veste nudasset, manu librum Euangelij ostendens, En (inquit) qui me spoliavit. Rursum etiã librum vendidit, ut pecuniam pauperi largiretur, dicebatque illius se libri lectione multis rationibus, ita se ad misericordiam impulsam, ut etiam ipsum librum in eundem finem diuendere placuerit.

Vigesimo tertio, vellem à vobis scire, utrum sit magis rationi consentaneum, ut diues quærat pauperem ad erogandam ei eleemosynam, an pauper diuitem ad petendam. Mea quidem sententia equius videtur primum, quis enim dubitare queat longè

Discrimen inter Rhetoricum, & Dialecticum.

Auari similes Ericio.

Isa. 5.

Exemplum Serapionis.

Diues quærat potius pauperem, quàm contra.

*Ho. 33. &
sequent.*

Prou. 22.

*Habit. dādi
eleemosynā.*

*Exemplum
B. Catharinæ
Senensis.*

*Ser. 5. de
uer. Dom.
In cap. 7.
Eccl.*

longè plus diuitem . lucrari dando , quam pauperem accipien-
do , vide Chryf. Vera ait eleemosyna est sic dare , vt gaudeas te
dare , putans te accipere magis quam dare , non enim tam pau-
peribus , quam nobis profumus plura accipientes , quam dan-
tes] in Prou. dicitur diues , & pauper obuiauerunt sibi , vtriusq;
operator est Dominus , quæso te vter fortunator in hoc occur-
su est? sine dubio diues , quia pauper Christum representat , &
Christo datur quicquid in pauperem erogatur .

Vigefimoquarto , cuperem ipse scire , & optarem vos , id etiā
nosse , vtrum habitum illum dandi eleemosynas adhuc vobis
comparaueritis . Vnde hoc (inquires) sciri potest ? Aristotelis
sententia est , signum possidentis habitum , esse facilitatem ope-
randi , In promptu iam est modus faciendi periculum , si facile ,
ac promptè dabitis , quod peto , signum habitus est , nec opus
erit , vt ego multum vos incitem , quod si nondum habitum estis
consequuti , quid iā remedijs? certa eiusdē est Arist. sentētia per
frequentatos actus acquiri , & perueniri ad habitum , date ergo
vt aliquando perueniatis , sicut fabricando fabri fiunt homines .

Vigefimoquinto , Beata Catharina Senensis , quæ ad pauperes
cor habebat pietissimum , cum aliquando roganti pauperi ,
nil quod donaret , haberet , domi diligenter querens paruulam
argenteam crucem inuenit , quam inopi continuò porrexit ;
Noctu Christus ei apparens , ostendensq; illam crucē , In die (di-
xit) iudicij , se crucem illam publicè ostensurum , in testimoniū
pietatis sicut , & D. Martino apparuit , veste indutus , qua pau-
perem contexerat .

Vigefimosexto , August. Mendici (ait) Dei sumus , vt agnoscat
ille mendicos suos agnoscamus nos , & nostros .

Vigefimosextimo , Ambr. in illud sicut aqua extinguit ignem
ita eleemosyna resistit peccatis . comparat eleemosynam aquæ
baptismi . Eleemosyna , inquit , quodammodo est aliud animarū
lauacrum , vt si quis fortè post baptismum humana fragilitate
deliquerit super sit ei , vt iterum eleemosynis emundetur .]

Ad Idem alia dicta . Cap. VIII.

Videbor fortè alicui prolixior si assignatis pluribus locis
adiungamus , & alios , verum quoniam hæc non doctrinam
continent , quæ Concionatorem in suo munere erudiant , sed for-
mulas solum eleemosynæ commendandæ , non est quod lectorē
in legendo retardent , satis erit cum concionem est habiturus
Ecclesiastes aliquid ex his eligat , nisi melius quid in mentem
venerit , facile crediderim non futurum superfluum laborem ,
his,

his, qui eadem in Ciuitate per multos annos Concionari, consuetudinem hanc eleemosynam commendandi, seruare debent, vt ego ipse Romæ sum expertus, propterea addemus & alia quæ occurrunt.

Primo, Christi verbum est, Quod superest date eleemosynam. Sed aliqui statim fortè dicent, mihi nihil superest, multa potius defunt. Hæc vox posset nasci ex cupiditate, cui nihil est satis etiam si omnium opes in vnum congerat. Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis (ait Poeta) sanguifuga est auarus, qui semper ait, affer, affer. Sed si liber, date mihi hanc facultatem, concredite mihi clauas, vt solum ex arcis, extraham superuacanea, & ego promitto me ex necessarijs nihil dempturum, me tamen plurima lucraturum spero in gratiam inopum, & magnum vobis quæstum facturum.

Secundo, aliqui ab eleemosynis tribuendis, filiorum charitate se retardari dicunt, quibus seruare suas pecunias volunt. Certè non veto quin filijs necessaria prouideatis. Sed inter filios moneo vt etiam Christum numeretis. August. audi, Christus petit, & non accipit, & dicis: ecquid seruo filijs meis? Christum illi oppono, filios suos mihi reponit, ista ne verò magna iustitia vt habeat vnde luxurietur filius tuus, egeat Dominus tuus? non legisti, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis? non aduertisti, Quod vni ex minimis meis non fecistis, mihi non fecistis, non legisti, non timuisti? Ecce quis eget, & filios tuos numeras, postremò numera filios tuos, adde vnum illum inter illos Deum, vnum habes, sit ille secundus, duos habes sit ille tertius, tres habes sit ille quartus.

Tertio, aliqui dum viuunt eleemosynam pauperibus denegant, vana quadam spe delusi, quod in morte sua pauperes heredes faciant, sed sancta Lucia matri suæ dixit, non esse magnum momenti, vt quis ea Deo offerat in morte, quæ secum ferre non potest, & velit, nolit sit relicturus, & addit facem accensam, vt lucem præbeat, præ se, non retro esse ferendam. Itane tunc vis esse cum Deo liberalis, cum eris saccus vermiû? & non aduertis non esse bonum negotiari in nundinis; quando iam est finitus mercatus, & elapsum opportunum nundinarum tempus?

Quarto, ego arbitror inter miracula maximum esse, mortuos suscitare, hoc miraculum à vobis hodie expecto, non temerè loquor. An non sunt pecuniæ mortuæ, quæ in arcis, & marsupijs occlusæ seruantur, communis hic est loquendi mo-

B b b   dus,

Luc. 11.
Lex Christi.

Christo datur eleemosyna in pauperes.
De discipl. Christi. c. 8.

Memoria mortis.

Eleemosyna est miraculū magnum.

duc, educite iam è sepulchris mortuos, vt per vos viuant, & pauperes per illas viuant, & vos etiam apud Deum viuatis.

Locus Prou.
de muliere
forti.

Prou. 31.

Quinto, libenter docerem vos hodie quoddam opus, oppido nobile, quod celebrat Spiritus sanctus in Prouer. De muliere forti illa cuius pretium procul, & de vltimis finibus est, quod nam est hoc opus? quæ fuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum. Ita ne? tam magnum quid est hoc? Ita planè accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum, manum suam misit ad fortia; & quidnam tandem istud est? Digiti eius apprehenderunt fusum, nendi laborem inter fortia, & heroica facta enumerat. Quid autem intelligat mox subdit, Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Non pudeat, fortes viros opus hoc exercere; summa est enim animi fortitudo non esse pecuniarum seruum, sed eis dominari.

Natura horret vacuum.

Sexto, natura omnino vacuum horret, & ne vnquam tale quid eueniat, miranda præstat quadam. At multo magis Gratia vacuum horrere debet, certè inter familias inopum, est inuenire multam inanitatem, cum non habeant cibos, vestes, pecuniam ad vitam tuendam. Vestrum est ò diuites, implere vacuum. Ac sanè portentum est, gratiam id in homine non efficere, quod in rebus sensu carentibus operatur natura. Neque timeas ò diues, ne ex largitionibus fiat in tua domo vacuitas, adeò enim te amas, vt non appareat huius rei periculum, vtinam ex charitate vacuum fieret, Deus enim multis bonis cumulatè replet.

Musica est
verbum Dei
cum eleemo-
syna.

Septimo, cum ad templum diebus festis convenimus, & ad Concionem, perinde est, atque ad suauem musicam accedere, quæ constat ex vocibus & instrumentis musicis, meum est vocibus canere, vestrum est instrumenta pulsare; ego concionando, vos instrumenta tangendo. Non reddunt autem suauem harmoniam paruula pecuniola, nisi sint eis similes, quas inops illa Euangelij vidua in gazophylacium misit, meliorem efficiunt aurei, sic fiet illud, Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium iucundum, sed cum cithara.

Psal. 80.

Exemplum S.
Ludouici.

Octauro, Ludonicus sanctissimus Rex Gallia, cum esset valde pauperum amicus, volebat inter prandendum, eorum aliquos sibi presentes semper adesse, qui etiam & ipsi vescerentur, quibus de regia mensa cibos ministrabat, ita credo, imaginabatur Christum se habere conuiuiam, solebat etiam sæpe dum famuli pranderent, ipse suis manibus pecunias ex-

peccantibus distribuere pauperibus, & illos esse dicitabat suos milites, qui regnum defenderent, & se idcirco illis stipendia soluere.

Nono, Iustitia in æqualitate sita est. Dubitatio suboriri posset, quomodo ergo Deus iustus, vni multa bona concessit, alteri paucissima. Responso est, Deum ex magna providentia, voluisse aliquos esse diuites, alios pauperes, cuius rationes, & causas nunc assignare non est necesse, illud dicamus Deum dedisse aliquibus vberem rerum copiam, vt non ipsis solum esset vsui, sed toti familiæ hominum, hac enim ratione rectè æqualitas constituitur, vt Paulus ait, In præfenti tempore, vestra abundantia, illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia, vestræ inopiæ sit supplementum, & fiat æqualitas.

Decimo, in morte non proderunt opes & amici, sed misericordia, & pietas. Scribit parabolam Dam. in vita Barlaam, & Iosaphat, cuiusdam qui tres habebat amicos, duos semper magni fecerat, cum tertio modica erat illi familiaritas, contigit, vt ante Imperatoris tribunal vocaretur, rationem redditurus decem millium talentorum, qui in angustijs positus, cum ad primum amicum confugeret, vt sibi ferret opem, molesso reiectus est responso, quasi eum vix nosset, obtulitq; ei nescio quas vestes, perrexit ad secundum, à quo etiam durè acceptus, solum audiuit se ei comitem futurum in via, sed statim relicturnum. Tandem etiam tertium adiit, cui valde pauca beneficia contulerat, hunc verò, sibi valdè fauentem reperit, explicat Barlaam parabolæ sensum. In morte futurum, vt omnes diuitiæ nos deserant, quas tamen tanto amore profecuti sumus in vita, vix inutiles quosdam panniculos, ex omnibus bonis ad sepulchrum delaturos, hic erat primus amicus. Item omnes consanguinei, & familiares nos deserent, tantum poterunt cadauer comitari, hic erat secundus. Tertius qui nos consequitur, & ante Dei tribunal causam nostram defendit, sunt bona opera, quæ præsertim in pauperes contulimus.

Vndecimo, magnam debent præbere consolationem viris ad misericordiam propensis, verba Hieron. & August. Illius testimonium est, nunquam memini me legisse, mala morte defunctum, qui libenter opera charitatis exercuit, habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. Huius verba sunt, sola misericordia ad Deum de-

Bbb 2 ducit

Eleemosyna
facit iustitiã
& æqualita-
tem.

2. Cor. 8.

In morte e-
leemosynæ
profunt, non
opes.

Hieron. ad
Nepot.
August ad
fratres in
her. ser. 44.

ducit hominem, sola Deum deducit ad hominem, numquam vidi piū hominem mala morte finiri.

Insignia nobilium, opera misericordie. *Prou. 3.*

In epist. ad Philipp.

Luc. 6.

Misericordia expugnat cælum.

Hom. 1. in epist. ad Rom.

Diues auarus. De Nabu. the c. 4.

Auari quibus similes.

Duodecimo, opera misericordie sunt insignia, & ornamenta eorum, qui filij sunt nobiles, & illustres Dei. Est ipsa eleemosyna torques aurea: A Salomone dicitur, Eleemosyna & fides non te deserant, sed appende illas collo tuo. Quæ verba explicans Chrysof. Sicut, ait, filij Principum torques aureas, & catenas gemmis ornatas collo appendere solent in signum nobilitatis, ita planè qui filiorum Dei adoptione gaudent, libenter his opibus & ornamentis fulgent, tanquam filij eius, qui misericors est. Elote (ait Christus) misericordes, sicut & Pater vester misericors est.

Decimotertio, est eleemosyna validissima ad cælum expugnandum, non solum quærit vt facit ieiunium, non solum petit vt oratio, sed peruenit ad ipsas Paradisi fores, & magnavi pulsât, adeo vt statim ad aperiendum Angeli accurrant. Illa moneta quam pauperi porrigis, statim in prægrandem malleum vertitur, quo cæli ianua percussa panditur, sicut quandoq; nobilis quispiam quæritur, nec inuenitur, licet sit in suo palatio vocatur & non respondet, sed vbi palatii fores vehementius pulsantur; statim ad fenestram accurrit, & si non statim palatium iubet aperiri, respondet tamen. Ita facienti eleemosynas, si non continuò Deus cælum dat, non deerit interim diuina consolatio, & fauor de cælo.

Decimotertio, Chrysof. his qui dolent non statim sibi à Deo reddi eleemosynarum mercedem (ait) sceleratores libentius pecunias suas sceleri dare his, qui non cito reddant, quia sciunt ex mora temporis scelerata crescere; ita maior erit misericordie merces, si post mortem reddatur.

Decimoquinto, Ambr. noui ego ait diuitē in agrum proficiscentem, panes breuiores Vrbe delatos numerare solere; vtq; pro numero panum estimaretur quot dies in agro futurus esset, nolebat obsignatum aperire horreum, ne quid de condito minneretur, panis vnus singulis diebus deputabatur, qui tenacem vix satiare posset. Comperi etiam viri fidem, si quando ei ouum esset appositum, conqueri quod pullus esset occisus, subdit Ambr. hoc ideo scribo, vt cognoscatis vindicem esse Dei iustitiam, qua lachrymas pauperum vestro viciscatur ieiunio.

Decimosexto, aliqui auari diuites similes sunt quibusdam vasis fictilibus omni ex parte clausis, modicam tantum rimulam

milam in fronte habentibus, per quam pecuniæ facili negotio intronmittuntur, sed peragrè quicquam extrahitur, ubi verò vas plenum fuerit, frangitur, vt pecuniæ depromantur, sic auarus ad recipiendas pecunias habet expeditissimas manus, ad erogandas pauperi agras, ac debiles, sed in morte velit nolit, omnia effundet, ex quo vulgari versiculo carpitur, Auarus nisi cum moritur, nil rectè facit.

Decimoseptimo, Diuus Franciscus antequam religiosam vitam aggrediretur, valde ad inuandos egenos pronus erat, adeo vt velut nomine prodigalitatæ fuerit à patre coram Episcopo Assisij accusatus. Aliquando petenti pauperi ob amorem Dei, cum nil dedisset, conscientia stimulante, non solum reuocauit, & elemosynam tribuit, sed ex eo tempore statuit, numquam se deinceps negaturum. Hic primus pietatis ardor, videtur mihi fuisse maximæ sanctitatis fundamentum, ad quam euectus est.

Decimooctauo, vos qui habetis libros rationum, dati, & accepti, vellem scire, ubi nam elemosynas scribatis, inter ea ne quæ expenditis, an quæ acquiritis? Dubium est probabile, quia dantes ditescitis ita, vt aptius inter accepta referri debere, iudicem, cum longe plus pauper det, quam recipiat, sed puto aliquos, hac se cura liberare, cum adeo modica præbeant egentibus vt pudeat, ea in codicem referre.

Decimonono, commendo vobis hodie charissimi, amore huius pauperuli, qui in cruce pendet nudus, vulneratus, felle, & aceto potatus, pauperes, & scitote esse fratres eiusdem Christi, ipso dicente, Quod vni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis.

Vigesimo, Cosmas Mediceus, qui fuit Magnorum Ducum Hetruriæ primus, multa expendebat, vt opem afferret egentibus, cuidam igitur ex familiaribus, eum nimis liberalem appellanti, respondit, se in libro initarum cum Deo rationum, dati, & accepti, numquam potuisse, eo peruenire, vt quæ deberet Deo solueret, nam quo plura dabat, etiam eo plura recipiebat, semperq; inueniret se debitorem. Deum verò creditorem, magnifica plane oratio, & digna summo Principe; quam videbatur ex sancto Nazianzeno didicisse, qui, numquam inquit Dei liberalitatem, & beneficentiam vinces, quamuis omnium tuarum facultatum iacturam

Exempli S.
Francisci.

Libri ratio-
num.

Pauper Chri-
stus in Cru-
ce.

Exemplum
Cosmæ Medi-
cei.

Oratione de
amore paup-
rum.

curam feceris, quamvis te etiam facultatibus adieceris, nam hoc quoque ipsum accipere est; Deum aliquid nobis donare, & addit Nazianzenus duas similitudines preclaras, unam ymbrae, quae nunquam potest corpus praegredi, cum simul ea ad progressum corporis progrediatur. Alteram capit super quod membra caetera, nunquam possunt excrecere, cum quantumvis illa augeantur, semper caput item attollatur atque superstet.

Ibidem.

Eleemosyna signu electorum.
ad Col. 3. Vigesimo primo, misericordiam, & pietatem esse propriam virtutem sanctorum, & signum praedestinationis. Paul. docet: Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiae nota titulos, electos vocat & sanctos & dilectos.

Luc. 6. Vigesimo secundo, si quis vellet a Deo dona, habet a Christo doctrinam. Date, & dabitur: sunt duo quasi fratres uterini (Date, & Dabitur) unus ab altero non potest separari, si ex tua domo discedat unus qui est Date, etiam alter cuius nomen est Dabitur, non manebit, Nolite separare, quos Deus coniunxit.

Hom. 2. in Diu. Aug. Vigesimo tertio, Basil. Vidi (ait) ego multos ieiunantes, orantes, suspirantes, Denique sine sumptu pietatem ostendentes, egenis vero, ne obolum praebentes, quid his caetera virtutum, diligentia prodest? non propterea regnum Dei consequentur.

Eccli. 35. Vigesimo quarto, Deus praecipit ut in omni dato hilarem facias vultum tuum: Optime Nazianz. beneficentiae gratia, promptitudine geminatur. Leo, nobis praestamus, inquit, quod alijs erogamus.

Ser. 1. de Collectis. Vigesimo quinto, Basil. contra eos qui sua in vanis sumptibus expendunt, Quid miser (ait) iudici respondebis? parietes vestis, homines non vestis? equos phaleris ornas fratrem tuum laceris amictum pannis aspernaris? Frumentum retinendo perdis, esurientes non respicis? aurum in terram condis & oppressum non curas?

Hom. 48. in Gen. Vigesimo sexto, Chrysostomus omnia faciamus ne alibi egeni simus futuri: nam quae utilitas in aliena regione multas divitias relinquere, in patria autem necessarijs carere? Itaque oro festinemus, dum adhuc tempus est, ut illuc transferamus, etiam quae in hac aliena habemus. Facilis transvectio est, securè illuc transferimus, & in thesauro indepraedabili reponimus, quaecumque per pauperum manus praemitti-

mittimus.] hæc ille.

Vigesimo septimo, Bonauen. cum occurreret (ait) Franciscus cuidam pauperi satis misero, ad socium dixit, Oportet vt mantellum meum reddamus pauperulo huic, nam ipse est, mutuo enim ipsum accepimus donec pauperiorem inuenire contingeret, & socio obfistente dixit, pro furto mihi reputo à magno eleemosynario imputandum, si hoc quod fero non dederò magis egenti.

Vigesimo octauo, quæso vos, semper ne oportebit me vt gere ad eleemosynas conferendas? nolim vos boues imitari, qui nisi stimulis vrgeantur vix mouentur. Vestra vos charitas, vestra pietas vehementius incitet. Zaccheus ad Christi præsentiam ita commotus fuit, vt diceret: Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum, bene, & vos dimidiam partem pecuniarum possitis sine scrupulo extrahere earum, quas crumena conseruat. Hactenus dictum sit de hoc opere & vsu eleemosynas commendandi tam illustri, & vtili. Libet postremo loco, hic admonitiunculam adijcere.

Cauendum esse diligenter Concionatori, ne detrimenti quippiam apud ipsum hac in parte, intentionis sinceritas patiat, ex aliqua fortassis aura populari, verendum est enim, ne ex hoc nominis sui prædicationem appetat in Vrbe, sine aduerti quosdam gloriari & iactare magnas quas colligunt eleemosynas, maioresq; quam alij, periculum plane est, ne charitas degeneret in vanitatem, & videat diligenter, ne sibi illud conueniat, neque inter eos numeretur, de quibus dicitur: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Non tam parui faciat futuram quam à Deo sperare potest mercedem, pro hac erga pauperes exhibita misericordia, si solo Dei amore id faciat, & pietate erga inopes, qua Deus tantopere delectatur, vt pro leui aura, & inani gloria velit eam amittere, & damnum inde reportare vnde multum lucri referendum fuit. Optimum consilium darem, vt omnem adhibeat diligentiam, & media exquirat, quibus ad hoc tam sanctum opus alios excitet. Sed neque in suggestu, neque extra illud, copiosas eleemosynas quæ sunt prædicet, ad omne periculum inanis gloriæ euitandum, cui facile est subiacere prædicatores, cum res egregiè succedunt. Illud etiam cauendum est, ne in hac pauperum commenda-

Bbb 4 tione

In vita S.
Francisci.
c. 8.

Exemplum
Zachæi.
Luc. 19.

Admonitio,
vt in hoc o-
pere vanaglo-
ria fugiatur.

tione aliqua scurrilia afferantur, habent quidem hic locum dicta quaedam hilariora, tum quia reficiunt nonnihil fessum auditorem. Tum quia odiosam naturæ nostræ corruptæ, rem, tamquam condimento mitigant, tum quia hilaritas dilatat homini cor, & est quasi clavis liberalitatis, lubentius enim nostra damus, cum hilares sumus quam tristes, tamen ubique & semper meminisse nos oportet, & maiestatis loci in quo sumus, & personæ quam sustinemus.

In media Concione, vel alijs locis quadam monenda ad Christianam vitam praxim pertinentia.

Cap. I in X.

Absoluta priore Concionis parte, dum elemosynæ conquiruntur, ut moris est, in pluribus locis, solent aliqui Concionatores cum fructu, non quidem semper, aliqua tradere monita pro suggestu, quæ ad cultum Christianæ pietatis, & vitæ spiritualis praxim faciunt. Arbitror me adiuventi aliquid, futuris Concionatoribus allaturum si in hac tertia parte quam dixi, ut appendicem hic additam, summatim capita quaedam recensuero, aliquarum rerum, quas commodè proponendas censeo. Quod ut facerem duæ me res impulerunt, primum quod videam, rarè à plerisque Concionatoribus hæc afferri, vel quia forte minutiora videantur, vel quod non faciè sit, huiusmodi monitis locum inuenire in Concionibus quas multa rerum aliarum eruditione replent, aut verborum copia, & florida ornant eloquentione, cum tamen quæ hic afferemus, & magis quam cætera necessariam continent doctrinam, & ad profectum Christiani populi maximè opportuna videantur. Secundo, quod multorum annorum quibus in hoc munere sum versatus experientia rerum magistra didici, ex huiusmodi monitis, plus sæpè utilitatis existere, quam ex reliqua Concione tota, & ipse sum testis, ea grater, audita, & scriptis etiam à multis fuisse excepta. Neque hic à me expectet aliquis seriem omnium, quæ ad hanc praxim referuntur, aliqua proponam, eaq; simplici stylo, & valde familiari, quemadmodum etiam populo proponenda videntur. Neque est animus ita hic scribere omnia, eo modo quo populo in suggestu proponerem, sed insinuare solum, & Concionato-

ris

ris ingenium, & industriam excitare. Quamquam non incongruus erit ordo quem subiciam. Aliqua ex his movent; quomodo se quisquam erga Deum gerere debeat, alia quales esse debeamus tum erga proximos, tum erga nos ipsos. Adiungi etiam possunt nonnulla, quae tribus hinc capitibus aequè conueniunt, & communia sunt, & ab his communibus incipiendo, haec occurrunt.

In vita spiritali necessarium est, vt quis ducem aliquem, & magistrum habeat prudentem, rerumque spiritualium peritum, qui vt plurimum esse debet is, qui est sibi à Confessionibus, quem consulat in rebus ad suam conscientiam pertinentibus, à quo instruat, cui tanquam patri, conscientiam suam sincere manifestet, quem non oportebit, nisi vigeat necessitas, facile mutare.

Finis primarius omnium bonarum, actionum est Dei gloria, ad quam rectè omnia dirigenda sunt, vt simus Aaroni similes, qui inscriptum in aurea lamina Dei nomen, in fronte praeferbat, & aliquod opus aggressurus praeferre posset piæ Ecclesiae orationiculâ. Actiones nostras, &c. vel quid simile. Huic autem primo fini, potest, alter secundo loco subordinari nostra futura beatitudo, & vtrumque rectè significatur in principio Dominicae orationis, cum primo dicitur, Sanctificetur nomen tuum, & secundo loco, Adueniat regnum tuum.

Scopus autem, qui à fine distinguitur ex Cassiano, est puritas vitae, vel vt Paulus loquitur, Sanctificatio nostra, vel Imitatio Christi, qui nobis est exemplar perfectissimum, ad suam nos sequelam prouocans.

Cætera verò præter hæc sunt instrumenta, silentium, ieiunia, usus sacramentorum, solitudo, corporis castigatio, vigilia, & alia pleraque eiusdem generis, in quibus licet absoluta perfectio non sit, esse tamen magnificianda, monendus est populus tanquam instrumenta ad eam consequendam, valde idonea, & à Deo ordinata.

Examen conscientiae quotidianum non modo nostri sancti Patres mirifice commendant, sed etiam Gentiles, vt Pythagoras, Plutarchus de cohibenda ira ad finem, ex Empedocle, Epictetus, Seneca exemplum dat Sextij, & suum: Omnes ergo ante somnum Psalmi vocem audire debent, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Clemens ad Iacobum fratrem Domini: Instruebat (inquit Petrus) discipulos

Magister & Pater rerum spiritualium.

Finis vite spiritualis.

Scopus. Collat. I.

Instrumenta vite spiritualis.

Examen generale conscientiae. 3. de ira. cap. 36. Psal. 4. Epist. 1. ad Iacobum.

pulos, aētus omni hora custodire firmiter, cogitationes malas cordi suo adhaerentes cognoscere, mox ad Christum allidere, & Sacerdotibus manifestare. Essent practicè explicanda quinque capita, quibus hoc examen constat.

Examen particulare.

Examinis particularis vsus, ad aliquod peculiare vitium, expugnandum, vel virtutem assequendam ad sui emendationem & progressum apprimè conducit, cuius praxis est, vt mane quisque decernat, cui vitio peculiariter sibi obstandum sit, vel cui virtuti studendum. Meridie verò, rursumq; vespere dispiciat secum, qua se ratione gesserit, vt doleat, rursumq; proponat.

Serm. 7. in Nat. Dñi.

Vnusquisque agnoscat, ad quod vitium se propensior sentiat, sciatq; veram esse sancti Leonis sententiam, cum ait: Antiquus hostis omnium discit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi causas quarit nocendi, vbi quèq; viderit studiosius occupari. Nobis ergo ibi maiori cura inuigilandum est, vbi magis insidiatur hostis, & in eo vitio, diutius examen particulare adhibendum.

Lectio librorum spiritualium.

In vita Zenonis.

Librorum spiritualium lectio, valde commendanda est. Refert Diogen. Laert. in vita Zenonis, hunc Philosophum cōsuluisse oraculum, quid sibi in vita esset faciendum, audiuit vt cum mortuus esset sibi frequens consuetudo, eorumq; colores indueret, interpretatus est, vt libros legeret, & lecta seruaret, fecit, & magnus inter Philosophos est habitus. Nos verò D. Pauli habemus oraculum ad Timoth. scribentis: Attende lectioni, explicandus esset populo aliquis modus cum fructu legendi libros, & qui maximè libri frequentius in manibus habendi.

Lectio turpiū librorum est pestis.

Tuscul. 3.

Vtq; perniciosorum, turpiūq; librorum lectio veluti pestis, & animorum colluuius penitus euitetur, proponendum est laudabile antiquorum exemplum, qui (vt habetur A& 19.) multos libros combusserunt, quorum pretium magnum erat, & tenendum consilium, vel ipsius Ciceronis, qui ait librorum Epicuri ob quādam noxia, vel corrigendum, vel comburendū, certè melius est libros, quam animas comburi.

Verbum Dei.

Confessio generalis.

Verbum Dei frequenter audiendum, & quomodo id faciendum sit, opere prærium est diligenter tradere.

Confessio generalis totius vitæ, ijs qui nunquam eam instituerunt, multa & eximia solet emolumenta afferre, & ab hac initium esset sumendum, ei qui vitam nouam serio auspiciari cogitat, & aliquam animæ securitatem exoptat. Adhibenda verò

verò maxima est diligentia, non tam circa peccatorum discul-
sionem, quam etiam & multo magis circa veram contritionem,
& animum omnino paratum, ut mortis potius se discrimini
objiciat, quam letale in posterum scelus admittat.

Confessio sacramentalis saltem singulis hebdomadibus ef-
fec frequentanda, tum quia est presentaneum aduersus præ-
terita peccata remedium, tum quia aduersus futura efficaci
hominem communit antidoto, & eo maiori sacrum hoc tri-
bunal gratiæ nobis adendum erit, quo maiorem dæmoni
horrorem incutit, ut ipsemet S. Dominico aperte significauit,
cum nullo modo induci potuerit, ut locum quem Religiosi
Capitulum vocant, intraret, quod diceret ibi se amittere,
quicquid in alijs locis dolosa fuisset arte lucratus; & egerum
est, maiori ipsum odio Confessionem sacramentalem profe-
qui, quam capitulum illud.

Statimac à lecto surgimus, primitias cogitationum offer-
re nos Deo debere, docent S. Bonau. Cass. Climacus, qui rem
esse magni momenti affirmant. Vnde omnium actionum to-
tius diei bonum regimen consequatur, & addit Clim. Dæmo-
nem hoc scientem, valde esse sollicitum, ut ipse cor præueniat,
& ingerat turpes cogitationes, & ab hoc ipso aliquos dæmo-
nes dici præcursores, quare qui euigilant, quamprimum se
Crucis signo muniant, & cum summa reuerentia ad sanctissi-
mam Trinitatem se conuertant, offerantq; se ipsos, & omnes
illius diei actiones ad Dei gloriam.

Quotidie, ac sæpius iterandum est propositum, præsertim
verò in oratione matutina, abstinendi se ab omni peccato,
quod Deum aliquo modo possit offendere, quod planè illud
Prophetæ dictum nos docet: In matutino interficiebam om-
nes peccatores terræ, & orandus Deus, ut cor nostrum ita
dirigat, & confirmet, ut dicere possit quisque, malo mori
quam fœdari, & cum Dauide: Iuravi, & statui custodire iudi-
cia iustitiæ tuæ. Et cum se aliqua interdum tentatione pulsa-
ri sentit, vel cum aliqua peccati sese occasio offert, ad implo-
randam Dei opem statim confugiat cum magna in eum fiducia.

Occasiones peccatorum summo studio euitandæ sunt, quia
ex his peccata nascuntur, cuiusmodi sunt otium, consuetudo
malorum hominum, sensuum, & linguæ licentia, lectio libro-
rum impudicorum, ludorum, seu comediarum vsus, quare
monendi sunt omnes, ut pari cura & peccata, & peccatorum
fugiant occasiones.

Ordo

Confessio or-
dinaria.

Primitias co-
gitationum.

Gradu 27.

Propositum
non peccan-
di.

Psal. 100.

Psal. 118.

Occasiones
peccatorum.

Ordo vitæ.

Ordo in vita spirituali certus, res est magni momenti, ut scilicet suis horis singulae fiant actiones, nec casu quis agat, quod Paulus monet, dicens: Omnia in vobis cum ordine fiant, & quælibet anima facile hostium impetus superabit, si fuerit ut castrorum acies ordinata, hunc autem ordinem, deberet quisque certum sibi statuere, neque immutare quantum fieri possit, & in eo instituendo spiritualis patris consilium adhibere, & sequi ut sciat quo tempore, quantum, & quid sit præstandum quoque modo in omnibus.

Erga Deum. Cap. X.

Reuerentia ad sanctissimam Trinitatem.

Quæ in mentem veniunt, hæc sunt. Peculiari deuotione colendæ sunt tres personæ sanctissimæ Trinitatis, ad cuius imaginem conditi sumus, ad cuius inuocationem in sacro fonte regenerati. In cuius visione beatitudo nostra sita est. Antiquissima est Trisagij & solennis memoria, ut dicamus, Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nobis, cuius meminerunt Ioan. Damasc. Felix Papa, & Conc. Calcedonense, imo ipsa Scripturæ, Isai. & Apoc.

Epist. ad Zenonem Imp.

Isai. 6. Apoc. 4. Adoratio Christi.

Modus adorandi Christum, esset ut primo eius corpus tanquam organum diuinitatis veneremur, eiusque sanctissima membra, quæ tam dura, & indigna in passione perpessa sunt. Inde animam cum suis potentijs, omnium donorum & sapientiæ thesauris plenissimam, atque adeo virtutum: Diuinam, item personam cum omnibus attributis, quæ diuinitati propria sunt. Iterum esset bonus modus, si mente discurremus per singula eius vitæ mysteria, & actiones.

Deuotio ad quinque Christi vulnera.

Ad quinque Christi vulnera potest hæc fieri Meditatio, & oratio, Primo ad sinistri pedis vulnus, adorabo Christum gratias agens pro dolore quem in ea parte perpessus est: secundo, adorabo omnes affectus, qui erant in anima eius sensitiva, ut sunt tristitia, timor, gaudium, &c. tertio, orabo, ut mihi tribuat omnium affectuum meorum, quos animæ passiones vocamus, reformationem, & maximè alicuius in particulari. Ad pedem dexterum, primo, Adorabo Christum in eo vulnere, deinde omnes Christi virtutes, humilitatē, mansuetudinē, zelū, & alias. Tum rogabo, ut mihi omnes eas concedat virtutes, quæ mihi, iuxta meū statū necessarię sunt, & peculiariter aliquã. Ad sinistræ manus vulnus, eodē modo primo adorabo, deinde pro omnibus eius doloribus gratias agā, quos tum in anima,

anima, tū in corpore sustinuit. Et precabor, cōcedat mihi meā crucem alacri animo ferre post ipsum. Ad vulnus manus dexterae gratias agam pro eo dolore; Deinde, adorabo omnes actiones, totius vitæ, quas cum tanto feruore pro mea salute operatus est. Et rogabo vt mihi in omnibus meis actionibus tribuat feruenter me gerere. Ad vulnus, cordis; adorabo illud tanquam sigillum omnium Christi operum, Deinde amorem eius ardentissimum, erga me, & orabo, vt tanto amori, aliquo modo meus amor respondeat.

Sancti plures, eximia pietatis, ac virtutum incrementa retulerunt, dum mente, in Christi corde moram faciunt, eius virtutes meditando, desideria, & affectus, zelum gloriæ patris, & nostræ salutis. Qua in re fuit singularis Elzearus Comes Ariani, de quo Surius in eius vita; & Luthgardes virgo nobilis, & Catharina Senensis.

Peculiari affectu seruanda est Dominica passionis memoria, & mortis, vt simus de numero eorum, de quibus in Apoc. dicitur, Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni, & D. Bernardum imitantes cum eo dicamus, fasciculus myrrhæ dilectus meus inter vbera mea cōmorabitur, & cum D. Francisco, & D. Paulo, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Beata Clara de monte Falco, ad eum, Crucifixi doloribus vulnerata est, eiusque amore incensa, vt eiusdem Christi, in Cruce pendentis simulacrum, in eius corde expressum, adhuc videatur, cuius rei multi possunt esse, oculati testes, vt & ego.

Omnium Christi mysteriorum deuota recordatio, supra modum Deo grata est, vt apparet in vita S. Edmundi, apud Surium mense Nouembri, cui puero optanti, vt Deus aliquid significaret, sibi, quod ad ipsius gloriam maximè cederet, Responsum datum est à Christo, vt quotidie aliquid ex mysterijs vitæ, ac passionis suæ recoleret, D. Dominico aliquid simile, fuisse à Beatissima Dei genetrice reuelatum diximus, li. 2. c. 5.

Ad Orationis studium oportet omnes affici cum Christus dicat, oportere, vt semper oremus, & omnes sancti In hac virtute fuere singulares. In qua nobis hæc ferè obseruanda est ratio. Primum, vt certis temporibus, mane præsertim, ac Vespere liberi ab alijs negotijs, tam sancto otio, quod Bernardus omnium negotiorum summum negotium vocat, operam demus. Meminit huius moris inter Christianos Philo. Terrul. Deinde, vt etiam inter alia negotia mentem nostram ad Deum conuer-

Latus, & cor
Christi

Passionis Xpi
memoria.

Mysteriorū
Christi me-
moria, & De-
uotio.

Stadium Ora-
tionis.

L. de Vi.
cont.
Apol. c. 2.

conuer-

Orationes Iaculatoriae. conuertamus, per vsum earum orationum, quas Iaculatorias vocamus, Deum laudantes, ei gratias agentes, opem iugiter diuinam implorantes, & Deum pra oculis habentes, iuxta illud, ambula coram me, & esto perfectus, estque Chrys. admonitio singulis horis aliquam Deo Orationem offerendam, vt cursus orandi cursum diei aequet. Imo vero optimum est consilium, vt omnem actionem incipiamus, & eandem absolutam, oratione aliqua tanquam sigillo obfirmemus.

Coll. 10. c. 9. Apud Ioan. Cass. Abbas Isaac miris modis, celebrat versiculum ex Psal. 69. desumptum, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Habet (inquit) aduersus vniuersa discrimina inuocationem Dei, habet humilitatem pie confessionis, habet sollicitudinis, ac timoris perpetui, vigilantiam, & alia subiicit multa, addit huius igitur versiculi, oratio, in aduersis, vt eruamur in prosperis, ne extollamur, semper fundenda est, hunc in opere quolibet, vel in itinere constitutus decantare, non desinas, hunc versiculum, meditati tibi somnus obrepat, hic tibi expergefacto primus occurrat, iste ad omne opus, actusque diducat.

Oratio vocalis quid exigit. Hortandus est Christianus Populus, vt in oratione, qua voce exercetur, seruet Reuerentiam, Attentionem, & Deuotionem, quod est contra multos, qui ita recitant suas preces, quasi videantur ludere, seu potius Deum illudere, plane qui Principem aliquem alloqueretur, & eo dimisso, sermonem cum aliquo miseret ex famulis, esset iniurius Principi, & dignus quem is contemneret, posset explicari, Triplex genus attentionis, vel ad voces, vel ad sensus verborum, vel ad finem Orationis, qua attentio est optima, & respicit Dei laudem, & gloriam.

Oratio mentalis. Cum Oratio, qua mente tantum, sine voce perficitur, sit nobilissima, animandi sunt omnes, vt etiam huic Orationi assuescant, nec putent eam exigere multam doctrinam, aut ingenium magnum, sed egregium Dei amorem, vt aliquando F. Aegidius a S. Bonau. edocuit dicebat rudi, ac rustico cuilibet, ac muliercula, Ama Deum, & eris plusquam Bonauentura.

In Chr. S. Francisci lib. 1. c. 14. Quatuor illa capita, qua D. Pau. semel & iterum repetit. s. Orationes, Obsecrationes, Gratiarum actiones, & Postulationes, seu petitiones singillatim essent explicanda, iuxta D. Tho. exposuit. in eadem D. Pau. loca, & docedus, populus, quo ad praxim, seruari debeant, qua praxim, quia multi ignorat, male orant.

Tres orandi modi. Tres modos orandi ponit, inter alios. B. P. N. Ignatius in libro bello

bello exercitiorum, qui si explicentur possunt viam aperire ad alias meditationes. Primus est, vt nos ipsos examinemus, v.g. circa Dei præcepta, & singillatim dispiciamus, quo modo nos in singulis gesserimus, breuiter, & post huiusmodi considerationem conuertamus nos ad aliquod cum Deo colloquiū, iuxta rei occasionem. Rursum idem fieri potest circa septem peccata capitalia, circa animæ potentias, circa quinque sensus corporis. Secundus modus est, vt recitando orationem aliquam, v.g. Orationem Dominicam, in singulis vocibus, pium aliquid mente voluamus, prout Deus concurrerit, Ita vt vbi deuotio affluat non curemus transcurrere. Inde fiat colloquiū aliquod ad Deum, vel B. Virginē, vel Sanctos ad quos illa Oratio pertineret. Tertius est, vt recitādo aliquā orationem ad singulas respirandi vices, singulas voces transmittamus, expensa interim, vel significatione vocis, vel dignitate personæ, quam alloquimur, vel nostra vilitate, vel vtriusque differentia.

Quotidie, curandum est, vt sacrificio Missæ, interfint, qui possunt, perinde, ac Christo in Caluario, & in Cruce morienti astarent ob innumeras utilitates, quæ ex hoc opere manant, Cum sit hoc sacrificium, Propitiatorium, satisfactorium, Imperatorium, præseruet à culpis, etiā ad temporalia bona conferat, vt docet Concil. Triden. D. Franciscus teste, D. Bonauentura, cum adesset Missæ sacrificio, ita lachrymas fundebat, ac si tunc Christum in Cruce pendentem intueretur, adeo vt & alios ad fletum prouocaret. Sacerdos etiam non legitime impeditus si celebrare omittat priuat Deum gloria, Angelos letitia Ecclesiam multis auxilijs & se, animas purgatorij, suffragijs, vt ait Bon. & Beda. Explicandus esset modus quem seruare audientes sacrum debent, ad singulas sacerdotis actiones, præsertim quod ipse populus suo modo cum sacerdote concurrat, sicut sacerdos monet cum ait, vt meum, ac vestrum sacrificium. Et iterum pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.

Communio spiritualis quotidie in Missa exerceri potest, quæ sine Sacramentali communione prædest, & sine hac Sacramentalis non est utilis, sit autē hac communio, si Christo vniamur, & de bonis, ac meritis eius participemus, quod sit maxime, per actus amoris, per famem quandam spiritualem, & peculiarem deuotionem ad sacratissimum Christi corpus, ac si tunc esset sumendum, optando eius vnionem, etiam sacramentalē, vt faceret gulosus quispiam, & famelicus, opiparæ mensæ assistens.

Commissio vbi
recitatur
sacrum
sacrum
sacrum
sacrum

Commissio vbi
recitatur

Sacrificium
Missæ

Sess. 22.
Cap. 9. in
eius vita.

De Præpa.
ad Missā
cap. 5.

Communio
spiritualis.

Deuotio visi-
tandi sanctif-
simum Sacra-
mentum.
Apoc. 4.

Oratio 40.
horarum.

Rosarium B.
Virginis.

Attentio, &
Deuotio in
Rosario.

sistens ubi eius appetitum, delicatioribus cibi excitantur. Optima est Deuotio, visitandi, interdum, cum adest opportunitas, altare, ubi Diuinum Christi corpus asseruatur, Tum ut homo coram diuinissimo agno procumbat, & cum beatis canat, ut est in Apoc. Benedictio, & claritas, Sediti in Throno, & Agno; Tum ad implorandam in suis necessitatibus eius opem. Ad hoc enim augustissimum sacramentum, alacrius nos decet confugere, quam Israelitae ad foederis tabernaculum soliti erant, oracula, & opem postulaturi. Eodemque modo, cum Oratio habetur 40. horarum, sacramento publicè exposito, ut moris est, vel cum in publicis supplicationibus circumfertur, vel cum tanquam viaticum ad egrotos defertur eadem deuotio exercenda est, persuadeat autem sibi quisque hanc peculiarem, erga hoc venerabile sacramentum, deuotionem, esse non leue praedestinationis signum, quod ex eo loco bene colligitur: Vbicunque fuerit corpus congregabuntur, & aquila.

Rosarium (ut vocamus) consuetudo, & vsus duplicem in Ecclesia Dei finem habet, quorum alter est, mysterium Christi memoria, & cultus; Alter pia erga Beatissimam Dei matrem Deuotio, potest etiam addi aliquis peculiaris, praeter hos, finis, quem quisque sibi praefigit, ut si recitet pro aliquo Dei beneficio impetrando, siue sibi, siue alijs; Aut pro aliqua seu publica, seu priuata calamitate; Aut pro defunctis. Hos autem fines initio quisque coram Deo proponat, & inter orandum renouet, Tum recolendo mysterium aliquod: Tum Dei matrem inuocando, tum opem sibi alijsque implorando, non enim haec Attentio, intermixta, orationem vocalem impedit.

Rosarii nomen à Rosis desumptum est, sicut autem Rosa, ut sint gratæ, viuido debent colore nitere, & fragrantiam fundere odoris. Ita planè Rosaria nostra debent matri Dei, & colore attentionis, & odorem deuotionis exhibere, ne ut rosa putida abijciantur. Ad hanc autem attentionem deuotam, conseruandam, valere possunt, & tempus ad recitandum opportunum, & locus ab aliorum tumultu separatus, & exterior, item reuerentia, adhibita, praeterea si ad Iesu nomen, & Mariae excitemur, & ad verborum sensum animum aduertamus. In fine cuiusque Decadis monet Ludonicus Blosius pie adijci haec verba Gloria sit sanctissimæ Trinitati. Patri, Filio, & Spiritui sancto, laus sit sanctissimæ Dei genitrici Mariae nunc, & per infinita saeculorum saecula. Amen.

Idem

Idem Ludouicus Blo: proponit Rosarium, quinquaginta Christi misteriorum quod quam sit Deo gratum, refert idem ipse, & Lanspergius ex visione quadam facta Priori Carthusiæ Treuerensis.

Cultu maximò Dei Genitricem Mariam venerari debemus vt dixi in lib. 6. cap. 20. nec oportet repetere.

Peculiari etiam quadam reuerentia, & affectu erga eiusdem Mariæ Immaculatissimã Virginitatem ferri debemus, quia hæc deuotio ipsi Virgini gratissima est vt constat ex Historijs S. Ilephonfi Toletani Archiepiscopi, qui de hac Virginitate libros edidit, & Sanctæ Leucadiæ, quæ miraculo suscitata dixit eidem Ilephonfo solennia missarum publicè celebranti, per te viuit Domina mea, atque ideo ipsa Beatissima Dei mater eidem Archiepiscopo apparens in publica supplicatione, per Angelos vestem obtulit prætiosam qua in altaris ministerio vteretur, quo testimonio, illam eius pietatem, erga suam Virginitatem defendendam, quam sibi placuerit, comprobare voluit, quæ vestis, adhuc Oueti in Hispania seruatur. Eademque deuotio, & memoria, nobis poterit esse scutum, ad repellendas, turpes cogitationes, quas sæpe demon ingerit.

Cum omnibus à Deo, vnus Angelus constitutus sit in custodia, vt scelus arguendum est planè, non ei se commendare, non ei (vt Ber. docet) in omni loco, in omni diuersorio, reuerentiam exhibere; Quare saltem, cum ad cubile accedimus, animas semper ei, & corpora tanquam fidelissimo Custodi committamus, contra Dæmonum, nocturnas illusiones, exemplo sit S. Cæcilia quæ dicebat, Ego habeo custodem corporis mei Angelum Domini, qui magno zelo custodit corpus meum, & sancta Iuditta. Viuit (ait) Dominus, quia custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.

Sancto Michaeli, vt Angelorum Principi, ac totius Ecclesiæ sanctæ, Patrono, & Protectori, peculiaris honor est exhibendus, qui in die Iudicij, Sanctissimæ Crucis vexillum præferet, & Ecclesiæ canit eum Principem constitutum super omnes animas suscipiendas. Itemque septem Angelis, quorum fit mentio in Apoc. qui in cõspectu Throni Dei astant, & quorum Deus opera, in ministerio Ecclesiæ peculiariter vtitur, Imò, & omnibus Angelis cum omnes sint nobilissimi Spiritus, & administratores in vtilitatem eorum missi, qui hæreditatem cupiunt salutis.

In diebus qui Sanctis celebres sunt, diligenter eis nos com-

Ccc mende-

Rosarium,
Misterioru.
In Scriniolo
spirituali.
In operibus
minor. l. 17.
Deuotio ad
Beatissimam
Virginem.
Ad Virgini-
tate Mariæ.

Angelus Cu-
stos.

Deuotio ad
Sanctos.

mendemus. At pius est, etiam aliquos ex eis patronos nobis asciscere, prout, cuique peculiaris deuotio suggererit, eosque non verbis solum, sed magno cordis affectu, diligere, ad eorum confugere patrocinium, cum multis exemplis, constet, ad eorum intercessionem, magna, Deum beneficia contulisse, & ad eorum sepulchra, & reliquias magna patrata miracula D. Chrysof. multa se à Deo, per D. Paulum, obtinuisse cognoscit, cui (vt ipse loquitur) erat impense deditus.

Quolibet mēse patronus aliquis eligatur ex Sanctis. Optima est piorum quorundam consuetudo, qui pridie calendarum, cuiusque mensis, tot nomina sanctorum ex catalogo illius mensis conscribunt, & sortitio fit inter omnes qui in familia sunt, vt habeant singuli singulos Sanctos in eo mense, Patronos quibus orationes, & pia opera offerant, eiusque vitam & mores legant, & imitentur.

Litanie Sanctorum. Litanias, (vt vocamus) sanctorum quotidie recitare est satis laudabilis mos vt ab Ecclesia praxi, & consuetudine, discere potuimus, præsertim quod in eis contineatur, Sanctissimę Trinitatis inuocatio, & omnium Sanctorum & Angelorum intercessio, obsecratio per Christi merita, & misteria, commendentur Deo præcipua capita Catholicę religionis, & omnia ferè petantur à Deo quibus indigemus.

Reliquie Sanctorum. Reliquijs Sanctorum, exhibendus est magnus cultus, disrum pantur licet hæretici, cum ad memorias eorum semper confluere Christiani soliti fuerint, & multis à Deo bonis per eas cumulari.

Naz. or. in 3. Cypr. Greg. Nazian. Omnia (inquit) potest puluis Cypriani cum fide & D. Ansel. cuidam ex suis Sacerdotibus teste Surio in eius vita, habenti minimam particulam ex ossibus sanctę Priscę dixit, illam prætiosorem esse, toto mundo.

Oratorium domi. Oratorium aliquod, domi habere hortatur Hieron. quod sit concinnè sacris imaginibus pijsque ornamentis decoratum, proderit enim ad deuotionem excitandam & inuitandos domesticos ad orationem Hieronymi verba sunt eligatur tibi opportunus, & aliquantum à familię strepitu remotus locus, in quem velut in portum, quasi ex multa tempestatę curarum te recipias, & excitatos foris cogitationum fluctus secreta tranquillitate componas, tantum ibi sit diuinę lectionis studium, tam crebrę orationum vices, tam firma, & pressa de futuris cogitatio, vt omnes reliqui temporis occupationes facile hac vacatione compenses.

Ep. ad Celantiam. Aquę benedictę, vsus in Ecclesia, antiquissimus est, Monendi sunt homines, vt cum illa se aqua conspergunt actum aliquę, dolo-

Aquę benedictę vsus.

doloris peccatorum, animo eliciant, vt à peccatis venialibus expurgentur. Domi habeant in cubiculis in eundem finem, & præterea contra Dæmonum illusiones. Eius aquæ asperione cõstat effugatos Dæmones, & collatas sanitates etiam tẽporibus nostris, apud Indos, recẽter baptizatos. Refert miraculũ Greg. 1. dial. cap. 10. Beda lib. 5. hist. cap. 4. Bern. in vita Malachia.

Circa Templi cultum, quod est domus Dei, & æterni Regis Basilica, Concil. Lugdun. decretum seruandum est quod ita habet, Domum Dei decet Sanctitudo, vt cuius in pace factus est locus, eius cultus sit cum debita veneratione pacificus; sit igitur ad Ecclesiam humilis, ac deuotus ingressus; Ita Concilium. Cum primum quis templum ingressus, aqua lustrali se abluit dicat illud, ego autem introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Docendus est modus sumendi indulgentias cum fructu, vt omnes intelligant, Primò non esse capace[m] Indulgentiæ, & relaxationis pœnarum qui extra statum gratiæ sit; Secundò vt omnia quæ à summo Pontifice iniunguntur exequutioni mandentur; Tertio hortandi sunt omnes, vt deuotè singula exequantur; Ad idem spectat vsus stationum vbi arguendus est acerrimè abusus eorum, qui diuina beneficia, & sacras actiones peruertunt, adeo vt statio, quæ vt portus pietatis esse debuit, fiat quibusdam æstuans Scylla, & Charibdis, nec sit relaxatio pœnarum, sed multiplicatio potius, & culparum & pœnarum.

Sicut Sacrarum & piarum Imaginum cultus deuotè est exercendus, ita vt ad earum aspectum, recurrat mens ad prototypum, Ita imagines prophanæ, ac lasciuæ, vel quæ aliquid continent vanitatis ex Christianorum ædibus exturbandæ sunt, vt sit valdè mirandum, etiam gentilium Deorum imagines apud quosdam magni fieri. Etiam habet nescio quid vanissimæ superbiam indicium, suimet imaginem publicè affigere, aliquando etiam inter Sanctorum Imagines, illud verò satanicum est commentum aliquarum mulierum quas lasciuè amant, imagines apud se habere.

Reuerentia non solum interior, sed externa item curanda est, præsertim in templis, Moneat concionator, cum orant, & sacrificio Missæ assistunt vtrunque genu flectant, cum ante altare sanctissimi Sacramenti transeunt, genuflectant, & corde adorèt, possent cum D. Thoma dicere Dominus meus, & Deus meus, cum aliæ Sanctorum Imagines occurrunt, caput inclinent, & aperiant, seque ei sancto cuius est imago cõmendent.

Ccc 2 Ad of-

Templi cultus & reuerentia.

Indulgentiæ.

Imagines sacræ.

Reuerentia, & cultus exterior.

Ad officia diuina, & horas vespertinas, non fabulentur, sed Deum laudent, In templis non deambulent, neque secularia negotia tractent, vt Conc. Trid. iubet.

Erga Proximos. Cap. XI.

Superioribus
quid debeamus.

Primo loco illud ponamus. Superioribus tam Ecclesiasticis quam sæcularibus. Tria subditos debere, Amorem, Honorem, Obedientiam, de qua Pau. ad Rom. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, & quæ sequuntur.

Amabilitas.
Lib. 2. offic.
c. 7.

Cum omnibus alijs amabilem se quisque exhibere curet, quo autem modo id fiat audi Ambros. Primum (inquit) nouerimus nil tam vtile quam diligere, nil tam inutile quam non amari, nam odio haberi exitiale arbitror, quomodo autem amore conciliamus aliorum supra cum de affectu amoris ex Arist. & ex D. Ambrosio ageremus, diximus.

Modestia, &
bona Indoles.
Li. 3. de Vita Cant.
c. 19.

Modestiam, ac bonam Indolem, in conuersatione, optimam regulam sunt quas docet B. Prosper, vt reuerentiam senioribus exhibeamus, æquales germanitus honoremus, inferioribus gratiam paternam dilectionis impendamus, præstemus loquenti seniori silentium, ipsius ad loquendum præstolemur imperium, Non attollamus immoderatum in colloctionibus sonum, & risui non permittamus in cachinnum prorumpere.

Amicitia.

Amicitia charitatis ad omnes habenda est, sed vitanda nimiam familiaritates etiam inter spirituales, ne contingat illud Pauli Gal. 3. Videte ne cum spiritu caperitis, carne consumamini, huiusmodi autem familiaritatum signa, vide apud Diuum Bon. l. de processu rel.

Prima lex
amicitiæ.
De Amic.

Propter amicos nil contra honestum, esse faciendum, egregie docet Amb. l. 3. offic. cap. 15. vide ibi locum, vbi exemplis allatis, & scripturis id confirmat. Sed, & ipse Cic. Hæc (ait) prima lex est amicitiæ, vt ab amicis honesta petamus, eorumque gratia, non nisi honesta faciamus, & optima est quæ vulgo fertur sententia, Amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

Iracundia.
Eph. 4.
l. de frat.
amore.

Optima est Pauli admonitio, Sol non occidat super iracundiam vestram, etiam discipuli Pythagoræ hunc morem seruabant referente Plutarcho, vt vespere, datis dextris, & mutua salutatione, animos conciliarent, si quid interdiu, irarum subortum esset. Et inter antiquos Christianos vsus erat, vt congregati

gregati ad orandum se mutuò per osculum pacis vnirent, vnde & Tertullianus osculum pacis, vinculum vocat orationis.

Cum Dominicam orationem recitamus curandum est, vt omnem ab alijs receptam iniuriam, toto corde remittamus, vt illud sincere, verèque dicamus, Dimitte nobis, sicut, & nos dimittimus; esset planè impudens temeritas, ita Deum alloqui, si tu interim, odium, rancoremque in pectore foueas, nam vel mentiris coram Deo in caput tuum, affirmando, quod non facis, vel Deum doces, vt ita se tecum gerat, quomodo, & tu cum fratre, quod perinde est, ac si petas, vt tibi non dimittat, quanta hæc temeritas, & impudentia?

Tecum Statue, pro tuarum opum, ac negotiorum ratione, vt nullus elabatur dies, in quo non aliquod misericordiæ opus in proximos exequaris, siue ad animos, siue ad corpora spectet, & habeto illud in corde. Nullus dies sine linea. Titus Imperator cum animaduertisset se quodam die, nil gratiarum in aliquem contulisse, dixit, perdidimus hunc diem, o amici; sed optimè Salomon Prou. 3. Misericordia, & veritas non te deferant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam & disciplinam bonam coram Deo, & hominibus.

Quantitas, & mensura eleemosynarum, ea esse debet, quam filium suum, Tobias senior docuit, Quomodo potueris esto misericors si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si parum, etiam illud libenter impertiri stude, etiam maior, vel minor, egenorum penuria, mensura esse debet plura, vel pauciora dandi, Modo Charitas Christi, & virtus Misericordiæ in corde tuo resideant, & earum iudicio sterur, non cupiditatis arbitrio.

Cum manum ad eleemosynam dandam porrigis, vel confidera Christum in paupere, vel te mendicum Dei, à quo expectes eleemosynam, vel condole proximo, & eius calamitati, sunt enim hi tres actus, quibus eleemosynæ meritum valdè augeri potest, Præclara Iobi vox est quam imitentur omnes, quantum possunt, si comedi bucellam meam solus, & non comedit ex ea pupillus.

Acriter Deus in scripturis, in eos indignatur; qui mercenario non statim reddunt, sed prorogant mercedem, in Leu. dicitur, vt merces non differatur in diem crastinum, in Deut. vt reddatur ante solis occasum lege etiam Iac. 5.

Valdè pium opus est, Deoq; gratissimum, & valde idoneum, atque efficax ad spiritus boni augmentum, visitare Xenodospitalia.

Ccc 3 chia,

Dimittenda
Iniuria.

Semper alii
quid misericordiæ
exhibendum.

Eleemosynæ
quantitas.

Eleemosynæ
danti quid
cogitandum.

Merces soluenda
statim.
Leu. 19.
Deut. 24.

Visitare
hospitalia.

chia, lectos sternere, cibos ministrare, consolari decumbentes ad sacramenta hortari; Itemque Carceribus detentos inuifere, eisque opem ferre, Certè Christus in Iudicio dicturus est Infirmus eram, in carcere eram & uisitastis me.

Suffragia pro mortuis.

Charitas Christiana, ad animas igne purgatorio detentas se se extendit, & in I. Machab. dicitur Sancta, & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis soluantur, Soluuntur autem quatuor modis ut docet Greg. Aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut charorum elemosynis, aut pœnitentijs cognatorum.

13. *Causa.*
q. 2. c. *anima.*

In *serm.*
S. *Laur.*

Quantū bonum, aliquē à peccato reuocare.

Reuocare aliquem à peccato, & à malo vitæ statu opus est, ut ait Dion. Ar. omnium diuinorum diuinissimum, estque egregia S. Leonis sententia, Nemo bonus sibi soli bonus est, nec cuiusquam sapientis, sibi tantum amica est sapientia, & hæc est verarum natura virtutum, ut multos à tenebroso abducatur errore, qui earum clarus est lumine ad erudiendum Dei populū] Quare quoniam unicuique mandauit Deus de proximo suo, innitendum est unicuique ut aliquando aliquem à peccato ad Deum reuocemus.

Admonitor utilis.

Laudant plerique spiritualium rerum magistri, ut habemus aliquem prudentem, ac fidelem amicum, qui nobis sit loco admonitoris à quo moneamur, ubi opus sit, & ipsi, idem alteri faciamus, ut prouerbiū seruetur manus, manum lauat, quia plura vident oculi, quam oculus.

Iudicium Temerarium.

Iudicium temerarium, de aliorum factis potest esse peccatum mortale, quare curandum est, ut cum mihi suspensiones aliquæ sese offerunt, semper iudicium, & consensum suspendam, cum hoc Dei proprium sit, ne mihi obijciatur. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? domino suo stat, aut cadit. Est planè hic casus Deo reseruatus, sicut est vindicta, quia ipse dicit mihi vindictam, & ego retribuam, sicut est gloria, eodem dicente gloriam meam alteri non dabo; Itaque cum sentis te aliquam tentatione in his pulsari, Responde est casus Deo reseruatus, absit, ut diuinam vsurpem iurisdictionem.

Detractio.
2. de *Con-*
sid.

Serm. de
3. *Cust.*

Ecl. 19.
Abstinendū à reuelando secreto.

Bern. Detrahere (inquit) vel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit non facile dixerim, idem asserit linguam detractoris esse viperam, quæ tres simul suo flatu inficiat, se ipsum scilicet, eum cui detrahit, & ipsam quoque qui audit.

Optimum est Ecclesiastici præceptum. Audisti verbum contra proximum tuum, commoriatur in te, fidens, quod non te dirupet, contra eos dicitur, qui auditas contra alios infamias, non

non possunt occultare silentio, & nisi quæ audierint euomant, disrumpi videntur quibus sapiens sapienter ait, confide, ne timeas, nequaquam te disrumpet.

Ego planè tribus personarum generibus arbitror non facile fidem esse adhibendam; Primum alienæ famæ detrahentibus cum hoc vitium ex infecto, vel male affecto corde manet, quod Chryl. vocat barathrum sathanicum, & hos Anthropophagos, Detrahens (inquit) fraternas carnes comedit, proximi carnem mordet. Secundò his qui semetipsos iactant, cum id ex sui amore corrupto nascatur, qui tenebras menti offundit. Tertiò his qui coram me meas prædicant laudes, quia possum suspicari, me non esse ab eo satis cognitum, & esse hanc, quandam honestam adulationem amici bene sentientis, vt moris est fieri.

Tribus non adhibenda. si des facile.

Hom. 3. ad pop. Ant.

Cum literæ ad amicos mittuntur cauendum est serio, ne ea scribantur, quæ in alicuius malam opinionem cadant, etiam si vera essent, nam etiam in his infamia potest locum habere. Quæ alicubi secreta sunt, non debent in alijs locis diuulgari. Exstat bulla quædam contra Nouellantes, & famigeratores ad comprimendum hunc scriptiois pruritus, ac temeritatem.

Nouellantes.

Illud in controuersiam trahi non debet peccatum quo iniuste, vel fama, vel alia bona sublata sunt, non posse remitti, nisi ei qui læsus est fiat satis, qua in re etiam confessarijs periculum imminet, nisi sedulam pro suo officio curam adhibeant, quam tenentur.

Famæ restitutio necessaria.

Qui correctionem non admittit, aut superioris, aut amici, pessimè audit in diuinis literis apud Deum, Eccl. qui odit correctionem vestigium est peccatoris, id est, secundum Lyram, & Rabbanum, Diaboli, vt sit sensus, indicium præbet, ei Diabolum, dominari, vel esse obstinatum, vt est Demon, & firmiter inherere in peccato, vt ille est.

Correctio libenter accipienda. Eccl. 21.

Famuli non admittendi vel ad officinas, vel vt domesticis ministrant officijs, nisi bonæ famæ, & integræ sint vitæ, cum certissimum sit multum damni totam familiam pati ex improbis famulis posse, perinde est enim, ac hominem, peste infectum in sui suorumque contubernium aggregare. Exemplum, ex Dauide sumamus, qui ait, Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant mecum, ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Famuli quales eligendi.

Psal. 100.

Prouerbiū est quidem tritum, sed satis certum, felix qui nihil debet, pacata etenim mente, veluti iugi conuiuio fruitur, nec est qui vrgeat eum creditor, quare consulendum est

Debitorum solutio.

debitoribus vt diligentem adhibeant in soluendis debitis curam, nec nouum es alienum quantum fieri potest contrahant, nam stulti illi, qui non metientes redditus suos, plura expendunt, quam debeant, & Credito viuunt; Etiam illud monendum. Si quis legata pia, ad mentem Testatoris non reddit non esse in conscientia tutum, cum rem alienam inuito domino teneat.

Legata pia
soluenda.

Filiorum edu-
catio.

Verendum est ne plerique parentes post mortem a Deo grauius sint puniendi, ob incuriam, qua in filiorum educatione, vsi sunt, qui malo genitorum exemplo, & educatione peruersa in pessimos viros euaserunt, in Inferno, patres filijs suis maledicent, quod eorum causa sint condemnati, & vice versa filij parentes accusabunt ob eandem causam. Optima, iuuenum occupatio, sunt literarum studia, quibus vt filij sedulam nauent operam, parentes maximè studeant, nec sumptus, in hoc sumptus uocent, sed lucra.

Cantiones
turpes fugie-
da.

Hom. 9. in
ep. ad Co-
loss.

Curandum parentibus, & magistris omni cura, ne pueri turpes cantiones addiscant, aut recitent: audi Chrysostr. in illa, verba Pauli in hymnis, & canticis spiritualibus, nunc (ait) Saticas Cantiones, & saltationes praeferunt pueri vestri, quemadmodum coci, & obsonatores, & chorearum ductores, psallunt autem nemo nouit vllum, quia & res ista videtur ludicra, & ridicula, hinc mala cuncta vigent, qualem namque terram plantula sortita fuerit talem quoque fructum afferet, si arenosam, & salsam talem, si dulcem & pinguem, rursus consimilem.]

Erga seipsum. Cap. XII.

Attende tibi.

Primum est praeceptum illud Attende tibi, quod D. Basil. magnificè explicat, estque contra eos de quibus in Act. dicitur ad nihil aliud vacant, nisi audire aliquid noui, aut dicere.

Electio sta-
tus.

Electio status non debet temere, festine, ex animi passione fieri, sed maturè omnia sunt consideranda, & ad Deum fundenda assidua preces; Tum quia est maxima omnium deliberationum, cum sit de tota vita; Tum quia cum Deus habeat omnium prouidentiam, & futura omnia prouideat, ad eum confugere necesse est, ac dicere illud Psal. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Nostrum erit offerre Deo

Psal. 142.

cor, tanquam Alphabetum, quod nihil determinate dicit, & vir-

& virtute omnia dicit, hoc est animum penitus indifferentem.

Laudet Concionator, multas societates, vel vt vocant Confraternitates, ad opera pia exequenda institutas, & moneat vile esse, vt quisque alicui earum se aggreget, præsertim ex his quæ non tam externas cæremonias sectantur, quam spiritualibus magis, pietatis operibus vacant, & Sacramentorum frequentia.

Commendet sapius, Doctrinæ Christianæ scholas, horteturque omnes vt non solum memoriter, eius capita teneant, sed etiam explicationem eorum, excitet feruorem eorum qui huic operi tam sancto præsumunt, & moneat parentes, vt filios mittant, & famulos vt erudiantur.

Oculorum custodia est magni momenti, vt dicitur Eccles. 9. Auerte faciem tuam a muliere compta propter speciem mulieris multi reprobri facti sunt.

Fugienda spectacula, & comediæ parum pudicæ, quas Plauto ex sua Republica exterminauit, & Alcibiades Athenis iussit Eupolim Comicum in mare mergi adiiciens, tu me sæpe in scena merfisti Eupoli, ego te semel in mari.

Consilium est sapientis. Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, multis se molestijs eximit qui a curiosis, & vanis colloquijs, animum auocat, vt possit Deum in se loquentem audire.

Magnam & accuratam diligentiam linguæ adhibendam esse Ecclesiasticus monet, cum ait ori tuo facito ostia, & feras, neque hoc contentus addit aurum tuum, & argentum tuum confila, & verbis tuis facito stateram, & subdit adhuc & frænos ori tuo rectos, Singulare autem remedium, contra tam multa linguæ vitia, ipsum est silentium.

Iurationi (ait sapiens) non assuescat os tuum, multi enim casus sunt in illa, Chrysofost. in suis concionibus maximè vrget vt populum a iurandi consuetudine abstrahat, sunt autem tres Iuramenti conditiones Necessitas, Reuerentia, Veritas.

In quantitate cibi ea mensura est adhibenda, quam cuiusq; complexio, & ciborum qualitas postulat; ita tamen, vt intelligamus, non esse regulam bonam, ipsam saturitatem, cum patres sancti potius aliquam esuriam ventris, atque adeo medici ad sanitatem commendent Ber. Nequaquam totus manduces, sed corpore tuo suam refeccionem procurante, mens suam non negligat.

Secundum Cass. Doctrinam, & Hieron. ad Furiam, & Bern. melior

Confraternitates.

Doctrina Christiana.

Oculorū custodia.

Spectacula.

Aurium custodia.

Linguæ custodia. Eccl. 28.

Iuramenta. Eccl. 23.

Cibus.

Ad fratres de Monte Dei. Moderata, & quotidiana Abstinencia. Cass. Li. 5.

c. 9.

melior

Ber de mo. melior est rationabilis cum moderazione quotidiana refectio, *bens viu.* quam per interualla arduum, lōgumq; ieiunium & S. Bon. (par *serm. 24.* *In pbar. li.* fertur, pluuia enim illa optima est quæ sensim descendit in Ter *4. c. 26.* ram, subitus autem, & nimius imber in præceptis arua subuertit. *S. Ambr.* Vinum immoderatè sumptum plurimum obest, & Christianæ *Pro. 23.* virtuti, & corporis saluti, quia, vt dicitur Prou. Ingredditur blande, post hæc mordebit vt coluber, & sicut regulus venena, diffundet.

Oratio ante, In prandio, ac cœna, præcedat oratio, sequatur gratiarum *& post cibū.* actio, ne bestijs similes videamur, & non agnoscamus panem, à Deo nobis dari, Philo Iudæus, hunc morem laudat, in primis *Conc. 1. de* Ecclesiæ Alexandrinæ Christianis, quamuis suæ gētis, homines *Laz.* crederet se laudare, Chryf. à mensa nō ad lectum, sed ad deprecationē vertamur, ne brutis animantibus simus magis bruti.

Ieiunium ali Laudabilis est consuetudo eorum qui ex deuotione passionis *quod.* Dominicæ, vel Beatissimæ Virginis certum aliquem diem in hebdomada vel ieiunio, vel abstinentiæ destinant, ac dedicant, extra numerum ieiuniorum, quibus ex præcepto Ecclesiæ tenemur, quod non solum animæ ad meritum conducit, sed etiam sanitati corporum prodest.

Somnus moderatus. Somnus sit moderatus, turpissimum enim est, magnam vitæ *Epist. 77.* partem dormiendo transigere, quasi mortuos; aliqui ait Cypr. profitentur nouam quandam Clinicorum sectā, idest lecti amatorum. Certè secundum medicos sex, vel septem horarum spatium ferè est satis, fortè plus aliquid pueris, aut ætate confectis concederent. S. Effrem quieti, & somno tantum tempus impende quantum cogit ipsa necessitas, quies enim diuturna corpus emollit, & libidinis ignem facillè accendit. Cum quis dormitum it non solum cōmendat se Angelo Custodi, sed eam teneat modestiam, vt possit dicere, In id ipsum dormiā, & requiescam, si nocte aliquando vigilat dicat cum Isaia Anima mea, desiderauit te in nocte, cum primum mane euigilans surgit, Dei sit memor, & dicat Deus Deus meus ad te de luce vigilo.

De vit. spir. Vestitum luxu à duobus Ecclesiæ Principibus quorū sententia standū est, acriter arguitur Hier. ad Nepot. Ornatus & sordes pari modo fugiendæ sunt quia alterum delicias, alterum gloriam redolet & alibi. Vestis nec satis munda nec sordida, & nulla diuersitate notabilis ne ad te obuians turba consistat, ac digito demonstreris.

Vestitus modestus. Corpus nostrum non est delicate nutriendum, sed vt asinus, sicut *1. Pet. 3.* *1 Tim. 2.* *Epist. 22.* *ad Eust.* *Corpus quo modo nutriendum.*

sicut D. Franciscus corpus suum vocare solebat fratrem asinū , forte non male etiam appellari posset astuta vulpis, quia simulat, vt fallat: præclara est Chilonis Philosophi sententia, Caue tibi ipsi, te ipsum, à teipso, suspectus tibi sis, tu tibi hostis . Tria debentur Corpori nostro , quæ habentur in Eccl. Cibaria , & Eccl. 33. Virga, & onus Asino, panis, & disciplina, & opus seruo, scilicet vt non otietur, disciplina flagellum sentiat, nec tamen ei necessarius panis denegetur .

Societas prauorum hominum, quam sit fugienda primò statim versu totius psalterij S. David indicauit dicens Beatus vir qui non abiit in consilio Impiorum, & Salomon filius, initio statim libri prouerbiorum . Si te lactauerint peccatores , ne acquiescas eis: Hypanis fluuius , aquarum puritate , ac dulcedine celebris, postquam Exampei fontis aquas amaras, ac turbulentas recepit, inficitur, & inutilis redditur; Monendi sunt parentes , vt à prauorum consuetudine filios suos omni adhibita cura defendant , & absterreant .

Contra verò bonorum, ac spiritualium consuetudo, & amanda, & obseruanda est. Eccl. cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris obseruantem timorem Domini. Egregia est Basilij sententia, eius qui fuit Orientis Imperator , ad Leonem filium cognomento Philosophum in hæc verba. Vtere medicis animorū assiduè, vt ipse animo valeas, ab eis enim discere poteris, quas res expetere, & à quibus debeas abstinere .

Commoratio cum mulieribus, & consuetudo res est valde plena periculis Eccl. commorari Leoni, & Draconi placebit magis quàm cum muliere nequam Hier. hospitium tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Cypr. Nunquàm securus cū Thesauro latro tenetur, nec intra vnā caueam, habitans cum lupo tutus est agnus. Ber. Esto vt sis continens, sed ego suspicione non careo, scandalum mihi es, tolle scandali causam.

Vsus ludorum fugiendus est, atque adeo ludentium consuetudo, vt dicere cum Tobia possis, Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participè me præbui, Neque tamen sint mores nostri, morosi, aut nimium seueri erga alios, vt nō liceat nobis aliqua honesta oblectatione recreari, & aliquid vsurpare; quod Eutrapiæ magisterio fiat.

Cogitationum malarum suggestiones in primò statim ortu cōprimendæ sunt, conuersa ad Deum mente, ac pia meditatione, iuxta illud capite nobis vulpeculas, quæ demoliuntur vineas, quod

Societas prauorum.

Psal. 1.

Provb. 1.

Bonorum societatis.

Eccl. 37.

Mulierem consuetudo.

Eccl. 25.

2. ad Nep.

De Symp.

Cler.

Ser. 65. in

Cant.

Ludorum

usus.

Tob. 3.

Cogitationes malæ.

quod si redeant, non est quod animo discrucieris, cum non sit in nostra potestate omnino prohibere, sicut stultum esset contra muscas indignari quæ pulsæ redeunt, sicut etiam stultitia videretur iudicium, si quis molestè ferret, volucres aliquas ni-gras per aerem volitantes crocitare; melius est tranquillo eas animo expellere, sepe etiam contemnere: Optimum est Hieron. consilium semper aliquid operis facito, ut te semper Diabolus inueniat occupatum.

*Epist. 4. ad
Ruff.*

In morbo,
quomodo
nos geramus.

Cum quis in morbum incidit obseruet, quod medicis iniungitur in cap. cum infirmitas, ut statim confessionem instituat, cum vera contritione, etiam si nullum extet mortis periculum melius est enim, ut Dei amor inuitet ad Sacramentum, quam mortis timor vrgeat. Vtile autem erit infirmo, maxime diuini si initio morbi, aliquas in pauperes, & pia loca distribuat eleemosynas, quæ apud Deum, vel ad salutem corporis resituentiam, vim habituræ sint, vel ad disponendum hominem, siue ad morbum patienter ferendum, siue ad fœlicem mortem subeundam, quando ita Deo placuerit.

Testamentũ.

Nemo deberet expectare tempus morbi ad condendum testamentum, sed illud in sanitate commodius conditum seruare, si quid vero, aut immutandum, aut addendum erit, facilius fit; Cum autem morbus ingrauescit, curet apud se habere viros pios, ac religiosos, qui animæ curam, cum charitate, ac zelo habeant, moneantque ea, quæ in id tempus ad salutem æternam necessaria sint, quibus tunc magis vacare oportet, quam terrenarum rerum curis.

Mortis memoria.

Memoria mortis toto vitæ tempore retinenda est, cum sit optimum frænum ad totius vitæ cursum laudabiliter moderandum, habeat quisque præ oculis illud. Memor esto quia mors non tardat, vel illud.

Dispone domi tuæ, quia morieris, & non viues. Vtile autem esset quotidie orare, ut Deus ita vitam disponat nostram, ut bona mors eam consequatur, posses oratiunculam hanc aliquando repetere, Domine Iesu Christe, per tuam dulcissimam charitatem, & amarissimam mortem concede nobis bene viuere, & sancte mori in gratia tua, Amen.

Adderem etiam ut initio cuiuscunque mensis, cum primus dies festus occurrit, aliquid peculiare opus in hunc eundem finem, facias, cuiusmodi esset, aliquid eleemosynarum elargiri, egenum aliquem, domum suam ad prandium inui-
tare

care, sanctissimam communionem suscipere. Visitare aegrotantes, in Xenodochio seipsum etiam examinare, an, & quantum sit paratus, si Deus eum ad se eo mense vocaret, & quidnam vellet tunc fecisse, cum hora mortis aderet, hæc enim meditatio plurimum confert, & ad bonam vitam, & ad felicem mortem alacriter obeundam. Ideo Christus toties monet estote parati.

Imago mortis.

Ego proposui aliquando meis auditoribus, ut domi mortis simulacrum in aliqua tabella depictum haberent in hanc formam, Supra mortis caput, Paradisi aliqua species sit coloribus suis circumscripta, cum Angelis, ac beatis cytharas manibus, & musica instrumenta pulsantibus, ubi scribatur illud, Beati, qui habitant in domo tua Domine. Sub pedibus vero eiusdem mortis, Inferni figura efformetur, cum igne, Dæmonibus & animabus damnatis, in quo illud legatur elogium, Christi ore crebris in Euangelio inculcatum; Ibi erit fletus, & fridor dentium ipsa vero mortis imago inter Paradisum, & Infernum constituta, vna erecta manu dextera Paradisum, & beatas illas sanctorum animarum sedes, altera demissa, Inferni pœnas, digito quasi demonstret, ex cuius ore illud profluat, Momentum vnde pendet Aeternitas.

Psal. 83.

Et hæc satis de his admonitionibus puto, superque etiam pluribus, nimij enim fortasse fuimus, cum centenarium numerum expleverimus, pauca polliciti, rem exemplo potius indicaturi, quam ex professo tradituri, sed nescio quo pacto in ipsis manibus & scriptione, creuerit opus, sicut quinque panes ab Apostolis distributi, turbis, in eorum manibus multiplicati sunt. Ad alia igitur, quæ institutio hæc nostra desiderat adhuc mihi erit transeundum, si prius vnum hoc ipsum oratorem, circa harum admonitionum usum admonuero. Vfus harum erit, ut vel admisceantur, cum rebus, quæ in Concione tractantur, prout rerum, fuerit opportunitas vel certe ne omittantur, ut ego sæpe facere solitus fui, & res bene cessit, in ipsa media concione post finem prioris partis, & ante initium secundæ, dum eleemosynæ colliguntur. Voce autem valde familiari, proponendæ sunt, sicut solet moneri populus de rebus alijs quæ occurrunt, ut cum proponitur Indulgentia, vel inuitantur auditores ad futuram Concionem, vel commendatur pium aliquod opus. In his proponendis, & explicandis non est necessaria magna amplificatio, nec multa ad persuadendum argumenta, sed potius simplex ipsa admonitio, addito ad summum aliquo exemplo breuissimo, ut praxis magis eluceat, vel simplex autoritas scripturæ, aut sancti

Admonitionum harum qualis vsus.

sancti Patris, ut rei pondus addatur. Neque in singulis concionibus id fieri necesse est, nam aliquando, ipsa concio ex argumento habet aliqua his similia, quæ proposuimus, & tunc ab alijs nouis multiplicandis erit superferendum. Si verò aliqua admonitio haberet plura capita poterit vna pars in aliam concionem referuari.

Praxis paranda Concionis. Cap. XIII.

Quarto loco dicenda sunt aliqua, quæ industriam Oratoris Christiani requirunt circa praxim, quam tenere debet in ipsa concione tum paranda tum habenda, P. Franciscus Borgia tertius Societatis nostræ Præpositus Generalis vir eximie sanctitatis & prudentiæ, breuem instructionem pro concionatoribus reliquit, ex qua in hunc locum aliqua nos obseruatione digna retulimus. Quoniam igitur omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum, initium parandæ Concionis sumendum erit à fonte, per humilitatem ac sui notitiam, adhibendo examen aliquod conscientiæ, quia peccata solent intelligentiam impedire. Faciet ergo quod Ecclesiasticus monet. Pro delictis suis deprecabitur & fiet ei quod sequitur: Spiritu intelligentiæ replebit eum Dominus, & ipse tanquam imbres emittere eloquia sapientiæ suæ.

Hic. c. 15. Certa est Dei promissio. Si separaueris præciosum à vili, quasi os meum eris. Addet his orationem ad postulandam opem diuinam in re tanti momenti, quanti est frugiferam ac salutarem concionem parare. Non fidat suo ingenio nam Deus superbis resistit. Et Christus dixit, Confiteor tibi Pater quia reuelasti ea paruulis. Extat oratio D. Thomæ Aquinatis quam habere ante studia solebat, & hic maior vrget occasio & difficultas. Posset cum humilitate suam infirmitatem in re tam difficili confiteri. Quis ego sum ut possim librum signatum aperire? Nunquid ponunt vinum nouum in vtres veteres, qualis ego sum, & quis ego sum, ut ascendam in montem excelsum, ut euangelizem, ut exaltem vocem meam? Cum psalmista oret. Deus non est sermo in lingua mea, ideo illumina vultum tuum super seruum tuum, & saluum fac filium ancillæ tuæ. Apostoli orationi, & ministerio verbi instantes erant: & certe cum se præparaturus est, debet maxime instare ut audiat à Deo, aperi os tuum & implebo illud. Posset Hymnum Spiritus sancti recitare ad eius honorem, & æterno Patri nomine filij

A Deo principium sumendum.

Ecc. c. 39.

Hic. c. 15.

Matt. 11.

filijs sui supplicare commemorans, filium ipsum nobis promittere. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, *Io. 16.* & iterum quanto magis Pater vester dabit spiritum bonum petentibus se.

Secundo, Si est explicaturus Euangelium, legat attente ipsam & notet diligenter sensum Historicum, advertat sententias, & modos dicendi & verba omnia, nam singule voces a Spiritu sancto sunt. Si est concionaturus super aliquo themate, primo consideret sit ne accommodatum solennitati eius diei, & auditoribus, & quid continet, Eodem modo de materia si quam est tractaturus num conveniat loco, & auditoribus, vt intelligat statum sue quaestionis id est id quod tractaturus est, num genus auditorum postulet tractari in genere viae purgatiuae, an illuminatiuae, seu perfectae. Nam cum eadem res multis modis tractari possit, error est suas quasdam quamuis pias, & acutas meditationes, reconditas, quae apud doctam concionem Religiosorum aptissime proferrentur, ad populum rudem afferre qui non perficiendus est statim, sed vitijs grauibus purgandus est primum. Itaque primo loco diligentissime laboret in materiae delectu, ex hoc enim nascitur qualitas futurae concionis, vt cum fructu fiat, vt facile vel cum difficultate pareatur. Seligat materiam quae non sit infructuosa, non humilis omnino, non a communi sensu remota, non sterilis, & affectuum expers, sed sit digna cognitu, moralis popularis copiosa, affectuum capax.

Consideret Euangelium, vel materia.

Videat apud quos dicendum sit.

Legat commentarios.

Tertio, Deinde conferat se ad commentarios magis laudatos, qui de illo Euangelio loquuntur, vel authores qui thema, vel argumentum sibi ad dicendum propositum tractant. Adde si quos habet communes locos, siue sua industria, siue aliena collectos, consulat praecipue Sanctos Patres, videat indices bibliorum, scripturarum concordantias, si quid minus intelligit doctos viros si suppetunt audiat quid ea de re dici possit. Noui ego eximium, & vtilem concionatorem, qui multos annos salubriter est concionatus. Hic aliquando proponebat quaestionem, aut communem locum inter aliquos ex nostris patribus, ut quisque diceret quid in ea re sibi occurreret & ex his commode ad concionem multa vtilia colligebat. Neque vero omnia quae inuenerit etiam apud Sanctos Patres sibi esse dicenda existimet. Non pauca enim eo tempore quo sacri Doctores scripserunt, necessario dicenda erant, quae hac tempestate vtile non esset afferre.

Quarto,

Colligat &
scribat, quæ
inuenerit.

studium
amplius
faciat

hinc ita
-mab 200
-22 210

Quam sit ne-
cessaria me-
ditatio rerû.

Thren. 1.

Primum sibi
prædicet Ora-
tor.

Quarto, dum se parat, scribat, & coaceruet sylvam rerum, quamuis sine ordine, prout ei inter studendum obijcientur, & quæ cogitando sedens aut deambulans ipse inuenerit, præsertim colligat quicquid ex patrum Sanctorum lectione poterit, nam hæc habent plus momenti, & grauitatis, & spiritus. Estque desiderandum, ut sit ita ex patribus concinnata concio, ut possit dici non estis vos qui loquimini. Non id dico ut aceruum autoritatum accumularet, quas recitet ut aliqui faciunt ad ostentationem, potius doctrinæ, vel memoriæ suæ, quam ad auditorum profectum, sed ut ea quæ dicit fere sint ex Sanctorum Patrum doctrina potius deprompta. quam ex ipsiusmet ingenio nata quamuis ut alibi monuimus necesse non sit latino Sermone omnes Patrum sententias recitare.

Rerum Meditatio. Cap. XIV.

Quinto post paratam diligenti studio hanc rerum sylvam, superest altera non minoris momenti industria, quam ea sit quæ in studio & lectione posita est. Ea vero est collocanda in meditatione eiusdem Evangelij, & earum rerum de quibus habendus est sermo. Quæ in re concionatori est imitandus Elias qui serue lignorum parata, & hostia superposita ad sacrificium peragendum, se se ad orationem conuertit, & Deum exorandum ut ignem de Cælo mitteret. Curandum est inquam ut in meditatione exardescat ignis, & primum omnium ipsummet Concionatorem inflammet, ut possit cum Hierem. dicere: misit ignem in ossibus meis & erudiuit me. Sciat sine hoc igne cibos, quos est propositurus fore crudos, & inspidos, nec facile conuertendos in alimentum eorum qui audient.

Magnum interuallum esse dicebat in quadam Epistola B. Pater Xauerius inter vibrantem animi viribus meditata, & seigniter ex memoria conquisita promentem. Et quoniam hæc solertia ad nostrum negotium plurimum valet, aliquanto planius explicabo. Arbitror enim non minus curæ in hoc quam in ipso studio poni debere.

Prodest hæc meditatio, Primum ipsi Concionatori, ut sibi prius prædicet quam alijs. Solebat Alexander Macedo prælium cum hoste inicturus, prius animum acuere, & ad arma inflammare lectione aliquorum versuum, in quibus bellum describeretur. Planè Concionator ita hoc ministerium exerceat debet, ut maximo, ac primo loco existimet sibi applicanda, deinde

deinde alijs, quæ docturus est, ne quis obijcere ei possit, qui alios doces, te ipsum non doces? Quis autem credat alijs persuasurum, qui sibi ipse non persuadeat? Gregor. Rector, ait, si quædam sibi deesse considerat, non oportet ut ab eorum prædicatione conticescat: locus quippe exigit, ut loquatur. Verbis ergo suis seipsum conveniat; & si non idè loquitur, quia non operatur, idè operetur, quia loqui compellitur. Ad bona, de quibus Auditores admonet, se quoque pariter inflammet, ut ipse simul discat in opere, quod per eum loquitur veritas in prædicatione. Sæpè enim quod viuendo nescimus, compulsi loqui loquendo discimus.]

Secundo, valde utilis erit hæc meditatio auditoribus, quia tunc ex abundantia cordis os loquitur, ac multo melius Prædicator in oratione, ac meditatione discet illa, eadem quæ ex libris, ac studio colligere potuit. Aliter loquitur qui redit è scripto verba, aliter qui ex cordis affectu profert. Ille frigide agit, hic ex Spiritu sancto mouente, & cor, & linguam. Illius oratio ad solas aures peruenit, huius sermo cordis arcana penetrat. Illius verba sensum delectare possunt, huius mentem afficiunt. Vtrumque hoc membrum à me propositum verba D. Chrysof. benè confirmant. Sicut (inquit) stomachus accipiens cibum, eum in semetipso coquit, & per totum corpus dispergit, sic & Sacerdotes accipiunt scientiam sermonis, per scripturas ex Deo, & excoquentes eam in se, id est tractantes, & meditantes apud se, vniuerso populo subministrant. Et sicut stomacho subministrante vnumquodque membrum suscipit nutrimentum, & conuertit illud secundum suam naturam, sic Sacerdotibus in Ecclesia loquentibus, verbum omnes suscipiunt, vnusquisque autem conuertit illud secundum proprium cor. Illud præterea ex hæc meditatione emolumenti habebit, quod aliqua succurrent meliora quam prius cogitauerat, vel inuenerat, vel meliori modo explicanda, quæ notare postea poterit ne excidant è memoria. Origenes explicans quid sit, quod inter animalia immunda, & vetita enumerentur ea, quæ non ruminant, & non diuidunt vngulas, sicut etiam immundum erat quod diuidit vngulas, sed non ruminat ut camelus: talis, ait, est Concionator, qui habet multas subtilitates, ac diuisiones, si non ruminat meditando gibbosus est, & nihil efficiet. Et forte hæc est vna euides differentia inter bonos, & malos Concionatores, quod aliqui

Hom. 21. in
Ezech. sub
figura. 18
vni illi con-
tra 2. scrib
1811

Secundo, ex
abundantia
cordis os lo-
quitur.

Hom. 38.
in cap. 21.
Matth.

Hom. 118.

Hor. 7. in
Leuitic.

Meditatio
hæc fit pra-
ctica, & affe-
ctiua.

in pronunciandis aliorum scriptis occupantur, vel componen-
dis eloquenter declamationibus suis, alij assidui sunt in medi-
tatione eorum quæ ad fructum tendunt animarum, vt & ipsi
diuina mysteria prius deuorent, quemadmodum Ezechiel suū
librum, & intra se calore diuino amoris concoquant. Deinde
cum efficacia & fructu alijs communicent. Hæc meditatio de-
bet esse practica & affectiua, id est, vt ad actionem, & affectum
referatur, vt se ipse Concionator extimulet ad maiorem per-
fectionem, mortificationem, zelum animarum, & ipse afficia-
tur, ac sentiat in se quod alijs debet offerre, conuertens quo-
dammodo cibum mansum, ac bene digestum in lac, quod cum
paruulis in Christo communicet, concionaturus de grauitate
peccati, de Mundi contemptu, de amore Christi, de beneficijs
Dei, ipse prius eadem meditando penetret, & in succum con-
uertat suum, quam proferat. In hæc ipsa meditatione ex re-
bus de quibus agendum erit, colligat Dei, & Christi attri-
buta, potentiam, beneficentiam, benignitatem, sapientiam,
prouidentiam, bonitatem, misericordiam, iustitiam, charitatē.
Varios etiam virtutum fructus, fidei, spei, charitatis, pœnitē-
tiæ, humilitatis, puritatis, quæ facillè erit inuenire in quolibet
Euangelio. Ponderet apud se, & sententias, & verba, & quis
dicit, quo tempore, ad quos, in quem finem. Multa hoc modo
mysteria sese prodent meditati, & quasi subiecto igne odo-
ratos liquanti flores, succus pretiosus, ac purissimus effluet.
Imaginetur sibi Christum adesse, seu verba loquentem audiat,
seu mysteria & opera patrantem intueatur. Notet minas ad
terrendum, consolationes, & promissa, ad confirmandum se, &
alios. Si ad finem meditationis senserit peccatorum suorum
dolorem ac desiderium pro Christo etiam mortem oppetēdi,
intelligat esse fructum bonæ orationis. Si Deo placuerit nouū
aliquod lumen ei communicare, vt dicitur: Declaratio ser-
monum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis, humi-
liratis hinc occasionem sumat, & Deo gratias agat. Si verò
noua luce non sit illustratus, ea quam ex studio perceperat sit
vltus fuerit, etiam sua bona Deus augebit.

Psal. 118.

Com-

Exo, ex omnibus quæ studio notauit vel lectione, aut meditatione percepit, Concione accuratè formabit, seligens ex tota illa sylua quæ utiliora, & ad rem magis pertinentia videbuntur, eaq; ad tria vel quatuor ad summum capita reuocabit, alia possunt, vel in aliud tempus omitti, vel esse vsui exordio, epilogo, amplificationibus, mouendis affectibus. Ita fiet quod S. Paulus monet, vt rectè tractet, seu, vt Græcè est, rectè fecerit sermonem veritatis, id est, vera à falsis, utilia à curiosis & inanibus, aliena à proprijs secernat. Det operam vt Concio bonum habeat ordinem, & methodam. Est namque ordo, vt liber, ad memoria subsidium, plurimum etiam ornamentum afferens concioni, & adiumentum dicenti, tum audientibus: Còfusa, & indigesta rerum moles perturbat omnes, & parit etiam quandam ariditatem. Deus in ipso mundi exordio, primum rerum omnium materiam creauit, cui similis est illa rerum sylua, quam Concionator congescit. Inde verò sicut Deus cuncta suo ordine distribuit, ita Orator suis quæq; locis disponat necesse est. Quod si non statim succurrat ordo, ac dispositio, non despondeat animum, sed relegat semel atque iterum, versetq; animo quæ collegit, quia diligenter, & sine anxia sollicitudine secum agitati facile occurrerit. Nos in secunda parte de dispositione diximus.

Inuenta dispositione, ac taxi, annotet quid in singulis capitibus sit collocandum, animaduertendo an ea quæ collegit sufficiant, nec ne, vel alia sint inuenienda, an ad rem propositam faciant, vel sint duriora, & extorta. Laboret in argumentorum inuentione, quæ sint magis accommodata ad tria illa orationis officia. Percurrat mente, & consulat locos tam topicos, quam Theologicos, & qui sunt proprij illi concioni quam tractat, eaq; argumenta rectè distribuat, & vt suis locis aptentur videat. Loca prophetarum prudenter, & aptè citata habent magnam vim, præsertim eorum querelæ contra peccatores. Postea quæ summatim annotauit, poterit adhibita elocutione aliqua dilatare, afferendo argumenta, & argumentationes, & suis locis amplificationes, ac scripturarum expositiones, prout alibi a nobis dictum est: quod vel fieri breuius potest, vel copiosius. Illud apud se omnino statuatur, nolle se alligari verbis. Rectè enim monet D. August. Versandum est, inquit, aliquando Oratori multimoda varietate dicendi, cum aduertit nonat *Christ.*

Argumenta ad probandum.

Lib. 4. c. 10.
de doctrina

D d d 2 esse

esse intellectum quod dicebatur, hoc autem ait non esse in potestate eorum facere qui preparata, & ad verbum memoriter retenta pronuntiant.

Noua consideratio.

Post prædicta adhuc adiungerem quendam nouam considerationem eiusdem concionis, tam rerum quam verborum, vt adhuc melius omnia inspiciat, & exactius aduertat, an aliqua propter obscuritatem possint in alium sensum ab improbis trahi. An sufficienter sint explicata, & confirmata, quibus modis poterit cum maiori emphasi, ac fructu loca Scripturæ, ac Patrum exprimere. Siquidem non est facile ex improviso inter concionandum id bene præstare, si prius non cogitauit. Salomon certè testatum reliquit: Cunctæ res difficiles non valet eas homo explicare sermone. Notabit modum, & verba quibus vtetur, maximè in arguendis vitijs, ne quemquam offendat, phrasas quibus res aliqua enuntiarì debet. Nò minus studij ponat in rebus, ac verbis, vt expendat quæ tacere debet, quam quæ dicere, & omnia verba sint ad rigorem scholæ Theologicæ librata. Animaduertat loca in quibus affectus magis mouendi sunt, quo in loco magis sit ei immorandum, tanquam vtiliori. Videat nunquid sit ex concione parata prætermittendum. Sæpè enim plura parantur, quam possit tempus suppetere ad omnia commodè explicanda. Itaque necesse est ante statuere quid refecandum, ne si inter concionandum id præterit, aut perturbetur, aut meliora abscindat.

Compositio exordij.

Vltimo loco cogitandum de exordio, quod ex visceribus causæ erudum est, aptiusq; post parata cetera quam in principio sese offeret, tum de Epilogo cogitet qui fiet per enumerationem, vel amplificationem, secundum ea quæ suo loco diximus. Inueniat eximium aliquod dictum, vel exemplum, quo primam partem bene concludat, quod si velis accommodare quæ dicta sint ad eleemosynam petendam, videat ne accommodatio sit inepra, longius accersita, vel ridicula, simulq; præmeditetur aliquid quod possit animos auditorum ad liberaliter erogandum mouere. In principio secundæ partis videat quid sit ponendum, vt renouet attentionem, & releuet animu auditoris fatigatum, & quod dixi de primæ partis vltimo dicto, multo magis curandum est de vltimis verbis secundæ partis, vt auditores discedant cū aliqua graui sententia, quam memoriæ insigant, & conseruent ad fructu ex concione percipiendum. Concione ita paratâ tempestiuè memoriæ mandet, neque redigi se in angustias temporis ita patiat, vt cogatur vim afferre

afferre memoriz . Nam vehementer id defatigat mentem, ac spiritum arefacit, & vigorem, ac necessarium ad alacriter & nervosè agendum habitum imminuit.

Ante Concionem, in ipsa, & post Concionem quid faciendum.
Cap. XVI.

Pridie concionis, ad deuotionem excitandam vtile erit aliquam poenam assumere, ieiunium, vel abstinenciam, aut flagellu, aut humile quiddam . Oratio dein matutina ante concionem poterit esse de materia predicanda, vt ad se referat, quæ alijs persuadere in animo habet . Hæc planè sunt arma, quæ Christus Apostolos docuit, vt ab alijs demonia eijcerent. Hoc, inquit, genus demoniorum non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione, ieiunij nomine, quamcumque corporis afflictionem amplectens. In suis orationibus memor sit earum precum, quas Christus morti proximus ad Patrem fudit, nõ solum pro eis, quos secum habebat Apostolis, sed etiam pro omnibus qui credituri essent per verbum Apostolorum, & omniũ qui Euangelium predicaturi essent vsque ad finem mundi. Hæc oratio, filij dilectissimi, non poterit nõ esse Patri acceptissima pro his oblata, qui præsentem audituri sunt Concionem. Seipsum commendat sanctissimæ Trinitati, Patri memoriam, Filio intellectum, Spiritui sancto voluntatem. In sacrificio Missæ precetur vt diuinum verbum, & sibi, & alijs fructuosum existat . Cum proxima instat hora concionis dirigat orationem ad Spiritu sanctum, B. Virginem, Angelum suum Custodem, & alios custodes Angelos eorum qui concionem audituri sunt, vt causam suorum, qui sibi commissi à Deo sunt iuent, & suppleant ipsi quod sibi defecerit, & ad sanctos suos Patronos. Est admonitio D. August. Ipsa hora, inquit, accedens priusquam exerat proferentem linguam ad Deum, eleuet sicentem animam, vt eructet quod biberit, vel quod impleuerit fundat.] Et ibidè cap. ultimo affert exemplum Esther, quæ allocutura Regè pro salute populi temporali, orauit vt congruum, & compositu sermonem in os eius daret; quãto magis id facere debet, qui pro æterna salute hominum in verbo, & doctrina elaboraturus est. Item inter orationes D. Ambr. ad populũ habitas, hæc preces habetur, Obsecro Domine, & suppliciter rogo, da mihi semper humilem scientiam, quæ edificet, & da mitissimam, & sapientè eloquentiam, quæ nesciat inflari, & de suis bonis super fratres extolli.

Ante Concionem præparatio.

Lib. 4. cap. 15. de doctr. Christi.

Orat. 3.

D d d 3 extolli .

extolli. Pone, quæso in ore meo, verbum consolationis & adificationis, & exhortationis per Spiritum sanctum tuum, vt bonos ad meliora valeat exhortari, & eos qui peruersè gradiuntur ad tuam rectitudinis lineam reuocare verbo, & exemplo, sint verba quæ dederis seruo tuo tanquam acutissima iacula, & ardentes sagittæ quæ penetrent, & incendiant mentes audientium ad timorem, & amorem tuum. Sicut & S. Chryso. ponit orationem quam habeat, qui se ad legendum parat vel ad audiendum in hæc verba: Domine Iesu Christe aperi oculos meos, & aures cordis mei, vt audiã eloquia tua, & intelligam, & faciã voluntatem tuam, Domine, quia incola ego sum in terra, ne occultaueris à me mandata tua, sed reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua, in te enim speravi Deus meus, vt tu cor meum illustres. Ecclesia in sacro antequam recitet Euangelium orat. Munda cor meum, & labia mea omnipotens Deus, & quæ sequuntur. Itemq; debet Christianus Orator etiã pro Auditoribus orare, sicut & populus pro se, & pro ipso à quo est verbum Dei accepturus, quia sine Dei spiritu non poterunt, qui audiunt moueri ac persuaderi, prædicante Paulo nemo credidit præter Lydiam purpurariam, cuius Dominus aperuit cor, intendere his quæ dicebantur à Paulo. Quare ipse D. Paulus orat, pro se orationem fieri, vt Deus aperiat ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi. Est autem ostium ipsa voluntas, quæ per peccatum clausa & obstinata aperitur, cum pulsanti Christo per verbũ Dei aures, & auditum præbimus. Huc facit illud D. Leonis, qui vt excitaret populũ, vt pro se oraret, ait, Ad commune pertinet lacrum, si potueritis me habere deuotũ, quia vestra impenditur ædificationi quicquid nostræ tribuitur facultati. Persuasum sibi habeat quod nemo de Deo sine Deo bene loquitur, siq; ad dicendum ascendat sine precibus, non speret tanto se muneri satisfacturum. Refert Plutarchus, Periclem vnum ex magnis Oratoribus ad dicendũ timidè accedere solitum, & non priusquam Deos precatus esset, ne quod verbum sibi excidere paterentur quod possit auditoribus offensionem asserre. Nobis qui Deum verum, & vnum colimus, quibus tanto maius periculum imminet quanto æternitate tractanda negotia quid igitur studij in ope diuina imploranda ponendum erit? Oret etiam Deum vt à se auferat omnem spiritum ambitionis, & repleat cor feruente spiritu, quo sic afficiat alios. Accedat cum magna fiducia in Deũ

*Ser. de pati & consu
mat. seculi.*

Act. 16.

Coloss. 4.

*Serm. 2. de
pass.*

*Exemplum
Periclis.*

fidens

fidens virtuti ipsius, Euangelij, ac verbi diuini, quod est potens perfringere etiam obdurata corda hominum, licet enim magna sit superbia mundi, est tamen vox Domini quæ cōfringit Cedros, & licet non desint flammæ cupiditatis, ac irarum, vox tamen Domini est efficax interciderè flammæ, est vox in virtute & magnificentia.

In ipsa Concione, & post eam. Cap. XVII.

IN ipsa Concione quomodo se gerere debeat monerem, nisi per totum hunc tractatum hæc sparsim sub diuersis titulis allata essent, tamen pauca hæc addidero. Primo, accedens ad pulpitum, renouet intentionem gloriæ Dei, & zeli animarum, habendo illud in ore, & corde. Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam, vel illud, Misereor super turbam istam, vel, Domine da verbum euangelizanti virtute multa. Recordetur Pauli dicentis, In Deo, & coram Deo in Christo loquimur. Coram Deo stare est eius præsentiam, ante nos ponere eum magna reuerentia, ac desiderio, vt ipse cognoscatur, & ametur, cumq; magna fide, vt Moyse, de quo dicitur: Inuisibilem enim sicut videntem sustinuit. In Christo loqui, est personam Christi induere, desiderando vt ipse loquatur in nobis, & optando vt tales simus in hoc munere, vt digni simus adimplere quæ desunt passionum Christi in nobis. Secundo, cum primum in suggestum ascendit post reuerentiam genu flexo ad altare exhibitam, salutet auditores aperto capite. Tum cætera pro regionis probato more peragat. In gestu, habitu, motu, ac primis verbis præferat grauitatem, modestiam, humilitatem, sed hæc nullo modo affectata, & ficta sit, sed vera, simplex, religiosa, vultum item serenum atque pacatum componat. Aliqui præferunt vultum ita venerabilem, ac pium, vt videantur solo aspectu dimidium Concionis antequam incipiant, peregisse. Non sit leuis in circumspectando auditores, denique fugiat omnem suspicionem leuitatis & affectatæ grauitatis. Non nimis immoretur dum se componit. Vidi enim aliquando nonnullos, qui longam traherent moram, dum aptant subsellium, pileum, superpellicem, & alia. Diligenter autem curet, vt teneat in principio vocem naturalem, ac familiarem & moderatam. Tertio, curet quantum fieri potest, vt habeat hunc animum semper paratum, vt numquam ex quacumque occasione turbetur, siue obpaucirat em audien-

Habeat ante se Christum.

Heb. 11.

Non turbetur.

tium, siue ob strepitum qui interueniat, siue ob aliam quamcumque causam, & habeat quamdam potestatem ac libertatem, vt etiam si memoria labatur non significet se commoueri. Si enim turbetur animus, omnia male cedent, & auditores rem animaduertent, quæ eos alioquin sefellisset. Quarto, cum inter concionandum sentit se frigidè & languidè agere, tacitè erigat mentem ad Deum, & opem imploret, vertat se ad sanctissimum Sacramentum, vnde poterit spiritum, ac feruorem attrahere. Ex ijs quæ tractat ad sese relatis, siue ex aliquo Scripturæ loco, qui incidat conetur si possit aliquem deuotionis ignem elicere. Excitiat se, sumat animum & vires intendat, ad Deum, ad Christum, ad Sanctos, ad animam suam, ad auditores orationem per aliquam apostrophem conuertat. Quinto, quando in pronunciando aduertit se vti voce, vel violenta, vel in cantum abeunte, vel nimis præcipiti, vtatur sua libertate, nec sinat se arripi dicendi impetu quasi torrente. Interquiescat nonnihil ex aliqua occasione, interponat interrogationem, vt si dicatur: Num satis accepistis quæ dicta sunt? quid ad hæc dici potest? & similia. Vtatur transiitione aut narratione, aut alia industria quam vsus cuius aperiet, & inde ad familiarem suam vocem se recipiat. Sexto, si quod inter dicendum inconsideratè verbum excidat, vbi primum aduertit, addat aliqua quibus explicet melius, vel corrigat, aut mitiget quod dictum est, neque differat in aliam concionem, tum quia non iidem redeunt semper auditores, tum quia tunc facilius corriget, nec lapsus admodum apparebit. Non sit turpe Oratori nostro dicere ad auditorem suum, quod August. præmittit in prohemio librorum de Trinitate ad suum lectorem, Si quid veri comprehenderis, existendo non est meum, at intelligendo, & amando, & tuum sit & meum. Si quid autem falsi conuiceris, errando fuerit meum, sed iam cauendo, nec tuum sit, nec meum.] Septimo, cum videt sibi tempus non suppetere ad omnia quæ parauit dicenda, vel quia in primis capitibus diu immoratus est, vel alia de causa, sit contentus summatim attingere quæ reliqua ex propositis erant, & differre in aliud tempus, vel aliam concionem, ne iustum concionis spatium cogatur excedere. Octauo, quando sentit se ad dicendum valde impeditum, vel ineptum, quod aliquando solet contingere, vel ex malo corporis habitu, vt si pituita voci, & locutioni impedimento sit, aut aliud simile, vel ex Dei voluntate sic permittetis in utilitatem Concinatoris citius

Feruoꝝ in dicendo.

Corrigat quod male dixit.

Si ineptus abruptat concionem.

citius concionem absoluat. Præstat enim maturè dimittere concionem quam inepte tenere, & contra naturam niti. Præsertim quod ipsimet auditores impedimentum ferè animaduvertunt, tacitiq; iudicant esse cessandum: & facile est in secunda parte sermonis post eleemosynas collectas sermonem concludere. Post omnia absoluta optimum est, vt statim sublata ad Deum mente, offerat illi laborem suum, contestans se quidem seminasse, cæterum ipsius Dei esse dare incrementum, ac proinde roget vt ipse gratia sua benignitate irriget, tum ad suum, tum ad populi fructum. Vbi redierit domum, bonum videtur consilium Haymonis in illa verba: Piscatores descenderant, & lauabant retia, Qui verbum Dei loquitur, ait, aliquando quodam puluere iactantia inquinatur, ideo necesse est, vt prædicatione explorata, quod inquinatum est abluatur. Vtile erit petere à Deo cum vera cordis humilitate veniam commissorum defectuum. Si sentit aliquam vanæ gloriæ tentationem quod sibi videatur benedixisse, & habere applausum populi, memor sit, Dei esse non suum si quid bene sit gestum, & donum concionandi esse à Deo cogite. Multos in die iudicij dicturos, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, qui audient, nescio vos. Agnoscat se multa peccasse, seq; ponat in numero eorum qui multa dicunt, & pauca faciunt. Deus per coruos carnes Eliæ dedit, sic per malum Concionatorem aliquos pascit. Sampson ex mandibula Asini potum recepit, & timendum ne audiat, Serue nequam ex ore tuo te iudico. Etiã Deo gratias agat, quod se indignum dignetur suo fauore protegere, & vti opera sua ad tale ministerium, ad tam excelsam finem. Si abiectionis animi tentationem senserit, quod ei concio non successerit, dicat se fecisse quod fecit ex obedientia non ex sua voluntate. Id euenisse quod debebatur imbecillitati suæ: mirandum potius si quando aliter eueniat. Vel dicat vt quidam eximius Concionator, qui licet communiter optimas conciones haberet, cum tamen, sic Deo volente nonnumquam male cederent, rogatus cur ita eueniret? Respondit: Non mihi plus datum est à Deo. Potest etiã humiliter existimare sapè Concionatorem cum sibi minus placuit, plus alijs placuisse, sapè etiã è contra omnino cadere. Vtro autem modo contingat Dei arbitrio sese modestè subijciat. Conducit etiã hic obseruare, quod B.P.N. Ignatius docet in oratione seruandum, vt absoluta Concione post aliquantum temporis Concionator secum ipse dispiciat, quomodo res successerit,

Post concionem.
Offerat Deo,
& oret.

Petat veniã.

Humilitas.

centrit, & si quidem male, inquirat causas, & adhibeat in
postremum remedia, si verò bene, notet modum quem deinceps
sit obseruaturus. Hac ratione ipse in dies seipso melior euadet.

*Quomodo se gerat Christianus Orator in Quadragesimalibus
Concionibus.* Cap. XLVII.

Vamuis ea quæ hactenus de Christiani Oratoris officio
dicta à nobis sunt, satis esse videantur, vt quisq; intelli-
gat quomodo se gerere debeat in concionibus Quadragesima-
lis ieiunij, placet tamen aliqua de his subijcere aliquantodid-
fructius. Cum enim magni laboris opus sit per quadraginta
dies in palestram, & in arenam singulis diebus descendere, &
spirituale certamen contra acerrimos hostes exercere, quàm
esset, vt tanto labori par etiam fructus responderet. Quem ad-
modum autem Dux aliquis longa obsidione ciuitatem circum-
dans, aut arcem, & bellica tormenta continuo admouens, non
cessat quoad tandem expugnet, aut hostes sese dedant; ita
planè hæc spiritualis, & quotidiana obsidio, deberet tandem
flagitiosos profligare, & scelus à arcem euertere, vt Hiericon-
tina olim mœnia, vbiis Sacerdotum personaribus corruerunt,
frustra alioqui laboratum, frustra sudatum, si scelus quod ex-
pugnandum fuerat, finita obsidione, vt ante grassetur, &
regnet. Et sanè non tam mirandum quam dolendum est, cum
sæpè vna in ciuitate multi occupentur, verbi Dei satores, su-
doribus eorum tam multis, paucos manipulos in horreum
Domini comportari. Nimirum verendum est vehementer, ne
non solum in causa sit obstinatio auditorum, sed & Conciona-
torum inepti, inanis gloria, pecuniarum cupido; dum sui cõ-
modi, & plausus, & concionis frequentanda causa, magis ea
prædicent, quæ curiosis auribus satisfaciant; quam ad odium
malæ vitæ, & morum correctionem adducant. Deniq; aliqui
sine spiritu, sine zelo, sine charitate loquuntur. Ne igitur diui-
ni verbi pereat fructus, & Concionator loco mercedis, quam
sperare debuerat, seueram loci male occupati, talentiq; si non
absconditi, at proiccti rationem reddat Deo, molestum videri
non debet, si summa quadam capita, in vnum locum congeste-
ro, & in memoriã reuocauero. Antè omnia finis, & scopus de-
signandus, & statuendus, ac penitus figendus antè oculos est.
Modo comparauit Concionatorem in quadragenario opere
Duci obsidenti arcem, iquar nunc similem dicere artis medica
studiofis,

Finis, ac in-
tentio.

Audiosis, qui post absoluta studia in aliquo Nosocomio agrotorū curam suscipiunt, quos scimus non eodem omnēs cōsilio ad hoc opus moueri. Aliqui enim ea mente, nec quicquid est negotij, & laboris assunt, ut empiricam medicinam addiscant, ac p̄ceptionibus artis experimenta & vsum adiungāt. Alij verò lucri cupiditate ducti, vel studio sui nominis celebrandi: Nonnulli deniq; sola Dei charitate impulsī, ac proximorum: ut Deo videlicet gratum aliquod officium exhibeant. Sane primi dum experientiā consecantur periculo sapē alieno discunt, & plurimum aliquando sunt mortis quam vitæ causa. Medici, qui lucrum, vel simile quid sibi proposuerunt, satis habent si cantilenas quasdam, & ineptos aphorismos recinant, qui parum ad valetudinē conferunt, ad ostentationem verò doctrinæ, lucrumq; non parum: At vltimi, qui Deum vnum intuentur, cuius solo amore, & salutis fratrum mouentur, diuigenti studio in opus incumbunt, sedulo morborū naturam & causas inuestigant, accuratē diuersa, efficaciq; adhibent medicamenta, sibiq; demum non parcunt, ut agrum sanent.

Idem euenire Cōcionatoribus potest. Aliqui valde imperiti ad hoc tam graue munus, quasi ad exercitamenta, & progymnasmata, ut fieri solet in declamatoria disciplina, nihil de animarum fructu cogitantes accedunt. Quibus verò lucri cupiditas, aut auræ popularis ambitio cordi est, dummodo quod habent in votis assequantur, optimē sibi concionandi munere functi videntur, neque sanitatem valde curant, neque remedia apta, & efficaciq; conquirunt, & applicant, contenti sunt generalibus dictis, & auribus permulcendis intenti, leorum more, qui in foro circulos habent. In hoc ergo quadraginta dierum curriculo, vnum sibi Christianus athleta proponat, studiū scilicet alienæ salutis, & gloriā præpotentis Dei, hæc vna illius meta, vnaq; palma sit, existimet ad quam mittitur ciuitatem, Hierosolymitanā piscinæ illi esse persimilem, in qua iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, aridorum expectantium aquæ morum. Se verò tanquam Angelum à Deo destinatum ad commouendas aquas, ac proinde, sese instar Angelī cuiuspiam ad hoc munus obeundum adornet, ac instruat, magna animi summissione, in spem veniens fore, ut non vnum aliquem, uti illa piscina, sed multos, & quidem ex periculosis & grauissimis peccatorum morbis ereptos, in veram sanctitatem, hoc est in gratiam Dei restituar. Itaque sese offerat, tradatq; penitus Deo; eius opem impleret: contestetur nihil se,

hil se, nisi ipsum velle querere, nihil nisi animarum salutem, nullo modo se, aut commoda sua.

Ante Quadragesimam commentationes spirituales

Cap. X. I. X.

Maximè conducet, vt antequam conciones aggrediatur, per aliquot dies ab alijs curis, ac studijs vacuus sese, commentationibus dedat spiritualium exercitacionum, quæ ad renouationem spiritus valere possint, & ad deuotionis spiritum excitandum tendant. Cuiusmodi essent Primo meditationes, quæ ad sui notitiam eum iuuent, suorumque defectuum, ac perturbationum cognitionem, vt coram Deo seipsum accuset, ac imparem tanto muneri confiteatur, & doleat ex animo, quod in via spirituali, quam alios vult docere, tam parum ipse profecerit; deinde poterit aliqua ex his quæ in principio primæ partis à nobis proposita sunt animo versare, ad illustrandum intellectum, & voluntatem inflammandam: de officij huius dignitate, ac partibus de recta intentione, de zelo animarum, de amore erga Christum, deque alijs virtutibus quas enumerauimus, & erga Deum, & erga proximos. Deque prudentia in omnibus tenenda, de qua actum est in tertia parte. Hac ratione animum à noxijs affectibus purget, vt spiritu sincero loquentem Deum audiat in corde suo: spiritum rectum innouet zelo gloriæ Dei, zeloque salutis animarum muniat; opem à Deo exposcat ad tantum ministerium ritè obeundum, ipse prius sibi prædicet quam alijs, à Deo discat ipse priusquam doceat, illuminetur antequam alios illuminet. Ita plerosque sanctorum fecisse legimus. Greg. Naz. in quadam sua ad populum oratione: Non sum, ait, Baptista, ex heremo tamen venio. Christus ipse aggressurus suam prædicationem secessit prius in desertum locum, vbi ieiunijs, & orationibus per quadraginta dies ac noctes vacauit, vbi tacebat ore, sed instruebat opere, & quicquid verbo dicturus erat, prædicabat exemplo. Tertio curet ante Quadragesimæ tempus paratas habere omnes conciones accuratè, ac diu expensas, adhibita tempestiuè diligentia, ne opus sit in ijs parandis in ipsa Quadragesima laborare. Nam quotidianus dicendi labor, & studium meditandi ea quæ in promptu sunt (nisi velit oneri succumbere) nequaquam spatium concedunt inueniendis de nouo, ac disponendis quæ prius non excogitavit, ac di-

Conciones
sint paratæ, &
quales.

ac disposuerit: præterquam quod id commodi accedit ut etiam suppetere tempus possit, quo celebrandæ quotidie missæ atque orationi vacet: cuius prætermisio in causa est ut aliquorum in concionibus deseruescat charitatis ardor, neque loquantur ex abundantia cordis, neque ad cor; Adde quod necesse est, ut aliquid temporis tribuat ijs qui de conscientia sua animiq; salute consulturi accedunt.

Quarto, noster Ecclesiastes meminerit quod monuimus alibi, valde necessarium esse ad finem sibi propositum, ut suas conciones ad odium, ac dolorem peccati dirigat; ad morum correctionem ad excolendam Christianam iustitiam, & perfectionem; & materias ad id maxime idoneas seligat, nisi velit populum suo fructu priuare, Deum gloria, & lucro spirituali se ipsum. Quid enim attinet (quod multos factitare videmus) pleraq; erudite, ac ornate ad pompam, atque adeo cum admiratione auditorum dicere, quæ imperitum populum non erudiant non absterreant ab effrenata viuendi licentia, non animos addant aut excitent ad virtutem? Ludouicus Carbo spectatæ probitatis & prudentiæ vir, in sua Christiana Rhetorica id consilij concionatoribus dat, Quod ipsum memini mihi ab eo non semel dictum, cum aliquos ante annos Ventijs vna essemus: ut quadragesimali præsertim tempore, populus alterutra concionis parte de ijs rebus instituat, quarum capita catechismo continentur; Nam cum hæc vel à tenera ætate memoriæ mandari soleant, nunquam tamen explicationem eorum facile populus assequitur, neque inculcantur ab ijs, quorum interest, vnde fit, ut rerum scitu necessariarum magna ignorantia sit. Equidem consilium hoc probo, non tamen suaferim, ut omissa Evangelica historia, vnum aliquod caput ex ijs quotidie tractetur ex ordine nisi forte in aliquo oppido aut pago, necessitas urgeat, tunc enim prior concionis pars posset in huiusmodi declaratione versari; secunda verò, capita nonnulla ex Evangelio ad excolendos mores proponere; In alijs autem locis, vbi ignorantia tanta non viget, haud facile Evangelicam historiam, priori parte omittendam putarim, cum iam longe diuersa consuetudo inualuerit, neque si sæcus facias populo valde arrideat. Res ipsa tamen, & placet, & obseruari potest, imo & expedit scilicet ut ex occasione, quam Euangelia præbent explicentur quæcumque ad Institutionem populi necessaria videbuntur, idq; arbitror omnino esse præstandum, ut præcipua Doctrinæ Christianæ dogmata

Materiae quales.

mata, Decalogi præsertim attingantur. Atque ut his quoque satisfiat, qui Evangelicam historiam audire cupiunt, video pluribus placere ut principio concionum, summa Evangelij capita loco exordij referantur, quod qui bene præstare, noverint se doctis pariter, & indoctis hac in parte satisfecisse, credant.

Episcopi Benevolentia, & Reuerentia ac bonum nomen.

Cap. XX.

QVinto cum in urbem, in qua est conciones habiturus aduenit, decretum Concil. Trid. sess. 5. quamprimum seruare studeat; ut scilicet Episcopum adeat, ab eoque benedictionem accipiat, cum magna submissi animi ac reuerentis significatione, ut erga eum quem scimus à Deo in sui locum constitutum, & quem magno à nobis honore colendum scripturæ docent: Tum se in illius tanquam communis parentis benevolentiam, sine qua ut compertum est, vix possunt haberi cum fructu conciones, omni studio ac diligentia insinuare contendat, promptum significet animum illi in hoc munere feruendi, eiusque votis obsequendi. Quandoquidem partes illius acturus est, ut administer: oret ipsum ut cogitet, ac moneat quæcumque sibi ad suarum ouium utilitatem profutura videbuntur, quippe qui ceteris oculatior & in specula constitutus, probe viderit earum morbos ac necessitates. Magistratum etiam & aliquos e primoribus ciuitatis, si ita iudicauerit, inuisat, cum præsertim cognouerit ab ijs id officij expectari, & gratum fore: Neque tamen id præstandum cum multis esse crediderim, ne quid affectatum videatur, quasi vero pensare velit, & sibi concionum frequentiam allicere. Abstinendum tamen à mulieribus adeundis existimari, ne cui detur occasio obloquendi, ut aliquando contigisse alicubi compertum mihi est: sicut etiã dant sermonum materiam, qui literas commédâtias ad plures deferunt, tanquã, eo modo aurã popularẽ, & audientiam emendicent. Libentius hoc officio fungerer, cum ijs qui curã habent animarum viris Ecclesiasticis, præcipua in vrbe auctoritatis, ac sanctitatis. Horum enim familiaritate, prudentia, opera, consilio, iuuari potest concionator non parum ad ferendos ex concionibus fructus vberiores. Ineat quoque cum alijs concionatoribus amicitiam, si occasio sese offerat sed modeste, & cum ea amoris significatione, quam religiosa charitas

&

& simplicitas exigit; Ex his quos iudicauerit idoneos, secreto tamen ac prudenter poterit inuestigare, mores loci, ac personarum: Necessè est etiam nosse, quæ vitia in ea ciuitate, qui abusus, quæ piæ exercitationes, quis sacramentorum vsus, qui contractus illiciti, qui cœtus & sodalitates, quæ iuuentutis educatio, quod denique ingenium, & natura hominum sit, & huiusmodi multa.

Sexto, facillimum est intelligere, quantum omnino momentum habeat sanctitatis opinio & bonum concionatoris nomen, maximè in quadragesima, tum ad sui ipsius, tum ad aliorum utilitatem. Vix enim boni aliquid sperare licet, cum illud populus vsurpat, ac mulsitat, Dicunt, & nõ faciunt. Quapropter, haud molestus sum hac in re, si ex his quæ alibi fultus dicta, sunt breuiter aliqua necessaria perstringam, & quod sentio aperiam. Caueat vehemèter noster orator, ne vilo modo quippiam offendi possit, siue publicis, siue priuatis eius sermonibus, diligenter coram Deo dicta factaq; sua omnia obseruet: præmeditetur singula quæ dicturus est ex suggestu, nec quæcumque in mentem veniunt leuiter effundat, nec faciles omnibus aures præbeat: In obiurgationibus sit cautus; non vtratur verbis quibus mordeat magis quam moneat, quibus contemnere magis audientes videatur, quam ex charitate corrumpere: Non indignetur contra suos auditores, sed contra vitia; nec verbum ex ore elabi sibi patiat, quod vilam contumelia speciem præferat tanquam velit in alios dominari. Non sit querulus, nec de se suisq; rebus loquatur, vt alibi dictum est. Fugiat omnem ostentationem, & arrogantiam verbis, & gestibus. Alijs concionatoribus si quis præsertim (quod sæpe contingit) cæteros antecellat, & primas, aut secundas ferat, non æmuletur. Hoc enim solet à recta puræ intentionis via concionatorem abducere Non adulatoriè blandiatur, non affectet eloquentiam. Inuitare populum quotidie ad concionem sequentem, vel nimis crebro, & verbis vrgere non laudo. Nam quod faciunt quidam magnificare simbrias, & mira promittere, vel cuiusdam vanæ iactantiæ est, vel imprudentis cuiusdam simplicitatis. Id tamen fieri moderate potest, & tunc maxime cum futura concio est de re valde utili, & ad animæ salutem pernecessaria.

Præterea inter concionandum non sit nimius in clamoribus vsque ad molestiam, nec in agitatione corporis, nec artificiosus in gestibus, non præceps in dicendo, nec tardus. non ingerat

Sanctitatis
opinio.

ingerat multas auctoritates, quas populus non intelligit; nō Hæreticorum opiniones, non doctrinas Scholasticas subtiliter tractet & vocet ad trutinam. Quoniam etiam tam longo curriculo conciones quotidie habentur breuior sit, satietati occurrat, & occupatis consulat. Illud etiam curandum est, vt conciones stato tempore, & hora certa habeantur eaque eligatur, quæ vniuerso populo sit accommodata. Si ad mensam alienā inuitetur modeste remittat, neque alios ipse aduocet ad suam, contentus sit moderato cibo. Nam verbi Dei studium & deuotio, ac plenus venter haud facile concordant. Et illud quoque vulgare verbum locum hic habet. Pinguis Minerva, non gignit sensum tenuem; adde tu multo verò minus, piam religiosamq; dictionem. Quotidie sacrificium Missæ celebret, In congressibus, & colloquijs ita segerat, vt non in his tempus frustra terat, sed ad vtilitatem spiritualem eorum qui ad se accedunt conuertat. Vultus hilaritas, facilitasq; morum, potius quam tristes seueritas tenenda est siquidem fugat tristis, & immodica grauitas, quos allicere poterat & sanare elementia. Atque hoc postremum erat B. P. Xàuerij Consilium in litteris ad P. Gasparem datis.

Admonenda, & inculcanda aliqua.

Cap. XXI.

SEPTIMO, vt certus ex concionum labore fructus existat, hæc etiam adiuuabit industria sub initium Quadragesimæ hortetur auditores, & vrgeat, vt tunc temporis ad confessionem accedant, quo expeditius, & sine peccati conscientia, & magno cum lucro, sacrum illud exigant tempus, ieiunijs, auditioni verbi Dei, alijsq; pijs operibus vacaturi; cum certum sit mortali peccato, meritum, & fructum spiritualem impediri. Post aliquot conciones, die aliquo celebriore cum populus frequentior adest, aperiat, quamnam irritam reddant confessionem, ita vt eam instaurare necesse sit, dilucide tamen id exequatur ne scrupulum vbi non est opus, iniiciat, Moneat si qui non recte confessi sint, vt de integro confiteantur, laudetq; generalis confessionis vsum etiam sine necessaria causa, ijs præsertim, qui id nunquã præstiterunt. Eleemosynas in vsus pauperum serio commendat persuasum habens, quo frigidius, ardentiusue hanc ipse sui muneris partem aget hoc plus minusue populū collaturū. Absit tñ immodica

conten-

contentio; & quaedam quasi uis quae non modo molesta est auditori, sed interdum quamdā ambitionem prodit concionatoris, tanquam ambiat nomen, & eleemosynas pingues, & uberiorēs, quam alij corrogantis. Plurimum igitur caueat ne dum miserorum inopia succurrit, suo se ipse fructu defraudet. Pro concione, bis terue in quadagesima excitandi sunt auditores ad seruandum integrè ieiunandi præceptum, ne animam despondeant, sinantque se gula superari, ut Esau lentis edulio. Persuadeat quoque ut qui non solent per annum qualibet hebdomada communicare, in Quadagesima saltem id præsentent, & experiantur aliquando, quantum ex Sacramentis frequentandis proueniat, in hominum animis emolumentis, & iucunditatis. Constat enim multos antequam experirentur rem existimare difficilem qui post experimentum, vix vlla possunt hebdomada toto ipso anno abstinere, Castiget eorum segnitiam qui annuam confessionem in hebdomadam sanctam rejciunt, quando vix commodè possunt à confessorijs audiri, & saepe sunt invalidae confessiones. Id quidem argumento esse potest de vitæ suæ emendatione eos minimè laborare. Et sanè omnem operam deberet verbi Dei prædicator adhibere, ut probe intelligeret populus vniuersus, quam sit Christiano homine dignum ad sacramenta confessionis, & communionis accedere, octauo quoque die, cum sit confessio ad expurgandum animam à vitijs, tam efficax remedium, Eucharistia verò ad diuinum amorem, omnemque Christianam perfectionem tam salutare præsidium. Si consuetudinem induere hanc poterit, etiam si alium nullum ex suis concionibus fructum ferat, hoc vno præponderari ceteros omnes haud dubitet. Hunc si minus obtineat parum se perfecisse arbitretur. Mox eadem peccata redibunt. Orationis studium cuius tanta in scripturis laus extat, tanta in populis necessitas, iterum, iterumque commendat, quotidianum & frequentem usum eius persuadere conetur, doceatque praxim, & modum. Absoluta priori parte concionis, saepe moneat aliqua ex his, quæ alibi monenda posuimus.

Sæpe agat
contra peccatum.

Octauo intelligat pugnandum sibi esse acerrimè contra peccatum mortale, in quod saepe inuehatur; magnamque esse utilitatem existimet si populus ex quadagesimæ concionibus cognoscere possit, quanta sit peccatorum indignitas, ac turpitudine; cum liquido constet illud posse dici de multis, quod S. Iob dolenter ait, Bibunt quasi aquam iniquitatem; atque vtiā

E e e non

non & illud verè diceretur. Gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Bone Deus, quid agimus nos verbi Dei præcones, si tantam hominum nequitiam non dolemus, non indignamur, non collachrimamur? Si non magno animi ardore viribusque totis collaboramus, ut quisque agnoscat quam horrere debeat, vel ipsum peccati mortiferi nomen dicatque Postquam ostendisti mihi, egi penitentiam, & percussisti femur meum? Quamobrem arbitror hac in re oportere singularem esse concionatoris industriam & zelum, ut hoc penitus in populi animos descendat. Non desunt multæ occasiones ad vtiliter hac de re apteque dicendum; hac de causa supra proposui multos locos, ad excitandum odium peccati, ac penitentiam. Sed præter hæc, quibus vniuersè in peccatum inuehitur, si cognouerit in ciuitate esse, qui odia, & inimicitias exercent qui concubinis impliciti sint, qui pecunias forori dent, qui iuramentis, & blasphemijs, qui ludis vetitis sint dediti, qui famæ, aut bonorum alienorum restitutionem negligant, qui contractus illicitos ineant, qui turpes amores foueant, his, & eiusmodi peccatis, ut maxime locus postulat radicibus extirpandis, diligenter animum intendant, eorum turpitudinem ostendendo, ac varijs modis perniciem inculcando, & opportuna, cuique adhibendo remedia. Grauis quidam Concionator, quæ dragesimæ initio, Romanis auditoribus proposuit, se contra statuat, quam ob oculos proposuerat sibi animum esse inueniendi, solebat autem, post cuiusque rei subtiliorem explicationem, antequam conuerteret orationem ad instituendos corruptos hominum mores, hæc aut similia usurpare. Age verò conuertamus sermonem ad nostram statuat, tum in eam verborum suorum iacula contorquentem, & vitia nunc hæc, nunc illa pro loci opportunitate ferientem vidisses. Coniuncta est autem cum peccati insectatione, cura excitandi ad penitentiam, ad lachrymas. Licet autem vituperanda sint, ac detestanda omnia prorsus peccata, nolim tamen orationem nostram omisis grauioribus, in leuioribus crebrius occupari. Quidam per totam ferè quadragesimam, nil magis, & crebrius insectatus est, quam quod nobiles femina longa traherent syrmata, alius, quod crinem super frontem, & caput turrium instar attollerent. Optimum quidem erit huiusmodi etiam luxum insectari. Cæterum si hoc quidem sæpius fiat, grauiora verò scelerum eorumque occasiones dissimulentur, nec frequenter arguantur, laudari non potest: præsertim quod cognitum compertumque;

Hier. 31.

216
1711
1712

peruimque nobis est, mulieres si vnum vanitatis genus omittant, aliud deuo excogitare. Meminerit quoque eorum, que in reprehensionibus seruanda esse supra notauimus.

Præter Conciones ordinarias alia opera pia præstanda. Cap. XXI.

Nono præter matutinas conciones, quæ tota quadragesima quotidie habentur, in plerisque ciuitatibus visu receptum est, vt sexta feria, vel alio hebdomada die, ad excitandam populi pietatem per dimidiatæ hora spatium aut etiam minus de Dominica passione habeantur vespere sermones. Multumque præderit si Sacratissimum Christi corpus per id tempus sit expositum ad adornandum, & pius aliquis concentus ante, & post adhibeatur, qui & inuiter auditores, & moueat. Alicubi libenter postrema diei hora, ter in hebdomada, audito campanæ signo, conueniebat populus in templum ad orationem coram Sanctissimo Sacramento; quibus diebus vna ex confraternitatibus solenni supplicatione vicissim intererat; breuis sermo habebatur, & puncta aliqua recitabantur ad vsum meditationis; simulque Sanctorum Litania decantabantur. Pia hæc consuetudo perutilis est, vt non ore solum, & voce, sed animo, & cogitatione populus orare assuescat. Porro consideret conuicator, consulatque Prælatum & alios an expediat instituire, aut renouare aliquam sodalitatem, & confraternitatem earum, quæ pijs operibus vacare solent ad suam, & aliorum utilitatem. Optima esset, si qua hoc nomine institueretur vt sodales frequentius sacramenta suscipere, præscriptis ijs regulis, & legibus, quæ forent loco, ac tempori accommodata. Præterea vbi non esset deberet institui congregatio, ex his quibus cura esset festis diebus, docere pueros, & puellas doctrinam Christianam, cuiusmodi multæ sunt optimis legibus tota Italia constituta. Etiam curandum videtur vt sint qui inopiæ succurrant, familiarum præpudore non mendicantium, & pudicitia puellarum ob egestatem periclitantium, & pueris, ac puellis orphanis per urbem misere vagis, & nocte sub porticibus cum periculo magno iacentibus. Aliqua esset præsertim ex nobilibus excitanda sodalitas ad paces conciliandas, vel certe id muneris alicui iam excitatæ posset adiungi. Opus quod visitandis Nosocomijs, vel carcere detentis, & infirmis adiuuando impenditur inter magna Christianæ professionis opera haberi

Conuentus ad orationem.

Congregatio Doctr. Christianæ.

Qui visitent familias inopum.

Sodalitas ad conciliandos discordias.

Qui visitent hospitalia, & carceres.

beri debet, ac serio omnibus commendari. Quod si effici poterit, ut sodalitas aliqua suscipiat, curetque, ut miseri illi iuuentur in calamitatibus, & animi & corporis utilitas non maior ijs qui inuisentur, & iuuabuntur, quam inuisentibus, & iuuantibus ipsis existet.

Domus refugij.

Fig. 31.

Solent in magnis ciuitatibus a flagitiosa vita reuocari aliqua deperditae muliercula, quae quoniam non facile inueniunt, quod confugiant, sepe in eisdem peccatorum occasionibus reuoluntur, propterea commodum esset habere Refugij domum, in quam sese possent recipere, quoad vel in monasterium conuersarum, transirent si uellent, uel aliquod ipsis remedium opportunè daretur. Noui ego hominem priuatum qui suis sumptibus ad hoc, & ipsam domum destinaret in qua semper nonnullis id genus mulieribus victum suppedibat, & matronam grauem, ac spiritualem elegerat, quae earum mulierum curam gereret. Multis in locis consuetudo iam est, ut sub quadragesimae finem initio hebdomadae sancta instituat publicae

Oratio quadragesimarum.

quadragesima horarum supplicatio in templo, quo tota ciuitas statutis horis, per parochias distributa conueniat, ubi breuissimuli sermones habentur a multis, uel ad recolendam Dominicae passionis acerbiteriam, uel ad excitandum peccatorum dolorem, hoc quoque ad salutem, pietatem, ac fructum ualet. Proximis quoque ante cineres diebus bacchanalibus quibus multi liberiori uitae habenas laxant, iam sancta inducta est consuetudo multis in locis celebrandi solenni popa, eodem modo quadragesima horarum orationem varijs adhibitis sermonibus musicoque concentu, ad auertendos ciuium animos ab indecoris spectaculis, & in christiano officio continendos. S. Carolus Borromeus solebat per eos dies, in diuersis parochijs sacrissimae Eucharistiae communionem cum solenni apparatu, magnoque fructu suarum ouium ministrare. Egregia sane industria, ac digna, quam omnes imitentur Episcopi. Haec a me hoc loco enumerata sunt exempli gratia. Ad prudentiam uero concionatoris pertinebit, diiudicare si quid ad aedificationem illius populi faciat, idque sine consilio praelati aut aliorum praestare non debet. Vbi uero, haec pia opera instituta sunt, animandi sunt, ut omnes quod agunt, bene agant, iuxta prouerbium Age quod agis.

Oratio quadragesimarum.

Oratio quadragesimarum.

Oratio quadragesimarum.

Oratio quadragesimarum.

Circa

Circa peculiare Conciones aliquas. Cap. XXIII.

Vltimo loco quedam adjiciam, quæ quamuis minutiora videri queant, non erunt tamen, nouis præfertim concionatoribus inutilia. In primis quadragesimæ concionibus habeat aliqua paulo diligentius selecta, quibus præstare studeat accuratius tria Christiani oratoris officia, & prudenter ad auditorum ingenium se accommodet. Solent enim curiosius initio audiri noui concionatores: deque ijs iudicium ab omnibus fertur in magnis ciuitatibus, præfertim ad quas, plures concio naturi conueniunt. Quod si tunc redoleant conciones nostri oratoris Dei gloriam, & sanctum animarum zelum, ac ferueat ardor spiritus, optimum arbitretur se spiritualis ædificij iecisse fundamentum; Hortetur omnes ipso die cinerum, ad suscipiendum ieiunandi onus alacriter; nec necessarium est explicare singillatim omnes conscientiæ quæstiones, circa hoc qui nam teneantur hoc præcepto, qui excusentur. Illud denuntiare magis poterit, cauendum nè quod vesperi gustare permissum est, degeneret in paruam cœnam. Feria sexta cinerum diligenter habeat parata quæ ad conciliandos inimicorum animos valent. Est enim res magni momenti vt odia, & inimicitia, si quæ sunt in loco tollantur, quod si aliquos sciat dissidentes, hortetur etiam viros nobiles pro suggestu vt libenter pacis ineunda sint administri, quod est Angelorum munus. Nec esset inutile referre, quod alicubi ego ipse obseruaui Principio quadragesimæ, primarijs aliquot viris, publica magistratus autoritate demandatur, christianum hoc munus pacificandi dissidentes qui sunt in ciuitate, quorum mihi nomina, vt ex suggestu publicæ tradita sunt. Feria secunda post primam Dominicam, paratam habeat vtilem concionem de supremo iudicio, deque reddenda Deo ratione, Ea verò fructuosa dicenda est, quæ tantum timoris ingeneret, vt absterreantur homines à peccatis. De confessione acturus non expectet extremam quadragesimæ hebdomadam; ne populus minus in tēpore edoceatur, & hinc sumat occasionem annuam confessionem differendi in illud tēpus. Posset de ea tertia Dominica in qua Dæmonium mutum expellitur, commodè, priori saltem concionis parte tractare. Et verò confessio quid aliud est, quam muti Dæmonis eiecō? Quia verò non posset, eo die, quod vtile iudicauerit absoluere, quia etiam de historia Euangelica dicendum aliquid esset, po-

Initio Quadragesimæ.

Primo die Cinerum.

Feria sexta Cinerum.

Feria secunda Dominicæ primæ.

De Confessione loquatur.

Cōmunio ad
Dominicam
quartam.

omnib.
inductis

omnib.
inductis

omnib.
inductis

Dominica
quinta Qua-
drageſima.

Materia de
prædeſtina-
tione.

omnib.
inductis

ſtero die vel alio, quæ placuerit addat, vt populus bene inſtrua-
tur, maturèq; ſe comparet, & confeſſionis vſum tam facilem,
tam efficacem, tam vtilem, libentiſſimis animis amplectatur.
Eadem Dominica tertia poſſet inuitare populum ad conuiuiũ
Sacraſſimæ Euchariſtiæ in ſequentem Dominicam, vt omnes
nimirum quo die Chriſtus multiplicatis panibus multa homi-
num millia refecit, ad Sanctiſſimũ Chriſti corpus religioſè ac-
cedant. Audiui multos hoc eodem die, de prouidentia Dei,
verba facientes, quæ quidem materia grauis eſt, & vtilis eſſe
poſteſt, ſi ad mores accommodetur, excitetq; fiduciam in Deũ,
vt alibi monuimus, ac explicet quam benigne Deus protegat
ſuos, ſi autem ſcholasticorum more tractetur, vt ab aliquibus
fit differentibus, quid fit prouidentia, an illi cuncta ſubiaceant,
cæteraque id genus, non videtur neceſſaria neque vtilis tracta-
tio. Si quis eo die priori saltẽ parte ageret de Sanctiſſimo Eu-
chariſtiæ conuiuiũ, quod Chriſtus toti Eccleſiæ in deſerto hu-
ius noſtræ peregrinationis dedit, & oſtenderet quantus ex fre-
quentatione, huius diuiniſſimi Sacramenti vt olim Eccleſiæ
naſcentis exordio, ad nos fructus promanet, vtile quid certè
proponeret ad excitandam in populo pietatem. Quod ſi vt fu-
ſius ea de re ageret, poſtridie alia vellet addere, non eſſet mo-
leſtus. Dominica quinta quorſdam audiui ſerio, & fuſius di-
ſputantes an Chriſtus peccare potuerit. Proculdubio valdè in-
utilis populo, hæc quæſtio eſt, qui de Chriſto Domino rectè ſen-
tit certumque habet nullo modo peccare potuiſſe. Vtilius eſſet
de peccati agere granitate, quæ res non ſolum valdè fructuoſa
cenſeri debet, ſed etiam apprimè grauis. Feria quarta poſt quin-
tam Dominicam, ſolet haberi concio à quibusdam, de præde-
ſtinatione propter ea, quæ Dominus de ſuis, & non ſuis omnibus
dicit, quæ profectò materia haud facile explicari ex ſuggeſtu cũ
fructu poſteſt, niſi quis putet, de prædeſtinatione agere, nihil
eſſe aliud, quam docere eum, qui bene operatur ſaluandum, &
qui malè, damnandum, vt ego aliquando audiui. Hoc quidem
fateor eſſe facillimum, & commodè explanari poſſe; at non eſ-
ſe hic nodum difficultatis, docti viri optimè intelligunt. Illud
etiam ſcio, aliquos ex auditoribus poſt huiusmodi diſputatio-
nem retuliſſe turbatam ſibi conſcientiam, facile enim Damon
ſumpta occasione ſuggerit ea, quæ incautos homines & impe-
ritos, in anguſtias, & periculoſas Syrtis impellant: quare, & ſi
D. Auguſtinus aliquando docet quomodo hæc materia pro con-
cione tractanda ſit, vtilius tamen diſſimulanda, & ipſis Theo-
logo-

logorum scholis relinquenda videtur. Quinta Feria sequenti, quia legitur historia conuersionis mulieris, quæ erat in ciuitate peccatrix; adhibeat concionator eam diligentiam vt concio sit bene instructa ad commouendos eorum animos, qui in peccato viuunt, præsertim incontinentiæ, & earum mulierum, quæ prostituta turpem sui corporis quæstum faciunt. Nouimus aliquos concionatores eo die multas harum animarum è ceno libidinis, ad pœnitentiam reuocasse. Enim vero non exiguam vim habent, lachrymæ suspiria, ac gemitus Magdalena, maximam vero eiusdem preces, & vox Domini præparantis ceruos vel vt alia legit versio parere facientis ceruas. Pridie eius diei, Auditores oret si videbitur utile, vt ipsorum opera interfint, huiusmodi femina, futura concioni, tum B. Magdalena, atque ipse Deus Dei opem imploret, vt verba cor penetrent, ne malo suo meritò fructus impediatur. Dominica palmarum audiui aliquos per totam concionem de Regno Christi, seu triumpho dicentes, disputando, de natura, & conditionibus regni eius, ex scriptura, & theologis, quæ quidem grauis quæstio est, sed non in speculationibus sermonè occupari, præsertim quod eo die, confluere ad concionem solet populus ferè vniuersus, qui instruendus potissimum moribus est, ac populari doctrina, qua ad virtutis amorem accendatur. Hoc autem semper obseruandum esse iudico, cum maior est populi frequentia, vt etiam sermo qui habetur, nimirum sit vulgi intelligentiæ accommodatior. Concio quæ de passione Domini habenda est commodè in duos si cui placet diuidi potest sermones, quorum alter feria quarta. Alter feria sexta habeatur, & in ipso parascenes die, fiat diluculo, quod quidem tempus opportunius est, quam si fiat die Iouis vespere, quo per id tempus, diuina celebrantur officia, & per templa ciuitatis discurrunt vniuersi, ad Christum in sepulchris adorandum. Sæpè etiam accidere solet, vt ad noctem absoluta concio, aliquid confusionis pariat, & incommodi. Modus autem tenendus, in hac concione, ad commouendos animos ad pietatem, est vt non omittatur hystoria, sed quæ eius partes adhibitis amplificationibus pijs proponantur, sit vox non coacta, sed sponte fusa, naturalis, & lenis, non cum vociferatione pronuntiatio, non præceps locutio; sed æquabilis, & suavis. Finis verò huius concionis est, non indignationem in Iudeos (qua in re aliqui frustra laborant) sed excitare odiū in peccatum; amorem, & commiserationem in patientem Deum. Representationes quædam eo die fieri solita, debent multum

Feria quinta
Dom. Quæ-
dragesimæ.

In diebus et
sabbatis

In Dominica
palmarum.

Concio de
passione
Christi.

habere grauitatis, ac decori pro rei de qua agitur dignitate. Post exordium opportunè ostenditur crux & adoratur, & in ipsa peroratione effigies Christi Crucifixi. Alia nonnullis addere placuit quæ mihi nec laudare in animo est, nec omnino vituperare. Videndum est nè risus pro lachrimis excitetur: cui bene succedit res, si cum grauitate ac pietate omnia faciat, & cum fructu, ac animarum conuersione, non video cur magno pre sit prohibendus. Ipso die sancto Paschatis, abstinendum est à ridiculis quibusdam facetijs, & somniantium deliramentis, quæ leuissimi quidam concionatores induxerunt contra loci, & Euangelij maiestatem. Ferijs autem paschalibus hortetur populum concionator, vt reliquo anni tempore concionibus, si quæ fuerint interſit, & si vitam omnem sine vlla peccati labe traducere optet, Sacramenta Confessionis, & communionis frequenter adhibeat. Tertiò post pascha die, commodum erit populum inuitare ad Sanctissimæ Eucharistiæ perceptionem de nouo repetendam sequente Dominica, quæ celebritas solennior esset, si ipsemet Antistes rem diuinam publicè faceret, & vniuerso populo Sanctissimum Christi corpus porrigeret, eodemque die haberi Concio posset.

Absolutis omnibus quadragesimæ concionibus si concionator sit discessurus, animaduertat, an ad perficiendum aliquod opus inceptum, vel adiuuandos aliquos qui se in hunc finem adierint, desideretur ipsius opera. Quod si ita est perficiat, quæ necessaria videbuntur antequam discedat. Hæc circa conciones quadragesimæ occurrebant. Facile est inuentis addere. Meliora ipsis concionatoribus in mentem venient. Mihi animus fuit sapientibus quasi digito commostrare viam, vt eam alacriter ingressi, videant multa, quæ ipse non vidi. Idem planè dixerim de tota concionandi prudentia, atque adeo de concione, & concionatoris persona totoque hoc diuino munere, quod si quid in hoc opere bene dictum est, meum non est. Quæcunque vero alicui videbuntur ad rem non facere, vel melius dici debuisse, illa mihi adscribat. Ego tria hæc minuta in Domini Gazofilacium reposui, non mea voluntate, sed meorum superiorum iussu. Vtinam sit aliquid, quod in nominis leſu gloriam in Concionatorum vtilitatem, & Ecclesiæ Christianæ beneficium cædat.